

Po pravi poti

Šesti, sedmi, osmi, deveti... april 1941. Mimo so že štiri desetletja, desetletja obnove, delovnih zmag, samoupravljanja. Hitimo po poti, ki vodi k miru in blagostanju naših delovnih ljudi, hitimo po poti, ki jo je začrtal nam in bodočim rodovom maršal Tito.

Mimo so štiri leta vojne, leta strahot in groze, leta obupa in vere v zmago!

Svet, in ne samo mi, je prav sedaj tudi v stiskah, iz katerih vodi samo razum.

Prejšnji mesec sta minili komaj dve leti, ko je maršal Tito v Igalu med drugim še posebej poudaril, ko je dejal, da delajmo tako, kot da bo sto let mir in se pripravljajmo, kot da bo vojna že jutri.

To drugo je danes v svetu po štiridesetih aprilih zagotovo bliže.

Ne samo orožje, za katerega pravijo, da se je v zadnjih letih močno razvilo, dodobra izpopolnilo, temveč je tudi miselnost nekaterih ljudi zdaj po toliko letih miru spet drugačna. Mnogi so že pozabili na grozote druge svetovne vojne, nekateri je niso doživeli.

April 1941, april 1981! Nemirni svet zahteva svoje. Mnogokrat ne izbira ne sredstev in ne načina za dosego cilja.

Vse bolj kot se nam aprilski dogodki 1941. leta odmi-kajo in tonejo v pozabo, vedno bolj bi nam moral biti šesti april in vsi dogodki v aprilu 1941, ki so vezani z našo bitjo, nenehno prisotni, kajti april 1941 naj nam ne bo samo opomin na dogodke pred štiridesetimi leti, temveč živ spomin na čase, ko smo si morali v znoju in boju, juriših, krvi in smrti ter trpljenju priboriti tisto, kar imamo zdaj že štirideset let.

Bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti sta se kovala v kovačnici druge svetovne morije. Svetli ideali, oplemeniteni in prekaljeni v tisočeri bojih, niso in ne bodo izgubili vrednosti, čeprav si nekateri to prav zdaj po štiridesetih aprilih nadvse prizadevajo.

April 1941 nam je še vedno v spominu. Pred nami je še dobra polovica letošnjega. Pred nami je še nešteto aprilov in sleherni nam potrjuje, da je naša pot – prava pot.

Tone Urbas

Med letošnje pomembne jubileje, 40-letnico ustanovitve OF slovenskega naroda in 40-letnico vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, ki jih bomo praznovali delovno, sodi tudi 35 let mladinskega prostovoljnega dela, ki se je začelo v povojni izgradnji leta 1946 na progi Brčko-Banovići.

Pretrgana nit sovražnih akcij na Kosovu

Potem ko je vodstvo SAP Kosova in občine Priština demonstracije, ki so bile pod parolo boja za študentski standard, 11. marca ocenilo kot rezultat delovanja notranjih sovražnikov, ki jih podpirajo in koordinirajo zunanje sovražne sile, je prišlo 26. marca zjutraj do ponovnih neredov. Demonstranti so hoteli za svoje akcije izkoristiti celo štafeto mladosti, ki je bila tega dne v Prištini, s postavljanjem političnih zahtev in nacionalistično-iredentistične ter protijugoslovanskih parol sovražne vsebine. Do ponovnih izbruhov je prišlo 1. aprila z bojkotom pouka najprej manjše skupine dijakov in študentov, ki so se jim pridružili še delavci. Napravili so večjo materialno škodo. Istočasno je prišlo do nemirov manjšega obsega tudi v Prizrenu, Obiliću, Podujevu in Vučitrnu. Skupini dijakov poljedelske šole so se pridružili še nekateri delavci, ki so se vračali z dela, kar priča o organizirani akciji. V večjem številu delovnih organizacij so se pojavile prekinitve dela.

Predsedvi SFRJ in CK ZKJ sta razpravljali o varnostno-političnem

položaju v SAP Kosovo. Strinjali sta se z ocenami SAP Kosovo in predsedstva pokrajinskega komiteja Zveze komunistov Kosovo ter predsedstva SR Srbije in predsedstva CK ZK Srbije, da so akcije kaljenja miru in reda ter ogrožanja družbene lastnine na Kosovu organizirali sovražni iredentistični elementi in da v zadnjem času pomenijo sestavni del okrepljene organizirane dejavnosti zunanjega in notranjega sovražnika, dejavnosti, ki ima za cilj povzročiti nestabilnost in ogrožati ozemeljsko nedotakljivost SFRJ.

Član predsedstva SFRJ in CK ZKJ Fadil Hoxha je s svojo oceno opozoril na bistvo nemirov, ki jih je jasno ocenil kot dejanje tistih tujih in domačih sil, ki jim ni pogodu samouprava, samostojna, neuvrščena Jugoslavija kot skupnost enakopravnih narodov in narodnosti. Posebej pa je Hoxha poudaril: »Bratstvo in enotnost sta nenadomestljiva in nikoli presežena temeljna pridobitev našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Danes imajo Albanci vse možnosti razvoja skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi. Zato tudi nikdar ne bo-

do dovolili, da bi naše pridobitve kdorkoli ogrožali!«

Predsednik pokrajinskega komiteja Zveze komunistov Kosova Mahmut Bakalli je na seji pokrajinskega komiteja ZK Kosovo opozoril na končni cilj sovražnih akcij, ki hočejo s pomočjo albanskega nacionalizma in iredentizma ustvariti na Kosovu nestabilnost, to pa vodi v destabilizacijo Jugoslavije, uničenje njenega socialističnega samoupravnega sistema, njene celovitosti, neodvisnosti in neuvrščenosti. Poudaril je: »Zvezi komunistov Kosovo je uspelo pretrgati aktivnost sovražnih sil, ker so nas podprli delavski razred, mladina in občani na Kosovu – pripadniki albanske, srbske, črnogorske, turške in muslimanske narodnosti.«

Predsedniki RK socialistične zveze in družbenopolitičnih organizacij v federaciji so na sestanku v zvezni konferenci SZDL Jugoslavije, ki mu je predsedoval Todo Kurtović, obravnavali aktualne naloge v zvezi s politično akcijo socialistične zveze. Poudarili so popolno podporo dejavnosti in ukrepom organiziranih socialističnih sil na Kosovu, glede so-

vražne dejavnosti. Iz vseh republik in od vsepovsod po svetu prihajajo odločne obsodbe nacionalističnih razbijaških akcij organiziranih skupin albanskih iredentistov.

Na sestanku so navedli tudi požrtvovalno delo na Kosovu, ki je pokazalo, da so delovni uspehi najboljši odgovor na sovražne akcije. Tako so rudarji Starega trga presegli soboto skoraj za tretjino presegli dnevni plan izkopa železove in cinkove rude. Podobni so delovni uspehi drugih kosovskih delavcev in kmetov. Mesta na Kosovu, ki so bila minule dni na udaru sovražnih akcij, stopajo počasi, toda vztrajno v normalne tirnice.

Zapleten gospodarski položaj in neugoden razvoj na svetu nujno vevata socialistični zvezi vsakodnevno konkretno politično angažiranje in pretehtano delo. Razvijanje take dejavnosti v podružnicah, sekcijah in vseh drugih oblikah delovanja enotne fronte socialističnih sil z zvezo komunistov na čelu je nujno učinkovitejši branik delovanja protisocialističnih, protisamoupravnih in drugih sovražnih sil.

O Ignacu Žagarju

Verjetno bo nekoč knjiga Antona Ožbolta Šercerjeva bojna pot, ki jo je izdala založba Borec v Ljubljani leta 1973, doživela ponatis, zato predlagam nekaj izpopolnitev v zvezi z Ignacijem Žagarjem. Pa čeprav v doglednem času ne bo ponatisa, menim, da je 40-letnica začetka vstaje tista priložnost, ko je treba določene »luknje« zamašiti tudi na kak drug

Ignacij Žagar

način. Ne le, da sva bila z Ignacem Žagarjem zadnja 4 leta na isti (ptujski) gimnaziji, tudi pozneje sva se često srečevala, v šolskem letu 1938/39 pa sva celo stanovala skupaj. V največji sobi nekdanjega akademškega kolegija v sedanji ulici Moše Pijadeja. To sobo smo imenovali »Sibirija«. Tam smo se spoznali v dna svojih duš, src in misli.

Ignac Žagar se je rodil 5. junija 1909 v Središču od Dravi. Najini rojstni letnici sta isti. Ignac Žagar je bil član Sokola in zaveden rodoljub. Zadnja leta je »zašel« med marksiste, in ko sem ga konec leta 1940 vprašal, če je včlanjen v KPS, mi je odgovoril: »Tudi ti boš kmalu!«

Enajstega maja 1941 so me Nemci zaprli in izgnali (8. transport) v Srbijo, od koder sem se vrnil šele 18. avgusta 1945. Zanimala me je med drugim tudi usoda prijatelja Ignaca Žagarja. V knjigi Šercerjeva bojna pot je opisan

napad na Lož ter objavljeno besedilo sodbe vojaškega vojnega sodišča 2. armade – sekcija Ljubljana. Med obsojenimi na smrt je tudi Ignacij Žagar, vendar njegove fotografije ni v knjigi. Pričevanja proti Ignacu Žagarju so bila morda na najbolj trhljih nogah, tako da bi ga z intervencijo takrat vsemogočnega ljubljanskega škofa Gregorja Rožmana le bilo mogoče rešiti vsaj pred smrtno kaznijo. Da je Ignac Žagar bil med tistimi štirinajstimi »banditi« in oborožen »upornik«, to bo držalo, vendar so priče z izjavami druga drugo postavljale skoraj na laž pa še Iganc Žagar je svojo navzočnost do konca zanikal. Svojci so ga v zaporu baje obiskali in našli možnost, da bi zanj lahko izprosilo intervencijo neko njegovo nekdanje dekle. Odklonila je pomoč. Baje mu je smrtno kazen celo privoščila. Ignacij Žagar ni vedel, da ženska ljubi in sovraži blazno! Kruto, prekruto je bilo maščevanje zapuščenega dekleta. Zdaj je že mrtva, verjetno pa ni imela miru v srcu do smrti.

JAKA SLOKAN
Na jami 7
Ljubljana

Beseda, dve o lastnem prispevku

Odmev na Cene, ptič, ki leta visoko in svobodno!, 11. št. TV-15

Jeza nad nemoralo v članku Cene, ptič, ki leta visoko letal, objavljenem v TV-15 19. marca, me je navdušila. Velenjski borci so res kritično spregovorili o problemih našega časa. Članek je bil gotovo všeč tudi vsem zavednim delovnim ljudem. Med vojno smo se vsi zavedno bojevali proti skupnemu okupatorju in za socializem, za dobro in pošteno življenje po vojni.

Rodil sem se leta 1887. Pred prvo svetovno vojno sem delal v Nemčiji in tam postal član zveze nemških kovinarjev. Več kot tri leta sem bil med prvo vojno v ruskem ujetništvu. Tam sem se spoznal z delavci, Leninovimi učenci. Z njimi sem sodeloval za osvoboditev izpod kapitalističnega jarma in tako so mi uradno priznali udeležbo v ruski oktobrski revoluciji.

Leta 1920 sem bil ustanovni član komunistične stranke Jugoslavije. Bil sem predsednik prve komunistične podružnice na Gorenjskem na Javorniku pri Jesenicah. To podružnico sem kot njen delegat zastopal 11.

aprila 1920 na konferenci v hotelu Tivoli v Ljubljani. Med zadnjo vojno sem v Ljubljani vsa štiri leta sodeloval kot aktivist za osvoboditev izpod okupatorja.

Po vojni sem član borčevske organizacije. Imam priznano dvojno štetje let in ponosen sem na svoje odlikovanje.

JOŽEF ČUDEN

Iz zamejstva o kosovskih nemirih

Vsi borci italijanske narodnosti, ki so med NOB delovali v slovenskih partizanskih enotah, so zbrani na skupščini v Kopru 4. aprila 1981 obravnavali sovražne akcije albanskih nacionalistov in iredentistov, ki so izzvale nemire v avtonomni pokrajini Kosovo.

»Podpiramo hitre ukrepe skupnosti socialistov Kosova, Srbije in Jugoslavije proti izzi-vačem. Ljudstvo Kosova, Albanci, Srbi, Črnogorci, Makedonci kakor tudi vsa jugoslovanska skupnost nadaljujejo načrtano pot tovariša Tita za okrepitev lastnega socializma, bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije v politiki neuvrščenosti in v boju za mir v Evropi in v svetu.«

Nahajališče premoga

Odmev na Z elektriko ne bo več preglavic?, 3. št. TV-15

V rokah sem imel TV-15 od 22. januarja letos in prebiral o energetski krizi ter pomankanju premoga, ki je nujno potreben za proizvodnjo električne energije. To me je vzpodbudilo k pisanju.

Sem najstarejši v naši vasi Kuželj, saj grem že v trinosemdeseto leto. Spomin pa imam še dober. Pred kakimi petinosemdesetimi leti je bila v naši vasi šola in imeli smo učitelja. Ime mu je bilo Maks. Rad je zbiral in pručeval zdravilna zelišča, kot tudi mineralne snovi naših studencev. Krona uspeha mu je bila, ko je v gozdu odkril nahajališče premoga. Najel je delavce in vsakemu plačal po dve kroni dnevno.

Minilo je mnogo let. Po narodnoosvobodilni vojni sem bil trgovski poslovodja pri rudniku v Kočevju. Ob neki priložnosti sem prišel v stik z glavnim inženirjem, kateremu sem posredoval podatke o nahajališčih premoga. Nekaj jih je šlo na opisano mesto in ugotovili so, da premog je, da je dober in ima več kot 3000 kalorij. Toda pripomnili so, da je v Sloveniji več takih primerov, le da so žile preslabe, da niso rentabilne.

Potem sem izvedel še, da je isto poskusil še Drago Bauer, rudarski inženir iz Ljubljane, rojen v Fari. Analiza je dala iste rezultate.

Morda pa bo ta moj dopis pomagal pri reševanju energetske krize. Skupaj z vaščani sem tistim, ki bi se zanimali, pripravljen pokazati omenjeno nahajališče premoga.

JOŽE ŠUŠTARIČ
Kuželj ob Kolpi

Preprečiti vstop sovražnikom

Vsemu svetu je znano, da je naša domovina Jugoslavija z najbolj odprto mejo na svetu, kamor lahko pridejo ljudje z vseh strani sveta, to je iz vseh držav in kontinentov, ne glede na narodnost, veroizpoved, politično prepričanje itd. Vse te ljudi sprejemamo prijateljsko, bratsko, in tako bo tudi v prihodnje. Vedno bomo veselili ljudi, ki nas spoštujejo, ki nas imajo radi, in ki spoštujejo to, kar nam je zapustil naš tovariš Tito.

Takih ljudi, tujcev, je ogromno. Radi vidijo lepote naše domovine. Radi pridejo tudi zato, da bi se sami prepričali, kakšen neki je ta naš samoupravni socializem, o katerem v njihovi državi piše čisto drugače, seveda popačeno. Turisti hočejo videti »na licu mesta«, kako je pri nas. Naj povem to, da pride vsako leto k nam veliko takih ljudi iz vsega sveta, ki niso še nikoli prej bili v Jugoslaviji, so pa o njej veliko slišali.

Pri vsem tem me nekaj teži: Tam v Torontu v Kanadi živi veliki krvnik slovenskega naroda, to je Frakelj – Skalar, sicer pa živijo v vseh zahodnih državah najhujši zločinci iz zadnje vojne, tisti, ki so pri nas morili. Ne razumem tega, zakaj naša oblast dovoli, da prihaja na obisk v Slovenijo duhovnik Kopač, ki v Torontu zagovarja krvnika Frakelja. Že ljudski rek pravi, da tisti, ki tatu drži vrečo, ni nič boljši od njega. Takim je treba vstop v našo domovino za vselej prepovedati, saj niso vredni, da hodijo po naši svobodni socialistični Jugoslaviji, za katero je dalo življenja 1.700.000 ljudi.

ALBIN VIDMAR

Jugoslovansko avstrijski odnosi

Te dni se je predsednik zveznega izvršnega sveta Veselin Djuranović vrnil z uradnega obiska v Avstriji, kamor je odpotoval na povabilo avstrijskega zveznega kanclerja Bruna Kreiskega. Četudi bi kazalo take obiske med sosedji jemati kot povsem naravno stvar, ki je že utečena, in zato mogoče ne zasluži kakšne posebne, izjemne pozornosti, pa se velja le zaustaviti pri nedavnem obisku na Dunaju.

Gre namreč za tiste vrste državiških obiskov, ki nimajo za cilj šele odkrivati možnosti in postavljati okvire sodelovanja med državama ali pa celo ugotavljati pripravljenost in razpoloženje za sodelovanje. Djuranovićev obisk je prišel v času, ko na obeh straneh, jugoslovanski in avstrijski, brez pridržkov in z zadovoljstvom ugotavljajo izredno uspešne napredek sodelovanja med državama na mnogih področjih. Zlasti v Avstriji so se to pot vidne državne osebnosti potrudile, da bi raztolmačile, kako ne gre za nekakšno zgolj formalno srečanje voditeljev obeh držav, pač pa

za težnjo dosedanja ugodni razvoj odnosov še bolj utrditi in mu dati še več vsebine. Ni dvoma, da sedanja gospodarska stvarnost na svetu terja od vseh držav, da kar je moč izkoristijo vse možnosti za pospešeno gospodarsko sodelovanje, ki naj, kolikor se le da, preseže navadno trgovinsko menjavo in se zasidra na višjih stopnjah, kot je industrijska kooperacija (ta ima, kar zadeva Avstrijo in Jugoslavijo, za seboj že vrsto uspešnih korakov), sodelovanje na tretjih tržiščih in podobno. Kajpada je še obilo oblik in področij, kjer se interesi Avstrije in Jugoslavije pokrivajo. Gre za izboljšanje cestnih povezav, o čemer priča sporazum o skupni gradnji karavanskega predora. Gre dalje za koristne izvedbe načrtov o sodelovanju na turističnem področju, kot je načrt o skupnih smučiških na Peci in podobno. Pomembno je, da se sosedne države čim bolj odpirajo druga do druge s čim večjo liberalizacijo obmejnega prometa blaga in prehodov ljudi čez mejo. Končno, tudi med Avstrijo

in Jugoslavijo je že dalj časa zaznavna težnja poglobiti in razširiti sodelovanje. Tako smo bili priče vrste pobud za tesnejše stike Slovenije z mejnima avstrijskima deželama Koroško in Štajersko, vrsta primerov je uspešnega sodelovanja med posameznimi slovenskimi in avstrijskimi občinami, mesti, društvi, podjetji in organizacijami. Vse to krepi medsebojno zaupanje in reže korenine vsem tistim silam, ki bi skušale pridobivati pri naši sosedji tla za protijugoslovansko dejavnost.

Jugoslovansko-avstrijski odnosi nudijo obilo dokazov o tem, kako vse plodnejše in učinkovitejše, pa zato tudi zelo koristno postaja sodelovanje med državama na mednarodnem področju. Dokazov ni treba iskati predolgo, mnoge akcije neuvrščenih in nevtralnih držav v Združenih narodih so bile speljane tudi po zaslugi tesnega sodelovanja med Jugoslavijo in Avstrijo. Še posebej pa to velja za sodelovanje neuvrščenih in nevtralnih držav na sedanji konferenci o evropski varnosti in sode-

lovanju v Madridu. Tu je sodelovanje nevtralnih in neuvrščenih evropskih držav napravilo svoj zrelostni izpit. Sam kancler Kreisky je posebej poudarjal velik pomen in vlogo neuvrščene Jugoslavije v Evropi in v svetu nasploh.

Kot mnogi dosedanja obiski in državniška srečanja med jugoslovanskimi in avstrijskimi državniki, tudi najnovejše ni moglo iti mimo enega izmed osrednjih nerešenih vprašanj, ki bremenijo jugoslovansko-avstrijske odnose in otežujejo še hitrejši razvoj sodelovanja. To je vprašanje pravic koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov, ki jim gredo na temelju sedmega člena avstrijske državne pogodbe. Pravda za ta člen teče s strani koroških Slovencev že od prvega dne, ko je bila pogodba podpisana, in se ne bo končala, dokler ne bo izpolnjena. Ko je Djuranović na Dunaju sprejel delegacijo koroških Slovencev, so mu le-ti jasno povedali, da od zadnjega državiškega srečanja Kreisky - Djuranović predlanskim v Celovcu in od obiska delegacij sloven-

ske in hrvaške manjšine v Beogradu lansko leto ni bilo rešeno še nobeno izmed vprašanj, ki so jih postavljali voditelji obeh manjšin. Vendar pa je bilo - po sodbi koroških Slovencev samih - v zadnjem času - vzporedno z razvojem dobrososedskih odnosov - zaznati vsaj delno izboljšanje ozračja tudi v zvezi z manjšinskim vprašanjem. To se kaže tudi v stikih med vlado in predstavniki manjšinskih organizacij. Tako izboljšano ozračje daje tudi več upanja, da se bo tudi glede manjšinskega vprašanja končno le premaknilo na bolje, in da bodo našli rešitev na temelju enakopravnega in odkritega sodelovanja vlade z manjšino.

Ko je kancler Kreisky pred nedavnim na Dunaju odprl slovesnost ob prikazu prevoda knjige koroškega slovenskega pisatelja Lipuša »Zmote dijaka Tjaža«, je priznal, da v Avstriji še niso končali s priznavanjem pravic manjšine in da manjšini ni dovolj samo enakopravnost, pač pa potrebuje še posebne pravice.

Drago Košmrlj

Ovenelo listje

Juriš na znamke

Naši ljudje so bili vselej kajpak zelo iznajdljivi, ko je bilo treba priti do denarja. Različne metode, največkrat za lase privlačene, so botrovale tudi - sem in tja - samoprispevkom, in tako se je dostikrat dogajalo, da občan sam ni vedel, kdaj so ga žejnega privlekli čez vodo.

Leta nazaj so se nekje na Štajerskem spomnili, da morajo na vsak način asfaltirati cesto skozi svojo vas. Pamet je začela burno kipeti v glavah, ožarjenih in vročih od slepo napredku. Pa so se domislili in na sam dan mrtvih začeli od obiskovalcev grobov pobirati samoprispevek za cesto. Slabo izbran trenutek, a kaj se hoče, nihče, skorajda nihče ni odklonil, četudi je kraj obiskal le enkrat na leto. Svoje so si pa le mislili.

Načini zbiranja denarja so se izpopolnili, v njih so zanesli prefinjenost, vedno nove in nove metode krmarijo uspešnejši mimo samoupravljalca. Tako bomo v prihodnje mogoče spet imeli priložnost, da lepimo na pisma znamke z motivom 20. svetovnega prvenstva v rokoborbi, ki bo septembra letos v Skopju, seveda, če bodo republike in obe pokrajini soglašali s predlogom organizatorjev, ki vsekakor niso pozabili zgleda doplačilnih znamk organizatorjev MIS v Splitu in letošnjega namiznoteniškega prvenstva v Novem Sadu. Koliko velja pri tej odločitvi glas občana, delavca, samoupravljalca, je seveda druga stvar, vsekakor pa že poznavajo glasovi, da bi naj svojo doplačilno znamko kot vir financiranja dobilo tudi svetovno prvenstvo v dvigovanju uteži prihodnje leto v Ljubljani.

Kot vse kaže, je trma najpomembnejša. Predlog so pri nas že zavrili, znamki nasprotuje tudi republiški komite za promet in zveze, nič kaj navdušeni pa menda niso niti poštari, ki pa naposled le klonijo. Kdove zakaj? Mar ne bi bilo pametneje, če bi organizatorji takšnih in podobnih, »bleščečih« srečanj, ki jih stabilizacijsko drevo še komaj prenese, na kakšen drug način zagotovili potrebna sredstva in ne lovili vlaka takrat, ko je že odpeljal s postaje.

Ne čudite se, če boste morali kdaj, takole v bližnji prihodnosti, lepiti na pismo znamko, ki so si jo izmislili Gabroolci, da pokrijejo stroške za svojo gasilsko tombolo.

Milenko Strašek

Pred kongresi zveze komunistov

Priprave na kongres zveze komunistov so se že začele. V posameznih okoljih so izoblikovali prve ocene o družbenem in gospodarskem položaju. Ugotoviti skušajo, v kolikšni meri so uresničili naloge, za katere smo se opredelili na 11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije, kje smo mogoče obtičali na pol poti in kako naprej. Skoraj povsod zatrjujejo, da so dosegli med obema kongresoma dokajšen napredek. Na njem naj bi gradili našo skupno prihodnost. Pri tem pa je na dlani, da marsikje še niso odstranili starih odnosov. Še vedno lahko govorimo o odtujevanju dohodka od delavcev in o prepočasni preobrazbi družbenoekonomskih odnosov. Skrbno bo zato treba pretehtati, kaj je s samoupravnim združevanjem denarja. To še posebej zaradi tega, ker smo še vedno vajeni denar združevati po poteh, ki s samoupravljanjem nimajo veliko skupnega. Takšni koncentraciji sredstev bi morali odločneje stopiti na prste. Seveda bodo morali zato več kot doslej storiti tudi sami delovni kolektivi.

V celoten sistem družbenih odnosov bo treba vgraditi ustrezne ekonomske spodbude. Teh je sedaj vse

premalo, zato delavci za večjo produktivnost, samoupravno združevanje in podobno niso vselej dovolj zainteresirani. Začeti bo treba pri sistemu nagrajevanja po rezultatih dela, ki bi ga morali dosledno izpeljati ne samo v materialni proizvodnji, pač pa tudi v šolstvu, zdravstvu, raznih interesnih skupnostih in drugod.

Še pred dvanajstim kongresom, ki bo predvidoma maja prihodnje leto, bi bilo treba znova proučiti naš kreditno-monetarni sistem, prek katerega se mimo delavcev še vedno prelivajo precejšnja sredstva. Pogledati bi morali, kaj je z bankami, in kako daleč smo v teh organizacijah z napovedano preobrazbo. In slednjič za večjo ekonomsko spodbudo je še kako pomembno vprašanje minulega dela. Dokler tega načela ne bomo izpeljali, trajnega gospodarskega motiva ne bo mogoče doseči.

Vprašati bi se nadalje morali, kaj smo storili za odstranitev neskladja med družbenoekonomskimi odnosi in političnim sistemom, na katerega je opozarjal zlasti Edvard Kardelj. Zakaj delovni ljudje še vedno ne uporabljajo

vseh institucij političnega sistema, ki jih ni tako malo in - slednjič - zakaj teče odločanje tolikokrat še vedno mimo izvoljenih organizacij in organov.

Mnogi opozarjajo, da politični sistem za sedaj še ni sposoben uskladiti in združiti vseh samoupravnih interesov in da nas tu čaka še veliko dela. Pri predlaganju rešitev ima glavno besedo še vedno uprava, veliko manj pa so v teh procesih navzoče družbenopolitične organizacije. Premalo je čutili vpliv družbenih svetov, sekcij in drugih oblik širokega družbenega delovanja. Bržkone bi veljalo podrobneje spregovoriti tudi o delovanju političnega sistema na ravni federacije. Jasno bi morali povedati, da je pot pravzaprav samo ena: samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje. Sedaj se tej poti tu in tam še izognemo. Menijo, da prihaja do tega zlasti zaradi tega, ker premalo upoštevamo gospodarske zakonitosti. Verjetno pa tičijo vzroki tudi drugje. Tu mislimo v prvi vrsti na še vedno premajhen vpliv združenega dela na odločanje v zboru republik in pokrajin, pa tudi na tako imenovane težnje po državnem centralizmu.

Zdi se, da bi se morali komunisti v predkongresnem obdobju zato zavzeti posebno za čim bolj učinkovito delovanje delegatskega sistema bi morale poskrbeti vse družbenopolitične in druge organizacije, kajti slabosti se pojavljajo predvsem tam, kjer je premalo delegatskega dela in samoupravljanja. Pri tem pa bi se morali otresti pretiranega verbalizma in forumskega dela. Prenehati bi morali s ponavljanji že izrečenih ugotovitev. Naloge bi morali postavljati konkretno in zaostri odgovornost za njihovo uresničitev. Če tega ne bomo storili, je velika bojazen, da bomo pri delu še naprej premalo učinkoviti. Ta čas pa sta nadvse pomembni še dve stvari, na kateri nikakor ne bi smeli pozabiti. Komunisti bi se morali dosledno zavzeti za izpeljavo vseh tistih nalog, ki smo jih zapisali v srednjeročne razvojne načrte. Gre preprosto za uresničevanje gospodarske stabilizacije. Če bi stvari sodili po prvih mesecih letošnjega leta, bi lahko bili na meč nezadovoljni, zato bo treba neugodne tokove čimprej spremeniti. Bolj kot kdajkoli bi si

morali prizadevati za pospešen razvoj prednostnih dejavnosti, zlasti pa energije, surovin in reprodukcijskega materiala. Odpraviti bi morali razdrobljenost, zapiranje v občinah in druge meje, ker to nikamor ne vodi. In drugič, nesporno bi veljalo več pozornosti nameniti tudi raznim idejnim pojavom na področju kulture, izobraževanja in drugod. Znova in znova velja poudariti, da mora samoupravljanje prežemati vsa področja našega življenja in da se je treba pojavom, ki skušajo samoupravljanje potisniti ob rob, odločneje upreti.

Razumljivo je, da prav vseh vprašanj ni mogoče takoj razrešiti. Vemo, da je stabilizacija dolgoročna naloga. To pa ne pomeni, da lahko odlagamo tudi tiste stvari, ki ponavadi najbolj štrlijo in za katere imamo dovolj moči, da jih nemudoma odstranimo z dnevnih redov. Gre predvsem za večjo produktivnost, bolj umirjeno rast cen, zadostno založenost z osnovnimi živilskimi izdelki in podobno.

Priprave na zveznega in republiške kongrese naj bi spodbudile hitrejša reševanja enih in drugih vprašanj.

Darko Marin

Dosledno in vztrajno

Prvi letošnji obrambni dan

V četrtek, 26. marca, je bil v Kopru posvet regijskega vodstva zveze rezervnih vojaških starešin, metodah in načinu dela organizacije ZRVS v štirih obalno-kraških občinah.

Posvet sodi v sklop prizadevanj vodstva republiške konference ZRVS za ugotavljanje, primerjavo in spodbujanje čim boljšega dela celotne organizacije ZRVS v Sloveniji. Delovnega srečanja v Kopru sta se zato udeležila člana predsedstva RK ZRVS Slovenije, podpredsednik Danilo Lepin in tajnik Bojan Fertin.

Udeleženci so gostoma podrobno orisali uspehe in težave pri delu ZRVS na slovenski obali in v sezanski občini, iz česar predvsem lahko povzamemo razveseljivo ugotovitev, da kljub težavam pri financiranju zaradi splošnega varčevanja v sklopu stabilizacijskih prizadevanj, v katera so aktivno vključeni tudi rezervni vojaški starešine, vendarle delo skoraj nemoteno teče. Predvsem gre organizaciji vse priznanje za dosledno in vztrajno uresničevanje zastavljenih delovnih progra-

mov – še posebno na področju vojaško-strokovnega in idejno-političnega usposabljanja članstva.

Predsedniki občinskih konferenc ZRVS in predsedniki posameznih komisij oziroma delovnih skupin so podrobneje osvetlili delo organizacije oziroma njenega članstva ter prisotnost članov ZRVS v splošnem družbenem dogajanju in razvoju. Sodelovanje v SZDL in ZKS na področju graditve obrambnega in samozaščitnega sistema, sodelovanje v obrambnih strukturah, obrambno in samozaščitno usposabljanje, sodelovanje pri širšem obrambnem in samozaščitnem usposabljanju vseh delovnih ljudi in občanov po delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih kot predavatelji, ohranjanje, razvijanje in prenašanje revolucionarnih tradicij in izkušenj NOB na mladi rod, sodelovanje pri zajemanju in izbiri kandidatov za šole rezervnih starešin in študij SLO – to so samo nekateri vidiki dela ZRVS, ki so jih na posvetu podrobneje ocenili.

Precej pozornosti so posvetili tudi organizacijskim vprašanjem ter splošni aktivnosti članstva v pripravi na bližnje programsko-volilne konference organizacij ZRVS v združenem delu in po krajevnih skupnostih, pri čemer so zlasti opozorili na pomen kadrovanja.

Pri obravnavi uspešnega kadrovanja v šole za rezervne oficirje so še posebej opozorili na pomanjkljiv priliv v te šole iz Slovenije, ki pa ga ja treba predvsem pripisati šibki fizični kondiciji in številnim slabostim v telesnem razvoju mladincev. To je že velik problem, ki bi mu morali posvetiti potrebno pozornost predvsem profesorji po srednjih šolah, oziroma naj bi neskladja v fizičnem razvoju ugotavljali in skušali odpraviti z načrtno telesno vzgojo že v osnovni šoli.

Ob koncu sta gosta, ki sta sicer tudi že prej posegla v razpravo in udeležencem prenesla nekatere izkušnje iz dela ZRVS drugod po Sloveniji, pozitivno ocenila in pohvalila delo obalno-kraške organizacije ZRVS.

Rastko Bradakšja

Vodstvo Centra srednjih šol v Trbovljah se je na pobudo članov istoimenskega aktivna ZRVS odločilo, da v okviru svojega učnega načrta že v začetku letošnje pomladi, 28. marca, izvede obrambni dan, prvi v tem letu.

Široko zasnovan program je vseboval precej težavnih elementov, zajetih v orientacijskem pohodu, v katerem so se člani in članice tekmovalnih ekip hkrati pomerili v hoji, v strelskih veščinah, v metanju ročne bombe, v pravilni uporabi in nameščanju zaščitne maske, poznavanju topografije in opravljanju testa o zasnovah splošne ljudske obrambe. V slednjem so udeleženci kolektivno odgovarjali na po štiri vprašanja s področij družbene samozaščite, protiokepnega boja, protidesantne obrambe in na vprašanja o življenju in delu tovariša Tita.

Glede na veliko število

udeležencev (sodelovalo je prek 700 dijakov in dijakinj v približno enakem številu po spolu) so bile srednje šole razdeljene v dve večji skupini (v prvi ESS, zdravstvena šola in šola za prodajalce, v drugi pa gimnazija in pedagoška srednja šola), ki sta imeli povsem enak program, le da je slednja imela nekoliko zahtevnejšo, daljšo progo, vendar vsaka svojo smer, čopprav sta bila štart in cilj na istih mestih.

Celoten potek, obrambnega dne se je v glavnem odvijal na petih vmesnih kontrolnih točkah, določenih za vsako skupino, na katerih so udeleženci pohoda morali obvezno opraviti svoje naloge.

Izkazalo se je, da so bili tako dijaki kot dijakinje kondicijsko zelo dobro pripravljene in da precej poznajo snov s področja obrambne vzgoje, le v streljanju z zračno puško so bili nekoliko

slabši rezultati, kot so pričakovali.

Pri izvajanju obrambnega dne so poleg določenih predavateljev sodelovali in pomagali rezervni vojaški starešine – člani aktivna ZRVS trboveljske termoelektrarne in osnovne organizacije ZRVS Alojza Špreganja, ki so vedno pripravljeni priskočiti v pomoč, saj je to tudi ena njihovih pomembnih in stalnih nalog ter oblik sodelovanja s šolami.

Ugotovljene rezultate, izvršene priprave in samo izvedbo obrambnega dne bodo skupno s komisijami, vodstvom srednješolskega centra in s predstavniki ZRVS analizirali, povzeli izkušnje in opredelili naloge za prihodnje obrambne dni, kar bo pomagalo pri odstranjevanju morebitnih pomanjkljivosti in popestritvi tovrstnih akcij.

Rudi Matko

Na kontrolni točki, na kateri so se trboveljski srednješolci ob njihovem obrambnem dnevu pomerili v streljanju z zračno puško, je bilo najbolj živahno.

Dobra udeležba

Krajevna konferenca ZRVS, ki zajema krajevne skupnosti BERICHOVO, DOL in SENTJAKOB, je organizirala seminar s filmom »Obramba v sodobnih razmerah« in redno delovno konferenco. V polni dvorani gasilskega društva v Dolu je Leon Hvala zelo nazorno objasn timer pogoje in možnosti učinkovite obrambe v sodobnih razmerah ter vlogo posameznih rodov in služb oboroženih sil, kakor vlogo SLO, DS in prebivalstva.

Po seminarju je sledila konferenca, na kateri je predsednik organizacije Ciril Grad imel nagovor, tajnik Milan Runtas pa je podal poročilo o delu med konferencama in letni načrt dela. V imenu občinske organizacije je konferenco pozdravil sekretar OK ZRVS Viki Ramovš.

Njihovo enoletno delo je bilo aktivno in uspešno. Vsi obvezniki so se udeležili taktično-orientacijskih vaj ali naknadnega preverjanja znanja. Nadvse pa so zadovoljni, ker je njihova strelska ekipa na odprtem prvenstvu JLA zasedla odlično 2. mesto v okviru občine, čeprav je organizacija številčno med najmanjšimi. Sodelovanje z osnovno šolo v Dolu je stalno, in se udelejujejo v vseh njenih

obrambnih aktivnostih ter pri organizaciji in izvedbi predavanj za prebivalce na temo SLO in DS. Uspelo jim je razviti svoj prapor iz sredstev, ki so jih zbrali med seboj in ostalimi krajanji. Pomagale so še vse tri KS, OK, ZRVS, OK SZDL, IS skupščine občinske in delovne organizacije Belinka in JUB. Razvili so ga za občinski praznik ob slovesnosti odkritja spominske plošče padlim borcem NOV iz BERICHOVEGA.

Tudi za naprej imajo izdelan obširen plan dela. Naj omenimo le nekaj nalog, ki so si jih zadali: Z delovno organizacijo Belinka in JUB bodo v stalnem sodelovanju. Inicijativni odbor, ki so ga ustanovili, bo do julija osnoval v organizaciji aktiv ZKS. Na nekatera predavanja s predvajanjem poučnih filmov z obrambno tematiko in na taktično-orientacijske vaje bodo povabili mladino in mladinsko pohodno enoto. Skupaj s ŠD Partizan iz Dola, občinskim štabom TO, OK ZRVS in dejavniki SLO v KS si bodo prizadevali pridobiti soglasje za izgradnjo strelšča na jasi Korant nad Dolom.

Dušan Rebolj

Dolga vrsta nalog

Na pobudo krajevnih predsedstev organizacij ZRVS Kromberk in Vrtojba sta osnovni organizaciji ZK v Kromberku in Vrtojbi sklicali in konstituirali aktivna komunistov pri krajevnem predsedstvu KO ZRVS v Kromberku in Vrtojbi, ki bosta štela po 20 članov.

Sekretar aktivna komunistov pri občinskem predsedstvu ZRVS Nova Gorica Gligo Peškir je navzoče seznanil z neposrednimi nalogami aktivna ZK krajevne organizacije ZRVS. Opozoril je, da se del članov ZRVS še vedno ne zaveda, kako pomembne so naloge na področju SLO. Po drugi strani pa je tudi ugotovil, da so doseženi uspehi na območju KS glede obrambnih priprav in SLO vendar odsev prizadevanja manjšega števila članov ZRVS in drugih sodelavcev. Ob vsem tem je še poudaril, da k sodelovanju še vedno niso uspeli pritegniti večine svojih članov. Zaradi tega zdaj ustanavljajo aktivne ZK rezervnih vojaških starešin, ki morajo sprejeti obveznosti glede mobilizacije vseh članov ZK Krajevne organizacije ZRVS in prek teh pritegniti vse druge starešine, da bi tako bolje in popolneje izpolnjevali programske naloge krajevne organizacije v celoti ter v krajevnih skupnostih na področju SLO in DSZ posebej.

Med razpravo, ki je bila akcijska in usmerjevalna, so sprejeli te sklepe: v okviru krajevne skupnosti naj bi v sodelovanju z vodstvi ZSMS, SZDL, komitejem za SLO in DSZ ter drugimi koordinirano pripravili predloge za sprejem mladincev v ZK in šole rezervnih oficirjev. Potrebno je spremljati delo mladincev – kandidatov za šole rezervnih oficirjev in jih predlagati oddelku za ljudsko obrambo in osnovni organizaciji ZK za sprejem v članstvo pred odhodom v JLA.

Aktiv si mora prizadevati za sprejem mla-

dih članov ZRVS v ZK, ki imajo za to vse pogoje. Pomembno vlogo morajo odigrati osnovna organizacija ZK, krajevna organizacija ZRVS in aktiv ZK pri predsedstvu KO ZRVS kot nosilec in usmerjevalec celotne akcije.

Aktiv si bo prizadeval, da vojaški starešine pomagajo pri dograjevanju SLO in DSZ v krajevni skupnosti in se bo s člani vključeval tudi v širše družbenopolitično življenje.

Za postavljene naloge so natančno določili tudi nosilce dejavnosti in rok izvedbe. Tako bodo aktivni ZK pri krajevnih predsedstvih ZRVS, ki so v neposredni povezavi z osnovnimi organizacijami ZK Kromberk in Vrtojba, lahko uspešno izvajali idejnopolitično in marksistično vzgojo članstva, za kar je treba tudi načrtovati dodatne idejnopolitične teme, ki naj bi bile vključene v ideološki program ZRVS na območju krajevnih skupnosti. Med pomembne naloge sodi aktivno vključevanje v vsa vprašanja vojaške narave in priprava prebivalstva za SLO, posebej še v varnostne ukrepe in družbeno samozaščito na delovnem mestu in v delovni organizaciji ter v kraju bivanja.

Vzporedno z izpolnjevanjem programskih nalog in sprejemanjem rezervnih starešin v ZK bo aktiv sodeloval s krajevnimi družbenopolitičnimi organizacijami, komisijami, vključno s komitejem za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito, in se s sekretarjem terenske organizacije ZK dogovarjal o skupnih nalogah na območju krajevne skupnosti.

Ob konstituiranju aktivov ZK so izvolili tri oziroma petčlanski sekretariat. Za sekretarja aktivna ZK Kromberk so izvolili Ljuba Pelicono, za sekretarja aktivna Vrtojba pa Zvonka Arčona.

S seje sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij O delu v letu 1981

Na tretji seji sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij pri republiški konferenci socialistične zveze, ki jo je v torek, 31. marca, vodil njen predsednik Albert Jakopič-Kajtimir, so obravnavali v prvi vrsti program dela za letošnje leto.

Albert Jakopič je ugotovitev s posvetovanj v občinah in regijah o delovanju svetov za razvijanje revolucionarnih tradicij pri konferencah SZDL. Na teh posvetih so dokaj realno ocenjevali svoje dosedanje delo, ki je od občine do občine različno uspešno, skoraj praviloma pa zelo uspešno v mestnih občinah, kjer je delegatska povezanost dobra in tudi ni odvisna od tega, ali gre za izrazito razvite ali manj razvite občine. Ponekod so ti sveti komaj ustanovljeni, drugod pa se že lahko pohvalijo z dobrim povezovanjem dela vseh, ki delujejo na področju razvijanja tradicij.

V razpravi so člani sveta poudarili, da so tako kot republiški svet pri SZDL tudi občinski in regijski sveti predvsem potrebni za usklajevanje dela na tem področju (od ZZB NOV do mladinske organizacije, društev, šol in drugih), in ni njihova naloga, da bi sami izvajali naloge razvijanja tradicij, kar bi tudi ne bilo v prid podružbljanja dela na tem področju.

V načrt dela za to leto je vključenih kar devetnajst planov dela organizacij, združenj in društev, pri obravnavanju posameznih organizacij pa so člani sveta menili, da mora tudi sindikalna organizacija pripraviti za to delo svoj načrt, ki naj zagotovi boljše vključevanje združene dela oziroma tovarniških glasil na področje prenašanja tradicij.

Lado Pohar, predsednik sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije je dejal, da delovanje

svetov na terenu ni praviloma nikjer ovirano zaradi finančnih težav, ter da je pomembno, ali opravljajo delegati oziroma člani svetov na terenu te naloge »po službeni dolžnosti« ali pa neformalno in zares zavzeto. Svetu pri RK SZDL je predlagal dopolnitev načrta dela s

tremi predlogi za razpis nagrad mladim na področju literarnih, likovnih, glasbenih ter zgodovinskih del na temo NOB in revolucije. Ta predlog je hkrati z ZZB NOV podala tudi slovenska mladinska organizacija, zajel pa naj bi pionirje in mladince oziroma njihova de-

la s številnih že obstoječih tekmovanj, ki jih organizirajo zveza prijateljev mladine, šole in drugi. Razpisali naj bi tudi nagrade za likovne stvaritve šolske mladine ne temo Ljubljane v ilegali. Tovariš Pohar je še predlagal, naj bi za predstavnik javnih sredstev obveščanja pripravili občasne tiskovne konference oziroma sestanke, na katerih bi jih posebej seznanjali z zgodovinskimi podatki o posameznih pomembnih jubilejih, da bi ne prihajalo do netočnega ali pomanjkljivega in šablonskega obveščanja.

V razpravi so člani sveta še menili, da je treba vseskozi pri uresničevanju načrtov dela poudarjati nujnost zbiranja zgodovinskega gradiva in pričevanj za kasnejše pisanje monografij in drugih del na temo NOB in revolucije, in to, je dejala tovarišica Lidija Sentjurčeva, mora biti osnovna usmeritev za delo v tem srednjeročnem obdobju.

Še nekatere misli iz razprave: v svetih po občinah in regijah je treba v kar največji možni meri pritegniti k delu mlade, več je treba storiti za spoznavanje zgodovine NOB v drugih republikah in pokrajinah kakor tudi za to, da bo slovenski narodnoosvobodilni boj predstavljen širšemu jugoslovanskemu prostoru (prevodi zgodovinskih del in literature na temo NOB), treba je najti skupno oceno o tem, koliko in v kakšni meri je obeleževati dogodke iz NOB, da bi dosegli poenoteno delo na tem področju.

Večina nalog, ki jih ima v svojem programu svet za razvijanje revolucionarnih tradicij pri RK SZDL, ni kratkoročnih in se iz leta v leto nadaljuje, zato bo ta svet še naprej skrbel za koordinirano delo na tem področju, hkrati pa bo spodbujal in pospeševal delo povsod tam, kjer zastaja.

B. Ž. J.

Počastitev 40. obletnice vstaje v Istri

Na velikem ljudskem zborovanju z vrsto kulturno-metniških nastopov ter športnih tekmovanj so v nedeljo, 5. aprila počastili spomin na začetek vse-ljudske vstaje v letu 1941 ter tudi šestdesetletnico nastanka Labinske republike in proštinskega upora fašistom v letu 1921.

Na velikem zborovanju v Proštini sta zbranim spregovorila članica predsedstva sveta Zveze sindikatov Hrvatske Ivka Krajnović ter sekretar OK ZK iz Pulja Marcelo Zahtila.

Milan Vukasović na obisku v Sloveniji

Pred dnevi je Slovenijo in predvsem ZZB NOV Slovenije obiskal predsednik zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov, da bi se na delovnih sestankih seznanil s delom na tem področju pri nas ter bi hkrati pojasnil nekatera stališča zveznega komiteja ob predlogih novih zveznih zakonov s področja borčevsko-invalidske zakonodaje.

Na pogovoru, ki ga je imel Vukasović s predsednikom slovenske borčevske organizacije Janezom Vipotnikom ter člani predsedstva in sekretariata RO ZZB NOV in republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov so razgrnili nekatera slovenska stališča glede urejanja borčevskih in invalidskih vprašanj, seznanili so ga z republiški dosežki s področja borčevskega tako imenovanega dopolnilnega varstva in poudarili nujnost podružbljanja skrbi za borce in vojaške invalide tudi na ravni federacije.

Še s seje zveznega predsedstva ZZB NOV

Na minuli seji zveznega predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so za prihodnje mandatno obdobje predlagali za predsednika predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Mito Dimitrijevskega ter tak predlog tudi poslali koordinacijskemu odboru za kadrovska vprašanja pri zvezni konferenci SZDL. Jugoslovanski borčevski kongres naj bi bil v oktobru 1982. leta v Beogradu, še ta mesec, 23. aprila pa se bo sestal zvezni odbor ZZB NOV.

Na seji so borci sprejeli izčrpno poročilo časopisno-založniške hiše Četvrti jul, obravnavali informacijo o odlikovanju enot NOV in PO Jugoslavije z redom narodnega

heroja (tudi ta informacija s predlogom bo poslana v preučitev zveznemu predsedstvu) ter sprejeli predlog radiotelevizije, naj bi nagrajevali najboljše televizijske odaje na temo narodnoosvobodilnega boja in revolucije. Za uresničitev obsežnega projekta »Jugoslovani v fašističnih zaporih, ujetniških in koncentracijskih taboriščih ter v gibanjih odpora drugih držav v drugi svetovni vojni« so imenovali svet, ki bo neposredno sodeloval z Institutom za savremenu historijo v Beogradu ter muzejem revolucije narodov in narodnosti Jugoslavije, ki sta glavna nosilca omenjene naloge.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenska Bistrica - Program dela bodo tudi uresničili

Znano je, da je borčevska organizacija v Slovenski Bistrici ena najaktivnejših, kar vedo povedati številni člani te organizacije, ki skozi delovanje borčevske organizacije urejajo svoje življenjske probleme. Pa ne samo to. Njihova programska usmeritev izhaja iz družbenopolitične vloge in nalog ZZB NOV v enotni fronti socialističnih sil, zato že vseskozi aktivno sodelujejo v raznih družbenopolitičnih skupnostih.

Njihova poglavitna skrb je, da ohranjajo in razvijajo revolucionarne tradicije in izročila narodnoosvobodilnega boja. Številni borci so že doslej obiskovali šole v občini, kjer mladim pripovedujejo o bojih in revoluciji, o tovarštvu, ki je prevladovalo med borci za svobodo.

Pri vsem tem tudi niso in ne bodo pozabili na ohranjanje in na varstvo spominskih obeležij iz NOB. Nobena novost tudi ni, da že vseskozi sedelujejo z domicilno enoto NOV in POS, zlasti s Pohorskim odredom in Zidanskovo brigado, da o skrbi za ohranjanje kraja, kjer je 8. januarja 1943. leta padel legendarni Pohorski bataljon, že niti ne izglubljamo besed. Prav tako tudi ne o tem, da skupaj z univerzo v Mariboru nenehno skrbijo za ohranjanje znane pohorske bolnišnice Jelen, ki je sovražniku ni uspelo nikoli odkriti.

Franjo Hovnik

Senovo - Na prvem mestu skrb za borce

Dne 21. marca 1981 so se borci krajevnega združenja borcev NOV Senovo sestali na letni konferenci, ki so se je udeležili tudi delegati družbenopolitičnih organizacij.

Iz poročil je razvidno, kako je deloval odbor ZZB NOV Senovo v zadnjem letu. Na prvem mestu je skrb za borce: 128 članov dobiva priznavalnino. Obiskali so več bolnih članov, obdarili za dan žena 15 žena; mater padlih mož ali sinov, poskrbeli so, da je en član ZB dobil invalidski vozček. Na klimatsko zdravljenje je šlo 18 članov. Veliko število članov ZB je letovalo v Poreču in Strunjanu.

Med letom smo sodelovali s šolami, kjer so bili organizirani obrambni krožki, uredili so spomeniška obeležja na območju Senovega, organizacije združenega dela pa so nad temi obeležji in spomenikom prevzela pokroviteljstvo, uredili tehniko France Prešeren v Bohorju, uredili partizansko bolnišnico v Bohorju, pričeli so zbirati podatke za sestavo partizanske kronike (del teh podatkov je že zbranih). Člani ZB pa sodelujejo tudi v SLO in DS. V komiteju za SLO deluje 5 članov, v NZ in CZ 70 članov, v svetu KS in skupščini deluje 18 članov. Tudi in konferenci SZDL ter v raznih drugih organizacijah in društvih. Leta 1980 je 130 članov obiskalo Hišo cvetja v Beogradu, 78 članov je bilo na izletu na Petrovo goro v okolico. Se bi lahko naštevali udeležbo članov ZB na proslavah v okolici. V letošnjem letu bodo na Lošcah organizirali proslavo za dan vstaje pred obeležjem padlim borcem NOV. Take proslave ima krajevno združenje NOV tradicionalno vsako leto. Za dan borca se bodo člani ZB udeležili osrednje proslave na gradu Brestanica.

Na koncu je predsednik občinskega odbora ZB Stane Nurčič pozdravil udeležence konference ter pohvalil delo odbora. Dotaknil se je tudi stabilizacije in ukrepov, ki jih moramo opraviti. Udeležence je pozdravil tudi predsednik zveze KS in podal poročilo o delu KS Senovo. Poudaril je, da borci tesno sodelujejo s krajevno skupnostjo in so v veliko oporo. Povedal je, da je kulturni dom 14. divizije zgrajen!

Karel Kurinčič

Ravne na Koroškem - V prvih vrstah

Na Ravnah so se sestali člani krajevnega združenja ZZB NOV ter pregledali delo v preteklem letu. Glavna dejavnost organizacije je bila v skrbi za borce, ki so potrebni gmotne ali zdravniške pomoči. V odboru deluje tričlanska komisija, ki je dajala predloge za zdraviliško oziroma klimatsko zdravljenje članov ZB. Prav tako je komisija pripravila predloge za enkratno priznavalnino ob dnevu borca in za dan republike.

V preteklem letu se je združilo v naravnih zdraviliščih 18 članov. Šestim članom pa je bilo odobreno desetdnevno rekreativno zdravljenje v zdraviliščih. oziroma počitniškem taboru ZB Pohorje pri Pulju.

Ob novem letu je dala krajevna konferenca SZDL pobudo vsem družbenopolitičnim organizacijam za enotno obdaritev ostarelim občanom. Krajevna konferenca ZB je v skupni sklad prispevala določeni znesek. Obdarovanih je bilo 36 članov organizacije ZB.

Odbor je obravnaval tudi vprašanja posojil za adaptacijo in novogradnjo stanovanj.

Udeleženci zbora so razpravljali še o referendumu za delitev krajevnega skupnosti Ravne na več krajevnih skupnosti in so se odločili, da bodo svoj glas dali ZA.

Za obnavljanje tradicij NOB so se borci vključili v delo šolske mladine ter jim pripovedovali spomine iz naše revolucije.

Sodelovali so tudi ob prihodu vlaka Bratstva in enotnosti, ob praznovanju 4. julija, 22. julija, pri krajevnem prazniku, pohodu tabornikov po Vorančevji poti ter pri pohodu mladinske pohodne brigade Koroška v zimi 81.

V lanskem letu so obiskali tudi pokopališče v Sentupertu pri Velikovcu, kjer so počastili spomin na padle partizane.

Krajevni odbor ZB NOB Prevalje se je pobratil s solčavsko organizacijo. Tega srečanja se je udeležilo tudi 16 članov iz ravenske organizacije.

Ravenski borci so se uspešno vključili tudi v akcijo za pridobivanje novih naročnikov za TV 15 ter za Koroški vestnik, glasilo koroških partizanov.

Franjo Srebotnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Po rdeči sledi po hribih in dolini Črne

V Kališah sva se najprej zglasila pri Obornikovih. V tej hiši, ki čepi v tako strmem pobočju, da bi človek moral biti privezan, sta živela le 80-letna Terezija in njen leto dni mlajši mož Jože, starši Marije Spruk, ki mi je prejšnji den v Črni dala prve napotke za to pot in navsvet, naj se zglasim na njenem rojstnem domu.

Kot vsi drugi sta tudi oče Jože in sin Tone Galin, Obornikova morala hoditi na vaje vermarov v Kamniško Bistrico, kjer jih je uril Mrhar.

»Med zasliševanjem so me hudo tepli,« je začel pripovedovati Obornikov Jože. »Izpustili so me na dan streljanja talcev. Pred odhodom so mi zabičali, da moram podnevi in ponoči zalezovati partizane, prisluškovati pod okni drugih hiš in prijavljati vse, kar bom videl in slišal. Pa s sekirico v roki naj hodim po gozdu, da bom lahko kakega osamljenega 'bandita' česnil po glavi. Kimal sem in si mislil: Kar sami jih iščite.

Iz Kališ so ustrelili tudi mojega nečaka Franca Galina, Gregčevega, Franca Dolinška in svaka Kristofa Osolnika, po domače Grabnarjevega. Franc Galin in Kristof sta bila delavca v kamnolomu v Kamniški Bistrici, sicer pa pridna kmečka sinova.

Obornikova je tisto nedeljo doma s tremi otroki zaman čakala, kdaj se bosta vrnila mož in sin. Hudo se je vznemirila, ko je slišala, da so vse zaprli. Nestrpno je pričakovala, kdaj se bosta prikazala med vrati. Nenehno je pogledovala skozi okno in prisluškovala, da bi slišala njen glas. Ni ju bilo, ne v ponedeljek, ne v torek in ne v sredo. V noči od srede na četrtek se ji je sanjalo, da se je mož vrnil domov, sin pa ne. Videla ga je okrvavljene, kako steguje roko, od katere je kapljala kri, proti domu, domov pa ni mogel, ker ga je neznana sila vlekla v zemljo. Grozne sanje so jo spodbudile, da je zjutraj pripravila nekaj hrane in se peš odpravila v Kamnik vprašat, kaj je z možem in sinom. Zamišljena in v skrbeh, kako jo bodo sprejeli na gestapu, je po bližnjici hitela v dolino. Na ozki poti sta se srečali z domačinko, ki pa je pogledala proč. Tega ni mogla razumeti. Poglej jo, si je mislila, zdaj ko

Na tem delu ceste v Črni pri Kamniku je partizanska zaseda uničila dva policijska avtomobila. Iz maščevanja so Nemci 9. julija 1942. leta tu postrelili 51 talcev, večinoma domačinov in iz okoliških vasi, le štirje niso bili iz kamniške občine. Jože Vidic je za knjigo Semenji v Bistrici zbral podatke o vseh talcih.

Na fotografiji je prvoborec Franc Podstudenšek-Rok, udeleženec partizanske zasede; med postreljenimi talci sta bila tudi njegov oče in brat Janez. Na levi strani se vidi prvi grob talcev, v katerem ni več trupel, ker so jih po vojni prekopali in pokopali 200 metrov naprej in jim tam postavili spominsko obeležje. Domačini in sorodniki talcev polagajo cvetje na oba groba.

imam zaprta moža in sina, me niti pogledati noče več.

Obornikova se je motila. Znanka ji ni mogla pogledati v obraz, ker ji ni mogla sporočiti žalostne novice. Ona je že videla postreljene fante in može. Obornikova pa jih bo čez nekaj minut.

Obornikova je obstala kot prikovana, srce pa ji je začelo sunkoma biti. Na obeh straneh ceste so drug ob drugem ležali postreljeni domačini. Še močnejše jo je streslo, ko je v prvem mrtvecu prepoznala sina Toneta. Culica s hrano ji je zdrsnila na tla. Ni vedela, kdaj se je sinova glava znašla v njenem objemu. Krogla, ustreljena v tilnik, je pri nosu izstopila. Njene solze so se mešale s si-

novo krvjo. Odpela mu je verižico njegove žepne ure, ki je še vedno tiktakala, in si jo vzela za spomin. Narahlo je položila sinovo glavo nazaj na zemljo in brezumno stopala od trupla do trupla. Njene oči so med mrlički iskale moža, toda njega ni bilo med njimi. Še en pogled na postreljene in na sina in že je pohitela proti Kamniku. Mora zvedeti, kaj je z možem.

Do treh popoldne je stala pred zapornim in ga čakala. Rekli so ji, da ga bodo izpustili. Terezija je čakala, razmišljala in omahovala, ali naj mu takoj pove, kaj se je zgodilo v Črni. Ko pa se je prikazal med vrati, so jo izdale solze.

Pot do doma je bila težka. Srečevala sta mnoge znance, vendar nista z niko-

mer govorila. Bolečina je bila neznosna.

Tako nama je pripovedovala 80-letna Terezija Galin, ki je neprijetne spomine takole zaključila: »Bila sem na poti, da petič povijem otroka, a ga je že prej vzela strah, ki sem ga preživljala tiste grozne dni. Po osvoboditvi mi je na poti domov iz taborišča vaški fant ukradel sinovo uro, jo prodal in denar zapil. Ostali smo brez dragocenega spomina.«

Po spolzki travi sva s Sušnikom po strmini pridrsala k Matevžu Galinu. Vonj po žganju nama je udaril v nos.

»Matevž je doma. Žganje kuha,« je dejal Sušnik. Matevž je bil grobar postreljenih talcev, in to je bil vzrok, da sva ga obiskala.

»Zjutraj, ko sem šel v službo v rudnik, Nemci še niso pripeljali talcev. Vse do poldneva rudarji v jami nismo vedeli, kaj se je zgodilo zunaj na cesti blizu vhoda v rudnik.

Opoldne je prišel paznik v jamo in rekel: Vzemite krampe in lopate ter pojedite ven, ker morate izkopati jamo za tiste, ki so jih tamle zunaj postrelili. Brez ugovora, tak je direktorjev ukaz.

Kako shrljiv je bil pogled na trupla, na toliko znanih obrazov!

Mislil, da je jamo kopalo deset rudarjev. Po navodilu tri metre široko, štiri metre dolgo in tri metre globoko. Pri truplih ni bilo nobenega nemškega stražarja ali vojaka. Med kopanjem se je z oklepnim avtomobilom pripeljala nemška policijska patrulja. Eden izmed njih je izstopil, pogledal, kako globoko smo že izkopali, potem pa zagrozil: Če se nam danes kaj zgodi, bomo postrelili še vas, in vas zagrebli prav v to jamo.

Nato so se odpeljali nazaj proti Kamniku.

Pokop trupel je nadzoroval občinski uslužbenec. Po dolžini jame smo položili trupla in jih nato posuli z živim apnom. Na prvo smo položili drugo vrsto trupel, pa spet apno in novo vrsto in tako naprej vse do vrha, dokler ni bilo v jami vseh 51 talcev.

Od groze dva dni nisem mogel zaužiti nobene hrane in ponoči me je bilo strah. (Objavili smo odlomek iz knjige Jožeta Vidica Semenji v Bistrici, ki bo junija izšla pri založbi Borec).

Anika Kerenčič-Serec med prvoborci v Slovenskih goricah

Klena in ponosna kmetica

V mesecu marcu je za vedno zaspala Anica Serec, kmetica iz Pušincev pri Ormožu. Bila je sestra narodnega heroja Jožeta Kerenčiča, organizatorja vstaje na področju severovzhodne Slovenije, sekretarja OF za radgonsko-ljutomersko okrožje. Kot zavedna Slovenka se je pridružila delovanju svojega brata in zato tudi sama veliko trpela. Njena življenjska pot je bila izjemno težka.

Rojena je bila 1917. leta. Že doma je kot mlada deklica, ki je rasla na srednje veliki kmetiji, sprejemala napredne ideje svojega brata študenta Jožeta ter rada in veliko brala. V težkih socialnih razmerah v stari Jugoslaviji, kjer je življenje malega in srednjega kmeta bilo pol-

no odrekanj in krivic, še težje pa je bilo življenje viničarjev, ki so bili številni prav v teh hribih, je dozorevala njena osebnost in si gradila pod vplivom bratovih revolucionarnih idej svoj pogled na svet.

Z enaindvajsetimi leti se je poročila z domačega Koga na kmetijo v Pušinci pri Ormožu. Še istega leta se ji je mož smrtno ponesrečil in že vdova je decembra 1938 rodila svojega prvega sina. Po dveh letih se je drugi poročila, rodila dvoje otrok in po štirih letih ji je mož umrl za tuberkulozo, za katero je zbolel v nemškem vojnem ujetništvu (1944).

Medtem je divjala na Štajerskem nemška okupacija. Le redke najbolj

zavedne slovenske hiše so odpirale vrata organizatorjem OF, Jožetu Kerenčiču in Štefanu Kuharju, in med temi je bila tudi Anikina kmetija. Potem, ko so Nemci brata Jožeta že ujeli in decembra 1941 ustrelili skupno z bratom Slavkom, so tu-

di njo odpeljali v ptujske zapore, čeprav je imela doma tri leta starega sinčka in dojenčka. Po nekaj mesecih so jo izpustili, medtem pa so odpeljali njeno mater Uršo Kerenčič v Auschwitz, kjer je zgorela, in brata Frančka v Daehau, kjer je tudi umrl, brat Ciril pa je pobegnil čez mejo na Hrvaško. Tako je v letu 1941-1942 mlada Anika izgubila tri brate in mater. Toda ni klonila. Po vrnitvi iz zapore je kljub težavam, smrti bratov in matere, majhnim otrokom in skrbi za bolnega moža, zopet delovala za OF in smatrala za svojo dolžnost, da gre po poti, na kateri so umrli njeni najdražji. Njena hiša je sprejemala partizane do osvoboditve. Tukaj so se

oglašali kurirji in aktivisti. Ni je bilo strah nemškega nasilja in grozot izdajalskih kozakov, ki so na tem območju Slovenije počenjali najhujša grozodejstva.

Po vojni leta 1946 se je tretjič poročila in rodila še pet otrok. Vsa leta po vojni je delovala kot napredna kmetica ter bila še sedaj, vsa bolna, kooperant kmetijskega kombinata Jeruzalem Ormož.

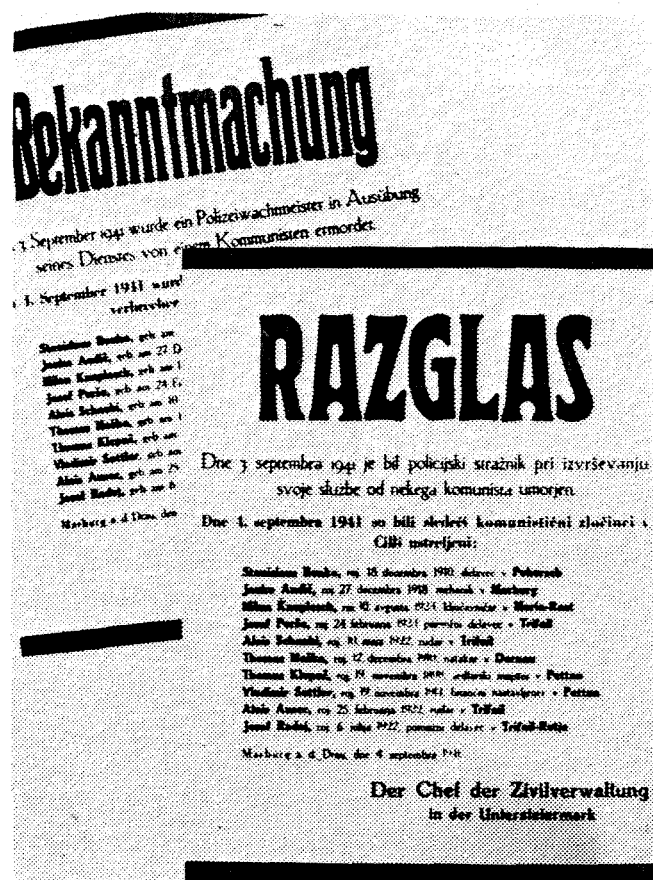
Svojih sedem otrok, čeprav so bili iz treh zakonov, je vzgojila v medsebojni ljubezni in razumevanju. Vsi so danes zavedni in ustvarjalni člani naše socialistične skupnosti. Tako mi je pisala njena hčerka učiteljica ob njeni smrti: »Učila nas je premagovati težke ovire v življenju in se veseliti

stvari, ki so malenkostne. Če smo kdaj omahovali, nas je vzpodbujala in nam dajala novih moči. Če smo bili uporni in vztrajni, nam je s ponosom govorila: Trmast ste kot Kerenčiči... Tudi mi smo bili vedno ponosni, da imamo takšno mamo...«

Anika Serec Kerenčičeva je bila osveščena, poštena, ponosna in zavedna slovenska kmetica, ki je pustila v srcih svojih otrok veliko ljubezni do domovine, do dela, do pravice in resnice. Hodila je vzravnano po svoji težki življenjski poti, zato bo v srcih številnih ljudi, ki so jo poznali, ostala zapisana kot svetel lik zavedne slovenske kmetice in izredne matere.

Milena Bokša-Bac

Celjski Stari pisker

Skoraj neopazno je prišla nedolgo tega na knjižni trg drobna brošurica s preprostim naslovom Stari pisker, ki so jo napisali sodelavci celjskega Muzeja revolucije v sodelovanju z ČZDO Komunist Ljubljana in Zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine SRS. Knjižica obsega dvaindvajset strani in je izšla v zbirki Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja in narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem. Ta zbirka je doslej prinesla med slovensko bralstvo vrsto pomembnih knjižic, po katerih bodo gotovo najraje segli šolarji, pa tudi tisti, ki se žele po najkrajši poti strnjeno seznaniti s posameznimi pomembnimi dogodki iz naše revolucionarne zgodovine. Odveč je poudarjati, da pomenijo tovrstne publikacije odlični pripomočki pri poučevanju naše polpretekle zgodovine, in kot smo izvedeli v pogovoru z avtorji zapisa o celjskem Starem piskru, so temu tudi posredno namenjene.

V prvem delu brošurice nas avtor Emil Lajh popelje skozi gestapovsko mučilnico Stari pisker v Celju in podrobno opisuje tudi dogajanja v tem zaporu že pred vojno, se za hip ustavi ob ilegalnem »Totem listu« v Starem piskru in pri kapucinih, potem pa nas povede v same zapore. Posebej zanimivo jo poglavje o pismih, ki so jih pisali na smrt obsojeni, pa pretresljive slike streljanja talcev in zasramovanje partizanov in partijske aktivistke in partizanske Tončke Čečeve-Roze. Avtor je delček prostora odmeril znani osvoboditvi jetnikov v noči od 14. na 15. december 1944, zapis pa sklene z besedami o ureditvi mučilnice in dvorišče v Starem piskru.

Preostali del knjižice obsega podroben pregled, kroniko najpomembnejših dogodkov v Celju in bližnji okolici v letih vojne, ki jo je napisal zunanji sodelavec muzeja, Franjo Fijavž.

Oba teksta sta izpopolnjena z nekaterimi novimi odkritji, saj je knjižica dedič prejšnje izdaje, ki pa je hitro pošla. Delce je opremljeno s fotografijami iz arhiva Muzeja revolucije v Celju.

MST

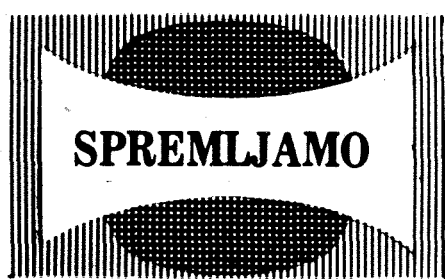
Naročam tednik TV 15

Ime in priimek

Kraj

Pošta

podpis

Te dni sem – kdove zakaj, nomara zaradi obletnice, saj mineva leto, odkar se podpisujem pod pričujoče televizijske zapise – veliko premišljeval o »usodi« rubrike Spremljamo. Občutja ob obletnici so sicer moja zasebna zadeva, razmislek o vsebini in nadaljnjih smotrih tega pisanja pa zagotovo ne, kajti besedila, s kakršnimi prihajam na dan, so namenjena bralcem... zato je bilo vredno premisliti, kaj v branje pravzaprav ponujam in s kakšnimi nameni.

Uredništvo TV-15 mi je pred letom ponudilo priložnost za vsakotredensko vrednotenje televizijskega sporeda in posameznih oddaj, ki so tako za oblikovalce sporeda kot za gledalce ključnega pomena. Dela sem se z veseljem oprijel, saj sem prepričan, da je ob sporedu, ki mu iz ure v uro sledimo na malih ekranih, mogoče marsikaj izreči, o marsičem razmisliti. Ob televizorjih se počutimo »državljanke sveta«, širimo si znanje, dopolnjujemo oblikovanje svoje zavesti, se angažiramo za to in ono, se veselimo pa tudi jezimo – skratka: nismo brazduti. Kakorkoli že obrnemo – postala je, ta naša televizija, pomemben in neizogiben del naših vsakdanjih človeških navad in potreb, ki so se, tudi in še posebej zavoljo nje, povzpele na višjo stopnjo.

Te trditve sicer ni mogoče izrekat za televizijo nasploh, kajti marsikje po svetu je televizijski spored namenjen zgolj in izključno zabavi, neke vrste nezahtevnemu in mimobežnemu »ubijanju« prostega časa. Za nas (ne trdim, da smo edini, smo pa pri tem zagotovo med najbolj izrazitimi) po velja, da skuša biti televizija sredstvo za intenzivno angažiranje ljudi pri zadevah skupnega pomena: za družbene, gospodarske, kulturne, politične, zunanje-politične, sistemske, moralne, idejne, in vse druge plati ali plasti družbenega dogajanja, katerih uravnavanje bodi – tako smo rekli – med nami dogovorjeno, se pravi samoupravno tako v fazah svojega oblikovanja kot v fazah odgovornosti za vsakršno ravnanje pa seveda tudi spreminjanje tega ravnanja.

Da v življenjski praksi cilji samoupravnega občestva še niso utelešeni do kraja ali optimuma, je res, prav tako res pa je, da skušamo povsod in tako rekoč iz minute v minuto, od primera do primera preverjati, kje smo, kako ravnamo in kaj nam je storiti, da bomo svoje korake usmerjali tja, kamor smo se namenili priti... Ključne televizijske oddaje (kot tudi vse ključne družbenopolitične in kulturniške akcije) naj bi bile elementi takega preverjanja.

Zato je o njih, če se povrnem k izhodiščem svojega premišljevanja, vredno pisati ter odmerjati, kako daleč smo ob njihovem gledanju prišli po poti tega svojega nenehnega samokritičnega preverjanja lastne samoupravne angažiranosti za posamezna področja skupnih interesov.

Zdi pa se, kljub temu, da na Slovenskem zadnji čas s televizijskimi ocenami po obsegu in številu nekoliko pretiravamo. Ali drugače povedano: da smo zapisovanje o televizijskih sporedih enostransko razvili na rovaš zapisovanja tudi o drugih pomembnih ali vsaj omembe vrednih dejavnostih, ki vplivajo na oblikovanje življenjske zavesti.

Sicer je res tudi, da pred prižganim televizorjem presejemo precej več ur kot pred odprtimi knjigami ali revijami oziroma v gledališčih, na posameznih dobrih filmskih predstavah, na razstavah in kar je še podobnih priložnosti. Obilica kritičnega pisanja o televiziji je torej posledica obilice teh naših vsakdanjih televizijskih ur, kar vse se zdi na prvi pogled celo logično in prav. Res pa je, po drugi plati, da tudi na ta način do neke mere spodbujamo enostransko uporabo kulturniških dobrin. Na posamezne televizijske oddaje opozarjamo precej bolj razvejano kot na gledališke, filmske, književne ali razstavne stvaritve, pa se nam – tudi zato – dogaja, da spremljamo televizijski spored skoraj vsi brez izjeme, boječ se, da bi karkoli zamudili, za dobre knjige, ki prihajajo iz naših založb na police knjigarn in knjižnic, za dobre filme, ki jih v sicer povprečnem kinematografskem sporedu nekaj vendarle je, za zanimive razstave in za vredne gledališke predstave, s kakršnimi slovenske gledališke hiše uveljavljajo svojo ustvarjalno zavzetost, pa večina med nami – roko na srce! – niti ve ne.

Vemo, da je televizija samo eden izmed medijev, ravnamo pa vendarle pogostoma tako, kot da je edini. Prav v tem in takšnem ravnanju pa je tudi naš primanjkljaj. Televizija namreč kljub vsem svojim prizadevanjem (in nekaterim očitnim prednostim) ne zmore v ustrezni meri in na enakovreden način nadomestiti naših poti v gledališča, v kino, k sožitju s knjigo ali k obiskom razstav – ne v duhovnem ne v fizičnem smislu. Lahko je samo dopolnilo, samo ena izmed sestavin, toda plodna zmora biti samo, če jo doživljamo kot sestavni del komplementarne celote življenjskih vtisov in učinkov.

V to smer so se sukala tudi moja premišljevanja o nadaljnji »usodi« pričujoče vsakotredenske rubrike. Čemu spremljati samo televizijo, se vprašujem, vendar pa puščati vse drugo, kar vendarle sodi v enakovredni obseg našega beleženja duhovnih in kulturnih stvaritev? Smoter vseh teh početij je navsezadnje v izravnavi človekovih duhovnih »kalorij.« Za skupne življenjske cilje gre: za to, da bi imeli vsi na voljo odprte možnosti ustvarjalnega ubadanja z razvitimi interesi ter polnokrvnega, zavzetega zapolnjevanja vseh svojih življenjskih ur. Življenje naj bi

bilo vselej in povsod izpolnjeno s smislom, z vsebino, z vezmi k skupnim idealom, hotenjem in akcijam.

In sklep?

Razprostrti pahljačo, razširiti razpon pogledov na dogajanja tudi čez rob televizijskega ekrana, k še drugim stvaritvam ustvarjalnega duha.

V znamenju teh namer bom poslej v rubriki Spremljamo poleg zapisov ob gledanju posameznih televizijskih oddaj beležil še poglede na nekatere druge kulturniške dogodke, kot so pomembnejše razstave, predstave ali publikacije – pa tudi obča vprašanja našega kulturnega življenja, namenjenega slehernemu med nami kot vsebina našega razmerja do časa in stvarnosti.

Televizijske oddaje bodo kajpak ostale pomemben sestavni del zapisovanj, če zavoljo drugega ne, že zavoljo njihove objektivne veljave. Kajti nobenega dvoma ne more biti o tem, da dobršen del našega ustvarjalnega duha le prihaja na dan prav prek televizije, ki je v ta namen tudi organizirana.

Kaj smo videli na malem ekranu v minulih dneh? Za kratko presojo izberimo samo troje oddaj. Na tretji »stopnički« feltonistične serije o ustvarjanju Titove Jugoslavije smo se kislno nasmehili ob mizeriji razpadanja trhle jugoslovanske kraljevine in njenih obrambnih vojska ob fašističnem naskoku na njuno suverenost. Sledili smo zanimivim filmskim zapisom, ki so jim v dneh klavne aprilske vojne botrovali predvsem nemški vojni snemalci iz Göbbelsovega propagandističnega aparata – žal pa sta pri tem slika in predvsem beseda tekli tako naglo, da njuni vsebini preprosto ni bilo mogoče zbrano slediti. Naglica, s kakršno so elementi oddaje zmontirani drug prek drugega, sama po sebi golta dobršen del misli, ki naj bi nam bile po tej poti sporočene.

Prvi del Tržaškega mozaika nas je veselo presenetil in nas na mah zasvojil – tako z domiselno fotografijo ter njenimi montažnimi kombinacijami kot z vsebino »sporodila« o Trstu ter njegovi zgodovini oziroma njegovi sedanjosti. Pred nami je vsesok obvladano poznavanje tega sivojstvenega mesta na »razvodnici« dveh narodov in dveh sistemov. Avtor globoko doume dvojno bistvo te življenjske sredine, zato se mu je v montažne mize tudi »izvila« dragocena filmska študija, ki presega običajne ravni reportaže. Poleg govorcev, ki fenomene Trsta obvladajo do obisti, je v svoj vizualni zapis vključil še obilo doslej manj znanih ali celo neznanih fragmentov o tržaški preteklosti, med katerimi so nas najbolj prevzeli prizori partizanskih bojev za to »naše« mesto, ob čemer lahko brez kakršnihkoli zadržkov zapišemo: dobili smo dragocen televizijski dosežek, četudi posnet izven organizacijskih okvirov ljubljanske televizijske hiše.

Z novo televizijsko dramo se slovenska dramaturgija ne bo proslavila. Brucka, kot si jo je zamislil Milan Jesih in jo »upodobil« Božo Sprajc, je skupek sivojstvenih besedno igravih domislic, le za silo spletenih v doživljajsko celoto nekega dekleta, ki z bolečo muko opazuje življenjski in bivanjski boj med svojima stanodajalcema, nekimi Njim in neko Njo, ki se v svoji izpraznjeni nagnitosti grizeta, koljeta, se nenehno izničujeta – in sta pri tem prototipa t. im. človeške odtujenosti, kot nam jo skuša del naše literature spet in spet dokazovati, dasiravno je že več kot očitno, da gre za literarno modo, s katero njeni avtorji že sami več ne vedo, kaj bi. Tak način pisanja in obravnavanja stvarnosti je izrazito prenapet, umetelen in v svojih prizadevanjih pravzaprav – prazen.

V kinu gledamo vojno dramo Zelezni križec, ki jo je po romanu sodobnega nemškega pisatelja Williija Heinricha za angleškega producenta posnel znani ameriški režiser (mojster upodabljanja nasilja – duhovnega in fizičnega) Sam Peckinpah. To je film, ki razgalja moralne plati nemškega militarizma ter opozarja na njegove psihične in v dobrisni meri celo psihiatrične korenine. Dogaja se na vzhodni fronti, sredi vojnega pekla, tematski stržen zgodbe pa je prizadevanje nemškega častnika, da bi se za vsako ceno – zavoljo svojih bolestin pa celo nenaravnih osebnih nagnjenj, ki so njegova moralna karakteristika – dokopal do železnega križca kot najvišjega priznanja za hrabrost. Hrabrosti v elementarnem pomenu besede seveda ne premore. Nadomesti jo z avtoritativnostjo svojega poveljniškega položaja, z lažjo in pretezo ter z žrtvovanjem svojih vojakov. Z vsem tem skuša prikrivati svojo človeško ničevost in svojo kramarsko strahopetnost... Ta film je poskus razgaljanja nečlovečnosti v notranjem organizmu nemškega vojaškega stroja, žal premalo zgodovinsko opredeljeno: posebnosti nacionalsocialističnega stroja ter njegove obče agresivnosti, ki je izhajala iz dominantne ideje o germanskem nadčloveku, v zgodbi o Zelezem križcu ne prihajajo do polne veljave, kakršno pa tema sama po sebi terjaja. In glede na to označujemo Peckinpahov film – za naš način gledanja – kot pomanjkljiv.

Hkrati je prišel na naš spored Fassbinderjev film Zakonsko življenje Marie Braun, ena izmed zgodb, s kakršnimi skušajo novi nemški režiserji dokazovati svojo angažiranost zoper dediščino »silovitega« povojnega vzpona iz ruševin. Ne gre sicer za političen film, kajti v ospredju je zgodba mlade ženske, ki jo je življenje, kakršnega je ljudem njene generacije prinesel iztek fuhrerjeve avanture, neusmiljeno teplo, a si je poiskala – v skladu z občo nemško ideologijo – izhod v brezdušnem okoriščanju na račun danih priložnosti, s tem vred pa tudi v lastni nemarali, ki meji že na zločin in katere končni izid je, da nenadejana (ali nemara načrtovana?) eksplozija plina požene v zrak in v nič njo in vse njeno imetje, vso njeno preteklost, sedanjost in prihodnost. Življenje, zasnovano na spekulaciji, na skaženi etiki, na klavni dediščini pridobitniških kompenzacij za pepel, ruševine in moralna izničenja... Fassbinder v svojem filmu o tem razmišlja in na to bedo nemškega povojnega (tudi sedanjega) blišča na svoj poseben način tudi angažirano opozarja. Pretresljivo in dalekosežno, to mu moramo priznati.

Viktor Konjar

GENOVA

Deveti kongres ANPI

Po štirih dneh plodnega dela se je v nedeljo, 28. marca 1981, zaključil v Genovi deveti kongres ANPI (Associazione Nazionale Partigiani d'Italia). Kongresu je prisostvovalo nad tisoč delegatov, izvoljenih zastopnikov sto šestdeset tisoč članov Državne zveze partizanov, s čimer se ponaša ta vedno živa in bojevit ter dobro organizirana zveza borcev in še nad petsto povabljenih (med njimi več tujih delegacij bojnih organizacij). Ob prisotnosti številnih predstavnikov italijanskega političnega življenja, vojske in organov javne varnosti ter številnih kulturnih delavcev je kongres manifestiral svojo odprtost, predvsem pa polno enotnost vseh asociacij in sekcij, ki so vključene v zvezo, v skupnih ciljih boja za nadaljnji razvoj demokracije v Italiji.

Mesto Genova in mnogi centri širše regije so bili odlikovani z najvišjim vojnim odlikovanjem »Medaglia d'oro« (naš red narodnega heroja) za velik prispevek v odporniškem boju od 1943-1945. l. Odnosi (la resistenza) ima tudi v življenju današnje italijanske družbe zelo pomembno mesto prav zaradi svojih nespornih in odločilnih zaslug za republiko, za njeno demokracijo ureditev, za vse spremembe, ki so zapisane v ustavi. Boj italijanskih partizanov je izsilil prehod skozi mahinacije badoglianstva v času po osmem septembru 1943 na polje boja ljudskih množic za novo demokracijo Italijo. Nihče si tudi danes ne upa zmanjševati vloge partizanstva in odpornišstva pri demokratizaciji dežele. Tudi v teh težkih časih, ko se vrstijo poskusi, da bi z nasiljem in terorističnimi napadi izsilili ukrepe, ki bi bili v škodo demokracije pridobite, je ANPI med vodilnimi silami, ki preprečujejo, da bi temne, in ne tako neznane sile, dosegle svoj cilj.

V središču dela kongresa je bila predvsem zaskrbljenost zaradi težkih razmer v deželi, ki jih označujeta velika korupcija in terorizem, vzemirajoče širjenje uživanja mamil, kar težko prizadeva moralno cele dežele. Zahteva po moralni sanaciji se je kot rdeča nit vlekla skozi razpravo in velika skrb za posledice, ki jih tako stanje ima na mlado generacijo, ki ostaja brez dela. V tem je tudi ves program, na katerem sloni enotnost vseh sil, ki so vključene v ANPI, enotnost, ki je danes prav tako potrebna, kot je bila v času osvobodilne vojne.

Značilno je, da so tako zaskrbljenost na kongresu izražali tudi predstavniki vojske in policije, ki vidijo v nekdanjih nosilcih Resistenze in v njihovem sedanjem programu izhodišče boja za rešitev dežele iz res težke krize. »Osmi september 1943 ne pomeni le razpada države, je tudi upanje« (Paieta).

Kongres je obsodil vmešavanje v salvadorske zadeve, vmešavanje v Afganistan, diskutanti so se zavzemali za strpnost Poljakov, »kajti ni mogoče rešiti nakopičenih problemov v nekaj letih, v nobenem primeru pa ne zunaj Poljske« (Paieta). Diskutanti so napadali obstoj tujih vojaških baz v Italiji, tekmovali v oboroževanju, tuje bojne ladje v Sredozemlju ter poizkuse vojaških udarov, kakršni je bil nedavno v Španiji.

V notranjem planu so kongresisti zavrgli spremembo zakona o abortusu in podprli odpravo smrtnih kazni, o čemer bodo državljani odločali na referendumih. Organizacije ANPI bodo nudile vso podporo organom javnega reda v boju proti korupciji in terorizmu, ki je že doživel poraz v svojih političnih ciljih.

»Dol z orožjem« se je glasil moto razprave člana evropskega parlamenta, ki je požel vihar aplavz. Sprejet je bil predlog, naj se v letu 1982 organizira evropska konferenca vseh borbovskih organizacij s ciljem, da se pospeši pomiritev in zmanjša napetost v mednarodnih odnosih.

Nesporo ostaja »Resistenza oggi e sempre« (Pertini) v njenih ljudeh, nagibih in ciljih, pomembna družbena moralno-politična sila, mimo katere ni mogoče danes in ne bo mogoče nikoli odpraviti njenih pridobitev. Vrednote boja, ki je zahteval mnogo žrtve, še niso v zadostni meri prodrle v šole, zato ostaja še vedno odprto vprašanje: kdo, kdaj in kje. Ta vprašanja so diskutanti postavljali, kot pogoj za trojno prisotnost idealov, ki so prevečali borce v težkih dneh osvobodilne vojne.

Končno je treba s posebnim zadovoljstvom zapisati, da so bili delegacija SUBNOR Jugoslavije, ki je pozdravila kongres, in vabljeni gostje iz Slovenije nadvse priščno sprejeti. Udeleženci italijanskih brigad, ki so se bojevali v sklopu NOV pod Titovim vodstvom, danes tudi generali v italijanski vojski, in so s posebnim zadovoljstvom dali priznanje Titu za pomoč pri organizaciji italijanskih brigad v Jugoslaviji, so podčrtali svojo udeležbo v NOVJ, ki je tako trajno utrdila bratske in tovariške odnose med borci, ki so bili in so znanilci trajnih prijateljskih odnosov dveh sosed na Jadranu. To je prišlo do izraza tudi na koncertu, ki ga je priredil partizanski pevski zbor Pinko Tomažič iz Trsta in požel nedeljena priznanja za revijo partizanskih pesmi, ki so nastale v raznih deželah Evrope. Prireditelj, ki spet dokazuje prisotnost slovenske manjšine v Italiji, ki upravičeno uveljavlja svoje pravice za enakopravno sožitje in za svoj nemoten gospodarski in kulturni razvoj. Kongres je v svojih zaključkih sprejel v svoj program tudi podporo boju slovenske skupnosti za doseganje ciljev, ki so tudi zapisani v italijanski ustavi in drugih mednarodnih dokumentih.

JULIJ BELTRAM

STARA SUŠICA

V spomin na padle tovariše

V nedeljo, 5. aprila, so se v Stari Sušici pri Košani zbrali nekdanji borci Istrskega odreda in počastili spomin na 17 padlih tovarišev, ki so 12. marca 1944, ko so jih obkolili Nemci, darovali svoja življenja za svobodo.

Na mestu, kjer stoji spominsko obeležje na ta tragični dogodek, se je zbralo približno petsto nekdanjih borcev, občanov in mladine. Zbranim je spregovoril nekdanji sekretar SKOJ Istrskega odreda Stane Koman. V svojem govoru je dejal, da je treba nenehno obupati spomine na NOB in čedalje bolj podružljati negovanje tradicij iz NOB. Stane Koman je nadalje govoril o deležu Brkincev za našo svobodo in dejal, da je nedopustno, da nekatere organizacije združene dela, bolje rečeno, nekatera gozdna gospodarstva, kujejo zdaj dobičke na račun nesreče, ki je Brkince prizadela letos, ko je skoraj vse Brkine objel ledeni oklep.

Vsi navzoči na proslavi so ostro obsodili zadnje dogodke v SAP Kosovu in podprli stališče družbenopolitičnih organizacij Kosova in Srbije. S tem v zvezi je Koman dejal: »Nikoli ne bomo dovolili, da bi kdorkoli iz kakršnih koli pobud na tako podel način poskušal uničiti delo naše partije in tovariša Tita. Velikokrat so si taki elementi že polomili zobe in vedno si jih bodo,« je dejal Koman. »Zavedajmo se, da mora biti ta kraj, kjer je padlo 17 naših tovarišev, prav tako svet za ljudi na Kosovu, kot morajo biti nam sveti kraji na Kosovu, kjer so darovali svoja življenja tamkajšnji borci.«

V priložnostnem kulturnem programu so sodelovali učenci OŠ iz Košane in moški pevski zbor iz Košane.

MARIJAN CANTARUTTI

ILIRSKA BISTRICA

Sedmič na Snežniku

Foto: Vojko Čeligoj

Pohod na Snežnik je letos PD Ilirska Bistrica pod pokroviteljstvom odbora borcev Istrskega odreda in delovnega kolektiva Primorske novice vzorno pripravilo že sedmič. Tudi letos so uspešno sodelovali pri izvedbi pohoda požrtvovalni člani ilirskobistriškega radioamaterskega kluba Snežnik, ki so imeli od petka pa do nedelje zvečer s svojimi zvezami povezan trikotnik: vrh Snežnika-Sviščaki-Ilirska Bistrica. S tem so seveda bili poleg zvez teritorialne obrambe in milice v izdatno pomoč organizacijskemu odboru pohoda na Snežnik.

Na nedeljski spominski slovesnosti (na fotografiji) pa je v imenu 3.500 udeležencev pohoda položila venec k spomeniku padlim junakom v snežniških gozdovih, ki so ga s Snežnika prinesli planinci-smučarji, tovarišica Anica Strle-Debevc z Jesenice. Naključje je namreč hotelo, da je tovarišica Anica 12. avgusta 1951. odkrila ta spomenik.

KOPER

Pomemben aktiv

Prejšnji teden so se pri sekretarju medobčinskega sveta ZKS Koper Dinu Pucarju sestali predstavniki aktivna predvojnih komunistov, španskih borcev in nosilcev Partizanske spomenice 1941 iz treh obalnih občin in se pogovorili o nadaljnjem delovanju aktivna kot celote, o konstituiranju njegovega vodstva ter o programu dela v prihodnje, za katerega so dali načelna napotila, trdnjeji načrt pa bodo potem predložili v razpravo vsem članom aktivna.

Delo in obstoj aktivna sta predvsem pomembna zaradi stalnega obveščanja članov o tekočem dogajanju in še posebej o aktualnih vprašanjih varnostno-političnega položaja doma in v svetu ter zaradi aktivnega povezovanja prvoborcev in revolucionarjev v razvojne družbene tokove.

RASTKO BRADASKJA

ŠKOFJA LOKA

Nekdanji partizanski kurirji nadaljujejo z delom

Pododbor partizanskih kurirjev za Gorenjsko v sodelovanju z občinskimi komisijami kurirjev-vezistov pri združenjih ZB NOV uspešno uresničuje pomembne naloge na področju negovanja in obujanja revolucionarnih tradicij NOB. Aktivnost nekdanjih partizanskih kurirjev se odraža na vseh področjih družbenopolitične dejavnosti v okoljih, kjer živijo in delajo, zlasti pa so prizadevni na področju ohranjanja in prenašanja tradicij NOB na mladino. Svoje izkušnje iz NOB koristno povezujejo s SLO. Delovni so v organizacijah ZRVS in so aktivni na vseh področjih obrambnih priprav.

Tako kot v preteklem letu bodo partizanski kurirji tudi v letošnjem jubilejnem letu 40. letnice vstaje odkrili vrsto spominskih obeležij na območju Gorenjske in se vključili tudi v številne proslave na območjih posameznih občin in republik. Komisije kurirjev-vezistov pri občinskih odborih ZB NOV so že začele s pripravami za izvajanje svojih programov za leto 1981.

Občinska komisija kurirjev-vezistov Škofja Loka je na svoji nedavni seji sprejela obsežen program dela v okviru proslav 40. letnice vstaje in ob tem določila tudi koledar odkritij spominskih plošč na območju občine Škofja Loka.

Tako bodo kurirji v sodelovanju z združenji borcev NOV in z drugimi DPO v letu 1981 odkrili tale spominska obeležja:

– 26. aprila 1981 bo odkritje spominske plošče Cankarjevemu bataljonu na Bičkovi skali v Dražgošah. Organizator »Pionirski odred Bičkova skala« iz Ljubljane, Združenje borcev NOV Dražgoše in borci Cankarjevega bataljona.

– 3. maja 1981 bo odkritje spominske plošče na reletni kurirski postaji G-5 v Delnicah pri Poljanah. Spominska plošča bo na hiši partizanske družine Peternej (pri »Remcu«).

– 24. maja 1981 bo na predvečer praznika dneva mladosti odkritje spominske plošče na reletni postaji G-15 na Ožboltu (pod Breznikom na Prezlevi hiši). Organizator Združenje borcev NOV Puštal in OK ZSMS Škofja Loka.

– 28. junija 1981 bo odkritje spominske plošče na reletni kurirski postaji G-1 v Podlonku. Proslava in odkritje spominskega obeležja bo pri hiši partizanskega kurirja Franca Kavčiča Vo-huna (pri Markotu). Odkritje bo združeno s srečanjem gorenjskih kurirjev, borcev in aktivistov NOB in drugih.

– 19. julija 1981 bo odkritje spominske plošče na reletni kurirski postaji G-20 v Dražgošah (na stari cesti, nad spomenikom).

– 16. avgusta 1981 bo odkritje spominske plošče reletni kurirski postaji G-3 na Martinj vrhu (na šoli), kjer bo obenem tudi odkritje spominske plošče padlim borcem iz območja Martinj vrha.

– 6. septembra 1981 bo odkritje spominske plošče na reletni kurirski postaji G-9 na Žirovskem vrhu nad Zalo (Na Javorcu).

– V mesecu septembru 1981 je predvideno odkritje spominske plošče reletni kurirski postaji G-7 v Vinharjih pri Brdarju. (Točni datum odkritja bodo kurirji določili pozneje).

– V mesecu septembru 1981 bo odkritje spominske plošče reletni kurirski postaji G-13 na Gabrski gori pri Kumru. (Točni datum odkritja bodo kurirji določili pozneje).

Partizanski kurirji so se dogovorili, da bodo množično sodelovali na osrednji proslavi poljske vstaje ob 40. obletnici v Poljanah, ki bo 13. septembra 1981 v Poljanah, ter na vseh drugih občinskih in republiških proslavah. Kot vsako leto bodo tudi letos kurirji pomagali in sodelovali pri kurirskovi pošti, pripravili bodo predloge za podelitev priznanj kurirjem, starim nad 60 let, ki bodo podeljena na zboru kurirjev in na proslavi v Podlonku.

Ob upoštevanju sprejetega programa je občinska komisija kurirjev vezistov v Škofji Loki prevzela obsežno in odgovorno nalogo. Ni nobene dvoma, da bi prizadevni kurirji načrtovanih nalog ne izpolnili v dobrem sodelovanju z občinskim odborom ZB NOV in združenji ZB. Čeprav so osiveli in že v letih, jih vendar še bogatijo vrline iz časa NOB. Niso spremenili svojega odnosa do pridobitev NOB in dobro se zavedajo svojega poslanstva.

FRANC GALIČIČ

LJUBLJANA

Partizanske pesmi

V okviru posebnih kulturnih prireditev 20. jubilejnega mednarodnega sejma ALPE-ADRIA na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je nastopil s svojim izbranim programom tudi PPZ. Izvedel je program partizanskih pesmi narodov Jugoslavije pod vodstvom dirigenta Milivoja Šurbeka ter prejel priznanje vseh navzočih predstavnikov sejma, domačin in tujih iz Avstrije, Italije in Madžarske kakor tudi delegacij pobratenih mest mesta Ljubljane.

Dva koncerta je PPZ izvedel še v hali B na GR za obiskovalce sejma, ki jih je organizirala Zveza kulturnih organizacij mesta Ljubljane v počastitev 40. letnice OF in vstaje slovenskega naroda.

C E

JESENICE

Delo radiooddajne postaje 4. operativne cone na Pohorju

Henrik Zbilj, ki sedaj živi v Kranju, je bil med zadnjo vojno šef radioprevzemnopredajne postaje na zahodnem Pohorju, in sicer največ ob tistem delu, ki se razteza ob Mislinjski dolini. Prvič je odšel k partizanom že 12. decembra 1941. leta in dobil partizansko ime Volodja. V oboroženo enoto in to v Dolenjski bataljon je prišel 9. februarja 1942. V boju s sovražnikom je bil ujet in nato obsojen na 24 let ječe v Italiji. Po kapitulaciji Italije je prišel domov in takoj zopet stopil v partizanske vrste. Poslali so ga v tečaj za radiotelegrafiste, ki so ga v jeseni 1943. leta prvič organizirali in uspešno izvedli pri Glavnem štabu NOV in PO Slovenije. Po uspešno opravljenem tečaju je šel za radiotelegrafista na območje operativne cone na Štajerskem.

Radiopostaja, ki jo je vodil Henrik Zbilj, je vzdrževala zvezo s 4. operativno cono, Glavnim štabom NOV in PO Slovenije in enotami na tem območju, ki so v začetku 1944. leta že tudi imele naprave za takšno zvezo. V tistem času so se poleg poročil o položaju sovražnika, o opravljenih akcijah, največ dogovarjali o pripravi prostora in sprejemu opreme, orožja, hrane in sanitetnega materiala, ki so ga zavezniška letala dovažala iz oporišč v južni Italiji. Po tej brezzični zvezi so prejeli navodila, v kakšni obliki naj zakurijo ognje, da bodo piloti vedeli, kam je treba s padali spustiti omenjeni material.

To postajo je razumljivo sovražnik stalno zasledoval. Partizani kot tudi tukajšnji prebivalci, ki so vsi pomagali Osvobodilni fronti, so zelo iznajdljivo skrivali radiooddajno postajo, ko je bil sovražnik v bližini. Sodelovanje, in ker ni bilo skoraj nobenega izdajalca, je pomagalo, da Nemci nikoli niso odkrili te za zvezo zelo praktične in pomembne naprave. Radiotelegrafisti pa so opravljali tudi kurirsko službo in bili tudi pri tem zelo povezani z domačini. Prebivalce so stalno obveščali o stanju na frontah in napredovanju zaveznikov. Radiooddajna postaja je najprej dobivala navodila od štaba 11. SNOUB Mi-loša Zidanška, kasneje od štaba 4. operativne cone pa tudi od Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Zaradi zasledovanja so se morali s postajo stalno premikati. Tako so telegrafisti in sovražnik večkrat krožili eden okrog drugega. Zgodilo se jim je celo, da so Nemci šli pri enih vratih noter, partizani pri drugih ven in obratno. Včasih pa so se udeležili tudi bojev, ki so jih imele operativne enote z Nemci. Tako so sodelovali pri napadu Zidanškove brigade na Podgorje. Skupno z bataljonom Tomšičeve brigade so napadli vlak. Na postaji Dovže so ga zažgali in gorečega poslali, da je vozil proti Dravogradu in pri tem osvetljeval vso dolino. Ta akcija je bila bolj propagandnega pomena, saj so s tem naznanjali vsem prebivalcem, da so partizani blizu.

Poleg omenjenega so se telegrafisti udeleževali tudi drugih akcij. Napadali so nemška skladišča in trgovine ter tako prišli do hrane, obleke in drugega. Včasih so za kazen ostrigli tudi kakšno dekle, če se je preveč zbližala z Nemci. Sodelovali so tudi s terenci in skupno z njimi prirejali mitinge ter druge kulturne in propagandne prireditve. Skratka, posadka te radiopostaje je bila poleg svojih osnovnih nalog pri vzdrževanju brezzičnih zvez pomemben faktor tudi na področju aktivističnega političnega delovanja na zahodnem Pohorju in v Mislinjski dolini. To ji je omogočilo stalen in pristen stik s prebivalci, ki so bili najboljši obveščevalci.

BRANKO BLENKUS

LJUBLJANA

Sklepi sekcije vezistov

Na seji odbora sekcije vezistov NOV Slovenije so pred kratkim obravnavali vrsto zelo pomembnih in zanimivih nalog ter vprašanj. Najprej so z dodatnimi pripombami osvojili obsežen program dela, za katerega so predvideli vrsto nalog, roke uresničitve, nosilce in pri tem sodelujoče. Pri tem gre v glavnem za zbiranje podatkov za monografijo, dopolnitev poslovnika, organizacijo strokovnega aktivna telefonistov, sodelovanje pri pripravi proslav 40. letnice vstaje, aktivno sodelovanje s poveljstvom Ljubljanskega armadnega območja, organizacija raznih srečanj, postavitve spominskih obeležij, sodelovanje z mladinsko pohodno enoto, skrb za bolne člane in organizacija srečanj jubilarcev. Po razpravi je bilo sprejeto še sodelovanje na kolesarskem maratonu na Urhu, udeležba na razstavi o zvezah. Prvo obeležje, kjer je oddajal Kričac, naj bi odkrili za dan radia. Poseben petčlanski odbor bo ob 38. letnici Kričaca pripravil srečanje vodilnih družbenopolitičnih in vojaških funkcionarjev ter vezistov NOV Slovenije.

Glede na to, da predlogi za brezplačno letovanje, v PTT domovih je 13 prostih mest, še niso bili v celoti pripravljeni, bodo pododborom poslali še eno obvestilo, v katerem bodo navedene tudi cene za tiste, ki bodo bivanje plačali. To velja za predsezono in po njej, ker je v glavni sezoni zasedeno. Nanovo so imenovali zgodovinsko komisijo ter komisijo za gojitev in razvijanje tradicij. Pri koncu seje so Ladotu Lapajni določili mesečno nagrado za stroške zbiranja zgodovinskega gradiva.

BRANKO BLENKUS

ZIDANI MOST

Razgibano življenje

Krajevna skupnost Zidani most sodi med manjše krajevne skupnosti, vendar pa je družbeno in politično življenje dokaj pestro in razgibano. Že v preteklem letu so bili krajani zelo zavzeti za svoje okolje, saj so morali marsikaj narediti, da je bilo okolje čisto, urejena kulturna dvorana in postavljen nov spomenik padlim borcem in talcem v NOV, ki stoji v parku pred postajo.

Danes lahko zapišemo, da so tudi družbeno-politične organizacije ter društva zaživela in se že vidijo sadovi njihovega dela. Pred kratkim je bilo ustanovljeno kulturnoumetniško društvo, ki je pred kratkim uprizorilo veseloigro, v načrtu pa imajo nekaj takega tudi v prihodnje. Tako tesno sodelujejo z mladino, saj so organizirali pustovanje v domu kulture v Zidanem mostu.

Poverjenišvo Društva invalidov je tudi zelo aktivno. Za 20. marec so pripravili občinsko proslavo, kjer so nastopili osnovnošolski otroci, ki so napisali tudi spise na temo invalid. Prireditelj je popolnoma uspeh. V planu imajo še razne izlete, posebno v kraje, ki so pomembni za NOB. Obiskali so najbolj revne invalide in jih skromno obdarili, zato pa so nekateri člani poverjenišva na tej slovesnosti prejeli zaslužen priznanje.

Organizacija ZZB NOV se je sestala 29. marca na svoji letni volilni konferenci. Pregledali so dosedanje delo in izvolili nov odbor. Iz poročila, ki ga je podal predsednik Ignac Škofic, je razvidno, da je bilo v preteklem letu veliko storjenega za postavitve spomenika, v letošnjem letu pa je organizacija izvedla akcijo pri zbiranju sredstev za nabavo društvenega prapora. Prapor bodo razvili 22. julija. Za dan žena je SZDL organizirala že tradicionalno proslavo, najbolj aktivne žene pa so na osnovni šoli pripravile pestro razstavo svojih izdelkov.

Društvo Rdečega križa je za občinski praznik prejelo visoko priznanje za svoje aktivno delo. Upamo, da bodo društva ter organizacije od strelcev do zveze mladine, ZB, SZDL, DUD in gasilci v prihodnje še bolj aktivni, posebno sedaj, ko se zopet pripravljajo na akcijo Nič nas ne sme presenetiti.

LUDVIK ŠKRUBA

JESENICE

Ob prvomajskih praznikih v Srbijo

Komisija za politične zapornike, internirance in izgnance pri občinskem odboru ZZB NOV na Jesenicah pripravlja za prvomajske praznike večdnevi izlet v Srbijo, to je od 29. aprila do 4. maja. Do Beograda bodo potovali z vlakom, dalje pa z avtobusom.

Iz Beograda se bodo podali v Smederevo, kjer si bodo ogledali znamenitosti tega kraja, tako staroveško trdnjavo, spomenik žrtvam eksplozije 5. julija 1941 in druge znamenitosti kraja. Mnogo je še znamenitosti do Kragujevca, kjer bodo prenočili. Drugi dan si bodo ogledali mesto heroj, kjer so nemški nacisti 21. oktobra 1941 pobili prek 7000 ljudi in med njimi tudi nekatere otroke, mlajše od 12 let. Ogledali si bodo tudi narodni muzej in druge znamenitosti tega legendarnega mesta. Nadaljnji postanek bo v Kraljevem, kjer si bodo prav tako ogledali spominski park, ki je urejen v spomin na več kot 6000 rodoljubov, ki jih je okupator pobil v oktobru leta 1941. Prenočili bodo v Zlatiboru.

Pot jih bo peljala dalje v Titovo Užice in na Kadinjačo in naslednji dan se bodo vrnili v Beograd, kjer bodo popoldne obiskali spominski park Josip Broz Tito in se poklonili njegovemu spominu. Ogledali si bodo še druge znamenitosti mesta Beograda.

Komisija za politične zapornike, internirance in izgnance, ali bolje predsednica komisije Reza Prešeran že vrsto let organizira s poslovalnico Kompassa izlete v kraje, znane iz naše narodnoosvobodilne vojne, tako na Hrvaškem, v Bosni in Srbiji ter Makedoniji.

SREČKO ŠORLI

KOPER

Mladinski pohod

Preteklo soboto in nedeljo, 28. in 29. marca 1981. so bile mladinke in mladinci iz sestava »Pohodne enote Franc Planinc-Frenk« pri OK ZSMS Koper na pohodu Zabavljje, kjer so prenočili, in prek Marezig nazaj v Koper. Spotoma so se urili v vojaških in samozasčitnih veščinah, vmes je bilo tudi nekaj zabave, v soboto popoldne pa jim je o obveščevalni in protiobveščevalni dejavnosti med NOB in danes govoril prvoborec Rastko Bradašja.

G. M.

Vabilo

Vabimo bивše ljubljanske aktiviste OF (tudi tiste, ki so se po vojni izselili), da se zaradi evidence in pozivov na srečanje aktivistov ob 40-letnici ustanovitve OF in vstaje javijo z osnovnimi podatki o svojem delu na Medvojni aktiv OF Ljubljana pri Mestni konferenci SZDL Ljubljana, Komenskega 7.

Zvezna razstava Varnost in družbena samozaščita

V širšem sklopu proslav ob jubilejni obletnici vstaje slovenskega naroda in ob 40-letnici ustanovitve VOS-OF in narodne zaščite je letos v Sloveniji zvezna razstava Varnost in družbena samozaščita. V Sloveniji je prilagojena in dopolnjena z eksponati, fotografijami in pojasnili, ki so značilna za našo republiko.

Osnovni poudarek razstave je na vsebinskem in organizacijskem prikazu obrambnega, varnostnega in zaščitnega sistema pri nas ter je s tem tudi pomembna in poučna za nadaljnji razvoj in dograjevanje družbene samozaščite in za usposabljanje delovnih ljudi in občanov za razne oblike samozaščitnih, varnostnih in obrambnih aktivnosti.

Na razstavo je organiziran širok obisk. Potuje po vsej Sloveniji in je bila po Ljubljani od 3. do 8. aprila v Postojni, od 10. do 18. bo v Kopru in od 20. do 26. aprila 1981 v Novi Gorici. (RB)

Srečanje preživelih ranjencev iz bolnišnice Voluška gora pri Jurkloštru

Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV Laško namerava organizirati tovariško srečanje preživelih borcev oziroma ranjencev, ki so se zdravili v bolnišnici na Voluški gori pri Jurkloštru. Zato prosimo vse, ki so kakorkoli sodelovali z navedeno bolnišnico, predvsem pa ranjence, ki so se tam zdravili, in zdravstveno osebje, da sporočijo svoje podatke na občinski odbor ZZB NOV Laško, in sicer do 15. maja 1981.

Vsak naj pošlje tele podatke:

1. Priimek in ime
2. Rojstni podatki
3. Točen naslov stanovanja
4. Kdaj in kje je bil ranjen
5. Kateri enoti je pripadal
6. V kateri bolnišnici (R.7, R.9 in R.10) se je zdravil in od kdaj do kdaj.
7. Za sodelavce še, razen točke 6, v kateri bolnišnici je delal od - do in kakšno funkcijo je opravljal
8. Opomba.

Srečanje je predvideno v začetku junija 1981.

OOZZB NOV Laško

Vabilo

V soboto, dne 23. maja, se bomo zbrali na obronkih partizanskega Roga, na mestu, kjer je med NOB stala partizanska bolnišnica SVPB-B (Bobovec, Kremen, Barje, Miklarji), da obudimo spomine na težke in slavne dni NOB. Posebno vabimo nekdanje ranjence in osebje te bolnišnice, da se srečanja udeležijo v čim večjem številu.

Najprej se bomo sešli v Koprivniku (vas ob cesti Kočevje - Črnomelj), nato pa okrog 10. ure z vodičem odšli na mesto srečanja. Prosimo, da svojo udeležbo javite do 15. maja z dopisnico na naslov: Tone Palčič, Laze 18, 61353 Borovnica, zaradi oskrbe s kosilom.

Podljubelj

»Obtožujem«. Tako piše na spomeniku okostnjaka z izvotljeno glavo, ki s široko razprtimi čeljustmi nemo vpije med vrhove Karavank. Svoje dolge, na široko razprte roke nemočno dviga v zrak.

Med šestimi kamnitimi skladi, razklanimi sredi nekdanjega pekla, ki se je v poletju 1943 odprl med Karavankami, se okostnjak dviga na kraju, kjer so - mnogi se tega še spominjajo - padali pod udarci bikovke in kamnitega tovara graditelji podružnice Mauthausna, tega edinstvenega koncentracijskega taborišča na Slovenskem.

Predor na Ljubelj so gradili z obeh strani: na severni strani je bila druga podružnica Mauthausna podobna tej na naši strani.

V krvi in znoju so na obeh straneh umirali taboriščniki skoraj vseh narodov Evrope.

Taborišče v Podljubelju ni bilo veliko, imelo pa je vse lastnosti Mauthausna ali Dachaua.

Na nezravnem zemljišču so stale barake, okrog pa dvojna vrsta električne žice. Vsakih pet metrov je stala opazovalnica, na stolpu pa reflektor, ki je zlovešče krožil vso noč. Oko mitraljeza v stolpu je budno motrilo okolico. Vodja taborišča si je omislil tudi krematorij. Ta še vedno stoji v grapi, nedaleč od barak.

Bil je julij 1943, ko so prišli prvi taboriščniki. Vsak dan so se vzpenjali na vrh in vračali s tvorom bosi, lačni, bičani, opljuvani in ponižani. Mnogi so končali v predoru od lakote in mraza ter zgoreli v krematoriju.

»Ko bo predor končan, vas bomo vse pobili,« je obljubljal gestapo. Do tega ni prišlo. Ko so bile Karavanke predrti in pot odprta, je služila predvsem, da so se ob kapitulaciji valile z naše strani proti severu kolone bežečih Nemcev, ustašev, četnikov, domobrancev in vseh vrst izdajalcev.

Danes je Ljubelj odprta meja za vse. Na tisoče turistov potuje predvsem v poletnih mesecih skozi predor in naprej po mednarodni cesti mimo spomenika. Marsikdo se ustavi pred obtožujočim okostnjakom, mogoče celo zločinci sami.

Tudi naši ljudje bi se morali bolj spominjati teh strašnih dni, ki hitijo mimo spomenika in se vračajo z dobrinami iz Avstrije.

Vsako leto znova se zbiramo na tem kraju, da bi se spomnili vseh ki jih ni več, in da bi mlademu rodu vcepili v zavest, da se take grozote ne smejo več ponoviti.

Letos praznujemo štiridesetletnico vstaje. Želeli bi jo proslaviti bolj množično kot sicer.

Proslava bo 30. maja 1981 ob 10. uri ob spomeniku v Podljubelju pod geslom:

»Srečanje internirancev z mladino«.

Vabimo vse komisije za internirance po Sloveniji, da poskrbe za množično udeležbo.

Borci, aktivisti, interniranci, člani SZDL, mladina, bodite pozorni na obveščanje v TV-15 in RTV.

Marica Brejc

Vabilo

V teduu praznovanj v počastitev 40-letnice ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in praznika občine Maribor bo v sredo, 22. aprila 1981, ob 10. uri slovesna otvoritev osnovne šole Borci za severno mejo Maribor, Nasipna ulica, in odkritje spominskega obeležja in razstava dokumentov ter literature o boju za severno mejo 1918 - 19.

Vabimo borce prostovoljce za severno mejo, da se otvoritve udeležijo.

Kosilo za udeležence je zagotovljeno.

Avtobus bo pred železniško postajo ob 9. uri. Odbor za praznovanje 60-letnice bojev za severno mejo

Obvestilo

Odbor 4. brigade VDV - partizanskih kurirjev Slovenije obvešča nekdanje kurirje reletnih TV postaj, da bo dne 16. aprila 1981 ob 10. uri v Klubu delegatov, Ljubljana, Puharjeva 7, brigadna skupščina, na kateri bodo sodelovali delegati, ki so bili izvoljeni na področnih odborih.

Ker je dosedanjemu odboru potekla mandatna doba, bodo delegati na svoji skupščini izvolili novi odbor in sprejeli obširni plan dela, ki je vezan na 40-letnico vstaje slovenskega naroda. Novi odbor čaka tudi ena izmed glavnih nalog, in sicer izdaja monografije in romana Kurir. O delu in programu, ki bo sprejet na skupščini, bomo podrobneje poročali v prihodnji številki.

Odbor

Vsebina 3.-4. številke revije Borec

JANKO MRAVLJE-MARKO Zapiski o Poljanski četi (II)	129
DR. JANKO PRUNK Zgodovinsko poslanstvo Osvobodilne fronte slovenskega naroda	149
MIŠKO KRANJEC Fotografija	165
ZDRAVKO KLANJŠČEK OF in NOV - strateška dejavnika narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem	167
ANDREANA DRUŽINA-OLGA In Planina je ostala daleč	177
IVAN KRIŽNAR Iz vsebine periodičnega tiska slovenske politične emigracije	195
KRISTINA BRENKOVA Matajur 1980	201
DR. TONE ZORN Vnovični Gamsi na plazu	203
FLORIJAN LAIMIŠ Obdobje bananskih vojn in bananskih republik je za vselej mimo	209
Književne ocene SLAVKO RUPEL Močno umetniško sporočilo	217
DRAGO NOVAK Knjigi Štajerska 1941 ob rob	219

Izbor pesmi
EMIL CESAR

Ilustracije
IVAN SELJAK-ČOPIČ

Revijo Borec lahko naročite na naslov: založba Borec - za revijo Borec, 61001 Ljubljana, Miklošičeva 28/I - p. p. 203

Vabilo

Iniciativni odbor aktiva kurirjev in vezistov NOB ljubljanskega področja vabi vse svoje članke na redni letni zbor, ki bo v prostorih doma JLA v Ljubljani, Trg OF 13, dne 11. aprila 1981 ob 9. uri.

Iniciativni odbor

Poizvedba

Prosim dr. Boltežarja, naj se mi javi. Med vojno sva skupaj delala v partizanski bolnišnici Ljubno 4. Bil sem bolničar. Če kdo ve, kje zdaj živi, prosim, naj mi sporoči. Rad bi se z njim srečal. Če je padel, bi rad izvedel za njegov grob.

Ivan Stanta
Maribor
Celjska 10

PRODAM

Dobro ohranjen avtomobil »zaporožec«, ki že težko čaka novega gospodarja in mu obljublja zvestobo. Ponudbe pod geslom »Zaporožec«.

Za nami je dan mladinskih delovnih brigad Pomoči potrebnih nikoli ne zmanjka

Letošnje mladinske delovne akcije bodo prinesle vrsto novosti in seveda tudi radost med prebivalstvo, ki jih komajda še pogreša. Tesne vezi so se spletle v letih, odkar so mladi ljudje z orodjem v roki stali gost naših hribov, predvsem v manj razvitih pokrajinah naše domovine. Tesne vezi so posledica nesebičnega žrtvovanja, ki ne seže zgolj na področje akcije same, pač pa še dlje. Dostikrat poudarjena resnica o šoli samoupravljanja je bila ničlikokrat ureničena v vaseh, odrezanih od sveta, na robu dogajanja.

Petdeset tisoč mladih bo letos sodelovalo na različnih delovnih akcijah po Sloveniji, kar pet tisoč pa na šestih republiških in štirih zveznih, novica, ki ob prazniku mladinskih delovnih brigad, 1. aprilu, še kako zgovorno priča o zavesti našega mladega rodu. K delu je treba pristi tudi zavestno negovanje izročila narodnoosvobodilnega boja in spoznavanja načina življenja človeka na vasi.

Mladi se bodo tudi letos spoprijeli z gradnjami vodovodnega, PTT, cestnega in elektro mreža, med novosti pa je treba prišteti specializirane programe, ki bodo v delo živo pritegnili študentsko mladino, ki je doslej stala nekoliko ob strani. V Posočju bodo brigadirji skušali pomagati pri oživiljanju gorskih kmetij, podobno tudi na Kozjanskem in še kje.

Študentje arheologije bodo izkopavali, spet drugi gradili majhne hidrocentrale, po katerih povpraševanje vse bolj raste. Brkincem bodo pomagali odpraviti posledice nedavnega vremenskega razdejanja, kot običajno bodo tudi letos delovali specializirane brigade Rdečega križa s patronažno službo in vzgojno-varstvenimi ustanovami, ki imajo, na primer, na Kozjanskem, že tradicijo. Znano je že, da bodo prišli na svoje tudi veterinarji in agronomi.

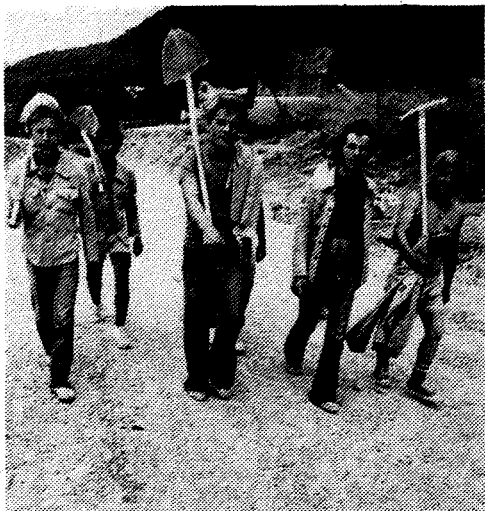
Stroške mladinskih delovnih akcij bodo letos pokrili s sredstvi, združenimi na podlagi samoupravnega sporazuma, ki bodo preseglili petdeset milijonov dinarjev, torej polovico manj, kot bo znašala vrednost opravljenih del.

Kako in koliko bodo delavni mladi – na vseh področjih – seveda ni odvisno le od njih. Na pomoč bodo morali priskočiti krajin, občinske konference ZSMS in – razumljivo – vse družbenopolitične organizacije kraja in občine, kjer bodo mladi delovali. To velja vsekakor za oblikovanje programov idejnopolitičnega izobraževanja pa tudi drugih dejavnosti, ki jih bodo razvijali vzporedno.

Zapisano ni brez podlage. Dogajalo se je, da so ponekod družbenopolitične organizacije, z izjemo mladih in borcev, menile, da so brigade stvar mladega rodu, in da se ne kaže vtikati v njihovo delo. Še manj razumljivo je, da tu in tam niso pokazali potrebnega razumevanja za težave mladih pri organizaciji različnih prireditev, izletov, srečanj z borci, pa celo brigadirskih naselij. Dogajalo se je tudi, da so posamezniki menili, da so brigadirji izven svojega dela dolžni narediti tudi tisto, kar so jim – ne predlagali – veleli. To je, milo rečeno, že dišalo po izkoriščanju.

Prav zaradi vsega tega je nujno, da bo kadrovska pa tudi vsebinska pripravljenost mladinskih delovnih brigad neoporečna, sodelovanje z občinskimi konferencami pa bo zagotovo prineslo uspeh.

MST

35 let mladinske proge Brčko-Banoviči

Pred 35 leti se je mladina odzvala klicu porušene domovine ter ukazu tovariša Tita, da je potrebno zgraditi progo za približanje rudnega bogastva, ki je bilo nujno potrebno pri obnovi porušene domovine. Te dni poteka 35-letnica začetka del na progi Brčko-Banoviči, ki je bila prva zvezna mladinska delovna akcija, na kateri so sodelovali mladinci in mladinke iz vse Jugoslavije ter nekaterih drugih prijateljskih držav, kot so: Avstralija, Češka, Poljska in druge.

V mesecu aprilu leta 1946 je odšla na progo prva izmena kmečke in delavske mladine, ki je delala do našega prihoda. V juliju je odšla druga izmena, v kateri smo bili v večini dijaki in študentje. Delali smo v juliju in avgustu v strašanski vročini, ob pomanjkanju vode. Gradili smo ogromen nasip v neposredni bližini predora Majevica.

Trasa proge Brčko-Banoviči je bila dolga 93 kilometrov ter je bila zgrajena v rekordnem času, posebno če upoštevamo, da je bilo vse orodje primitivno: kramp, lopata, samokolnica ter tekoči trak – brigadirske žuljave roke. Na trasi se je delalo neprekinjeno noč in dan; pod nemogočimi vremenskimi in delovnimi pogoji. Imeli smo tudi »srečo«, da so nas večkrat napadali četniki in druge bande.

Naša brigada – edina udarna na 9. sekciji 2. dionice 1. Ljubljanske udarne delovne brigade Toneta Tomšica je obdržala svoj naslov do konca akcije ter se je vrnila v Ljubljano ponosna – udarna.

Ko se sedaj srečujemo nekdanji udarniki dela ter obujamo stare spomine, ugotavljamo, da naše veliko delo ni skraj nikjer omenjeno v naši literaturi. Sedanja mladina si sploh ne more predstavljati, kaj smo kot avantgardisti mladinskih brigad naredili, ne da bi sploh pomislili na kakršnokoli plačilo.

Minevala so leta in slavile so se razne obletnice, kot so: 10, 20 in 30 let, toda mi v svoji skromnosti nismo tega obešali na veliki zvon. Žalostno pa je, da si slavo pripenjajo tisti, ki leta 1946 še rojeni niso bili.

Lepo je obujati stare spomine ter se

srečevati s prijatelji – bivšimi brigadirji, ki so nesebično gradili lepšo bodočnost sebi in svojim potomcem, kajti danes se še bolj zavedamo besed: »Mi gradimo progo – proga gradi nas.«

Naj končam z besedami tovariša Tita: »Herojem vojne naj slede heroji dela!«. Za popestritev prilagam pesem, ki jo je napisal brigadir Zvonko Cemažar.

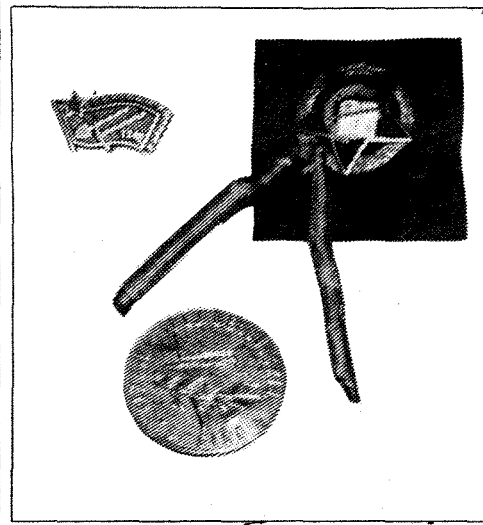
PESEM MLADOSTI

*Življenje moje pesem je mladosti,
kipeče vrenje mladega srca;
življenje moje polno je radosti,
prepolno misli novega duha.*

*Zgrabil novi me je tok življenja
in v delu sem spoznal svoj ideal;
prej ljubil sem otožna hrepenenja,
kompresor ljubim zdaj, spev divjih skal.*

*O proč naslade, proč vsa fantazija,
življenje novo, lepše sem spoznal;
odslej le delu moja poezija velja.
Zdaj našel sem, kar sem iskal.*

Dušan Žilič

4

Vlado Kresnik

Zapiski iz vojnega ujetništva 1941-45

Na vrhu spomenika je v zrak štrlela granata.

Skupine tistih, ki so se odločili za katero pro-rajhovskih variant, so zapuščale taborišče. Najprej pospešeno, nato v pojejujočem ritmu skozi celo leto. Nazadnje so ostali v taborišču Srbi in tisti Slovenci in Hrvati, ki se niso opredelili nikamor.

Odločanje za eno možnih variant »novega reda« je bilo med Jugoslavlani v največ primerih daleč od dejanske opredelitve za tretji rajh. Bilo je predvsem računica vojne ujetnika, ki je iskal možnosti priti čimprej iz žice. Nekaj je bilo vmes tudi navadne prilagoditvene spekulacije, nemška armada je bila tiste mesece 1941 izredno strateško uspešna in nekateri so v strateških zadetkih nemške armade videli trdnost nacistične politike, h kateri so hitro pristavljali svoj stolček. Vse dogajanje okrog zapuščanja baze jugoslovanskega ujetništva (čeprav dokaj izjemno med vsemi ujetniškimi nacijami) je bilo človeško preenostavno motivirano, da bi vzbudilo politične pretrese. Bilo je nekaj kot osipavanje listja z drevesa, ki bo kljub vsemu ostalo pri življenju.

Politično noto pa je dobilo odbiranje med podoficirji za in proti delu za tretji rajh. Medtem ko je na primer odločitev za volksdeutscherja bila navadna prigrasitev v spisek po lastnem preudarku in brez alternative, je odločitev podoficirja za ali proti delu za rajh bil plebiscit. Nemci so ga uprizorili nacistično dosledno. Vsak podoficir se je moral izreči, odločitev proti je rodila posledice: internacija na Norveškem.

(Posredno prek svojcev v domovini, deloma pa s pomočjo dobro organiziranega odporniškega gibanja Francozov smo pozneje izvedeli, da so bili internirani po-

doficirji na Norveškem podvrženi pogojem koncentracijskega taborišča).

Poklicnih podoficirjev bivše monarhije niso šteli nasploh v reprezentativno skupino družbe. Bolj kot ne so veljali za polizobražence, ki sledijo predvsem preprostim človeškim instinktom. Takoj prvi tedni vojnega ujetništva so te predstave zanikali. Pod robavasto vojaško suknjo je z malimi izjemami telo pristno človeško srce, in v dolgih štirih letih ujetništva so podoficirji prispevali pomemben delež h kulturni in športni dejavnosti, kolikor je to bilo v pogojih taborišča možno. Predvsem pa – v plebiscitu za ali proti delu so presegli vsa pričakovanja. Plebiscit je prerasel v odporniško akcijo, v kateri so zazveneli prvi utripi protifašističnega odpora v jugoslovanskem delu taborišča. Protifašizem, tako kot ga je bila oblikovala politična praksa v bivši monarhiji kot protiutež kolaboracionističnim težnjam in izprijenosti meščanske politike, je oživel v razpravah med podoficirji. Toda protifašisti v podoficirskih barakah so tokrat prezrli, da niso več v kavarnah neke monarhije, temveč v nacističnem taborišču, kjer so pronacisti dvignili glave, zbrani ob naredniku-vodniku Lubaju.

Iz gibanja, ki je vse močnejše vrelo med jugoslovanskimi podoficirji, je nastajalo več problemov. Osnovno vprašanje, ki je z vsvo ostrino zarezalo v okvir kakršne koli programirane, organizirane odporniške politike v taborišču sploh, je bilo vprašanje revolucionarne taktike naprednih sil v pogojih nacističnega taborišča. Do kod sme iti propagandistični aktivizem in kje se začne konspiracija ilegale? Taborišče, čeprav ne koncentracijsko-uničevalno izven mednarodne kontrole, ni kazalo nobene podobnosti z mestno ali vaško sre-

njo. Bilo je koncentracija tujih vojakov, podrejenih nacistični vojaški izvršni oblasti, ki zna poslovati po logiki nacističnega naglega sodišča. Revolucionarno romantičnost nekaterih tovarišev, polno nesmišelnega tveganja brez perspektivnega učinka, je bilo zato treba zavreči. In kako zabrisati sledi izbruhov protifašističnega glasnega aktivizma? Slehera teh sledi je med drugim lahko tudi kazala na pozicije zakonspirirane ilegale.

Drugo vprašanje, ki se je odpiralo iz gibanja naših podoficirjev, je bilo specifično jugoslovansko. Zadevalo je strukturo jugoslovanske ujetniške hierarhije. Ob prihodu Jugoslovancev v taborišče so bili šefi in ekonomski barak francoski podoficirji, opravljanje upravnih poslov po barakah je bilo njihovo »delo za rajh«. Situacija pa je sčasoma postajala kočljiva. Iz nacionalnih in hkrati hierarhičnih razlik se je razvijal odnos, poln nestrpnosti, kot med kapojev v koncentracijskem taborišču in brezpravno rajo. Kapo-Francoz, raja-Jugoslovani. Boljšo zasnovo za francosko-jugoslovanske spore v taborišču od te bi si bilo težko zamisliti. In mimo tega fenomena bi naj šla akcija za ali proti zaposlitvi jugoslovanskih podoficirjev brezbrizno.

Del protifašistov-podoficirjev se je nazadnje odločil za delo. Potem ko so dobili vse besede bitke s pronacisti, so se morali iz podoficirskih barak umakniti. Zaposlili so se v kartotečni administraciji in v taboriščnih delavnicah kot šefi, ekonomski, pisarji, tolmači, skladiščniki na položajih, ki so jih dotlej zasedali večinoma francoski podoficirji. Francozi, največ frankisti, so napovedali zategadelj protijugoslovansko gonjo. A prav v tem času se je taboriščno odporniško gibanje inter-

Junaški podvig pomorskih herojev

Ob težki prelomnici zgodovine naših narodov, aprila 1941. leta, sta mlada heroja, predana domovini in narodu, zažgala in potopila rušilec Zagreb, da ga ne bi dobil okupator. Eden je bil sin Slovenije, poročnik bojne ladje Sergej Mašera, drugi je bil sin Srbije, poročnik bojne ladje Milan Spasić.

Sergej Mašera se je rodil v Gorici 11. maja 1912. Osnovno šolo in takratno višjo državno realko je zaključil v Ljubljani. Po veliki maturi je bil leta 1929 sprejet v Pomorsko vojno akademijo v Dubrovniku, ki jo je končal z odličnim uspehom. Po zaključeni vojaški akademiji v Dubrovniku se je Sergej Mašera leta 1932 vkrca na torpedovko T 5. V začetku je bil 4. oficir na ladji; bil je pomočnik navigacijskega oficirja. V prostem času se je vedno družil s tovariši drugih torpedovk. V vodenju navigacije je bil natančen, zavedajoč se odgovornosti.

Fašizem je Sergej Mašera občutil že v ranih otroških letih, ko je pred njim morala bežati vsa družina Franca Mašere iz Gorice na Koroško, kjer je njegov oče služboval kot profesor botanike.

Usodni aprilski dnevi leta 1941, težki za vsakega, a posebno za pomorske oficirje, so zajeli Sergeja Mašero na rušilcu Zagreb v sestavi 1. torpedne divizije.

Aprila 1941. leta je bil Zagreb, in na njem Sergej Mašera in Milan Spasić, zasidran v Kotskem zalivu pred Dobroto. Od tu je Sergej pisal svojim staršem zadnjo razglednico.

Italijanski bombniki so v začetku vojnih operacij v aprilu 1941 preletavali Boko Kotsko in bombardirali bojne objekte in floto. V nalezih v smeri Krtolje-Verige-Dobrota je imelo sovražno letalstvo dovolj časa za merjenje in spuščanje bomb, ki so začele padati v bližini zasidranih rušilcev. Zato je Dubrovnik, vodja flotilje, z rušilcema Beograd in Zagreb zapustil Kotski zaliv pred Dobroto in se zasidral med Krtoljem in Tivtom.

Poročnik vojne ladje Sergej Mašera in Milan Spasić nista zapustila rušilca, kot jima je bilo ukazano. Preveč sta ljubila svoje morje, svojo ladjo in svojo domovino, da bi prepuštila rušilec okupatorju.

Ko se je posadka zjutraj 17. aprila 1941. leta izkrcala, sta sklenila potopiti ladjo. Napeljala

sta zažigalne vrvice s palube do municijskega skladišča na premcu. Okrog 8. ure dopoldne sta zažgala zažigalne vrvice in hkrati zaglala ročne bombe v municijsko skladišče. Detonatorji so se vžgali in municija je eksplodirala. Najprej je odletelo v zrak skladišče municije na premcu, potem tisto na krmi. Nato so sledile strašne eksplozije torpednih glav, pokanje torpednih zračnih cilindrov. Eksplozija municije, torpednih glav je rezala in z dimom in ognjem se je mešal zvok visoko tlačenega zraka, ki je sikal iz eksplodiranih zračnih torpednih cilindrov.

V zraku so se mešali z ognjem in dimom deli jabora, topovske cevi, deli ladje...

Tanki za nafto so se vneli in zavili rušilec v ogenj in dim. Plamen se je dvigal nad ladijsko lupino, ki je gorela kot baklja na grobu mladih herojev: Sergeja Mašere, topniškega oficirja in Milana Spasića, torpednega oficirja Zagreba.

Nafta je gorela še ves dan in pozno v noč. Po 22. uri je ogenj pojenjaval, dokler ni grobna nočna tišina legla v Tivatski zaliv in na grob mladih pomorskih oficirjev.

Po eksploziji in požaru so se ostanki rušilca potopili na morskno dno skupaj z ostanki obeh herojev. Potapljači so pozneje našli truplo Milana Spasića, od Sergeja ni ostalo nič. Po vsem tem sklepamo, da je bil v trenutku eksplozije v skladišču municije ali v bližini.

Posmrtno ostanke Milana Spasića je italijanski okupator pokopal z vsemi vojaškimi častmi na pokopališču Savina blizu Hercegnovega. Na grob Sergeja Mašere in Milana Spasića vsako leto na dan njune herojske smrti ljudje iz Boke odhajajo s čolnom v Krtolje in spustijo v morje lovorjev venec na mestu, kje so se potopili ostanki rušilca.

V spomin na junaški podvig so ljudje Boke Kotske v Tivatskem parku postavili spomenik Mašeri in Spasiću. Del jugoslovanske flote, ki je operiral v sestavi zavezniške flote na Malti, je postavil spominske plošče. Pomorska vojna pošta 1159 v Pulju se imenuje Kasarna Sergeja Mašere.

Ulice v mestih Piran, Pulj, Maribor, Ljubljana in Beograd nosijo ime po obeh herojih.

Vinko Hudeček

Naši partizanski znaki /21

Borec Jeseniškobohinjskega odreda

Medalja Jeseniškobohinjskega odreda je medalja v pravem smislu te besede – po obliki in imenu. Na traku, ki ima slovenske narodne barve, visi lepa in primerno velika peterokotna pozlačena medalja. Spredaj piše JESENISKO/BOHINJSKI/ODRED, nad njim je peterokraka zvezda, za zvezdo je stilizirano oblikovan Triglav. Izza njegovih vrhov se dvigajo žarki svobode. Pri motivu Triglava je treba dodati, da smo se z njim že srečali na nekaterih drugih slovenskih partizanskih odličjih, čeprav se enote niso bojevale na Gorenjskem. Triglavski obrisi nam namreč predstavljajo znak Osvobodilne fronte slovenskega naroda, v znamenju katerega je potekal narodnoosvobodilni boj. Na medalji Jeseniškobohinjskega odreda pa je Triglav predstavljen tudi kot gora, kjer je skupina borcev odreda oktobra 1944 izobesila slovensko zastavo. Na medalji se da to izobešeno zastavo slutiti v obrisih nad najvišjim triglavskim vrhom. Zadnja stran medalje je likovno bolj preprosta, vendar dovolj zgovorna. Še na

nobeni od dosedanjih slovenskih partizanskih medalj ni našlo svojega prostora geslo, ki je bilo del narodnoosvobodilnega boja: smrt fašizmu – svoboda narodu. Te besede so na zadnji strani medalje Jeseniškobohinjskega odreda, zraven pa še datum ustanovitve enote 30. 8. 1944 in datum obletnice 1979. Ta zadnja letnica nas ne sme zavesti in zaradi nje ne smemo sklepati, da gre zgolj za prigodno značko. Ne, medalja Jeseniškobohinjskega odreda je prava odredna medalja, ki si jo bodo borci te enote pripeljali s ponosom na proslavah in na svojih tovariških srečanjih tudi v bodoče.

Dodajmo še besedo ali dve o traku, na katerem medalja visi. Lepo je, da so se v odrednem odboru odločili za trakec iz blaga v slovenskih narodnih barvah. Žive barve in poseben občutek topline, ki ga lahko daje blago, kovina ne, so naredile medaljo bolj prikupno in manj industrijsko brezosebno, kot je to pri znakih in medaljah, ki so izdelane samo iz kovine. Odredno medaljo Jeseniškobohinjskega odreda je likovno oblikoval akademski slikar Jaka Torkar z Jesenic, izdelala pa delavnica značk Rozman, tudi z Jesenic. Izdelanih je bilo samo 400 medalj in vse so že bile razdeljene. Dobili so jih samo borci Jeseniškobohinjskega odreda in nihče drug. Pokazalo se je, da so se pojavili še nekateri borci, ki jih odred ni imel v svojih pregledih in tako bo treba dodatno naročiti še nekaj medalj. Merila podeljevanja bodo še vedno ostala strogo omejena samo na borce odreda.

Do pobude za nastanek medalje Jeseniškobohinjskega odreda je prišlo že leta 1978, kot mi je ljubeznivo sporočil Edo Zavodnik v imenu odrednega odbora. Takrat se je odbor zanj tudi odločil in sklenil, da bodo medalje podeljene ob 35-letnici ustanovitve odreda. Zato je na medalji letnica 1979. Seveda pa je, kot je to že običajno, podeljevanje trajalo dalj časa. V ljubljanskem aktivu so bile razdeljene novembra lani in kot smo že zapisali, nekatere šele bodo izdelane in nato podeljene. Te zamude niso nič hudega, ker ne gre za značke z enodnevno veljavo, pač pa za prave odredne znake. Tudi pri medaljah Jeseniškobohinjskega odreda ni prišlo do vgraviranih imen nosilcev, kljub temu pa je zadaj na medalji dovolj primerne prostora, da si lahko mirno da vsak borec sam vgravirati svoje ime. Ob taki medalji bo dovolj pogledati v dobro napisano knjigo Mileta Pavlina o Jeseniškobohinjskem odredu in pred nami bo zaživela bojna pot posameznika iz te gorenjske enote.

Janez J. Švajncer

Medalja Jeseniškobohinjskega odreda

nacionaliziralo in učvrstilo, gonja je ugasnila, preden se je pravzaprav spočela.

Protagonista protifašističnega aktivizma med podoficirji, žilavega in neumornega Jozefa Vanička, narednika vodnika-muzičarja, je uspelo spraviti v lazaretno kuhinjo za ekonomo. Napovedi Lubajinih ljudi, da bodo Vanička, imenovanega »čika Vanjo«, linčali, so izpuhtele v prazno.

Prek omenjenih situacij je taborišče tudi za Jugoslovane dobivalo svojo polno, zamotano podobo. Jugoslovani, vojaki in podoficirji, so se vključevali – vsak na svoj način – v taboriščno življenje.

Tudi protifašistična ilegala Jugoslovane je bila bistveni del tega življenja. Njen zametek najdemo v taboriščnem lazaretu.

II. Lazaret stalaga XI. B

Taborišče Fallingbostel je gradila Hitlerjeva mladina po letu 1933 v svojo nacistično zabavo. Solidne barake iz dvojnih lesnih sten, z manjšimi in večjimi sobami, z vodovodom in elektriko, na zidanih temeljih so do vojne ostarele. Hitlerjeva mladina je taborišče zapustila, prevzela ga je nemška vojska in uporabila za lazaret k taborišču, ki so ga dograjevali ujetniki, najprej Poljaki, nato Francozi. Novograjene barake ujetnikov so kajpada zaoztajale za tistimi Hitlerjeve mladine. Udobnost patriotskega prebivanja je nadomestila smotnost koncentracije ljudi. Nobenih sob, čim več ljudi v skupnem

prostoru, prenatlačen s pogradi v tri nadstropja.

Deset barak lazareta je oskrbovalo z zdravjem tiste ujetnike, ki jim je uspelo zboleti do te mere prepričljivo, da jih je zdravstvena triazna služba nemškega vojaškega aparata snela z delovne komande in spustila do bolniške postelje. Eno teh barak, barako številka 23 so dodelili Jogo-slovanom. Ne cele barake. Eno od desetih sob so zasedli bolniki-Poljaki.

Bilo je pasje mrzlo, nebo zoprno sivo in nekam nizko poveznjeno, ko me je sanitetni bersoldat Wolf pripeljal v barako št. 23. »Médecin yugoslave!«, jugoslovanski medicinec, tako me je predstavil francoskemu šefu barake in francoskim sanitetjem. Njegov nosiljači glas je oblikoval francoske stavke slovnično pravilno in francoskim sanitetjem zato ni delal preglavic. Tudi trdota nemškega grla, ki je krasila Wolfovo francoščino, ni nikogar motila, francoski sanitetci so se pred Wolfom vedli po domače. Brez ceremonij so vzeli na znanje, da mi morajo dati posteljo in koc, žlico in porcijo, brisačo, milo, in da me morajo dati na seznam osebja barake.

Po šestnajstih dneh sem se znašel spet na ležišču, imenovanem postelja. Imelo je štiri samostojne noge in železno ogrodje, na katerem je ležala slamnjača, napolnjena do tretjine z lesenimi ostružki. Glave se je razveselila blazine, v kateri je praske-tal ostružen les. In od čevljev do vratu sem nategnil čez sebe koc, označen na vogalu z začetnicami vojaške konjušnice. Zaspal sem. Spal sem prepričljivo čez pol-dne, prespal popoldne. Zvečer, se mi zdi, so me Francozi poskušali predramiti.

»Sliši – kako ti je ime?« A spanje je bilo močnejše, in: spal sem vso noč do jutra. Karlovec, Gorjanci, Koroška in živinski

vagoni so le počasi hlapeli iz mojih udov. Zdrnilo me je, ker me je nekdo tresel za nogo. Zaslišal sem nosljajoči glas:

»Na... si se naspal?«

Ob postelji je stal Wolf. Dramil me je prizanesljivo, njegov glas je deloval pomirjujoče. Kljukast nos, prekanjen pogled sivomodrih oči ga je ločeval od ostalih obrazov, ki so izražali predvsem radovednost. Zelenkasta uniforma in polskornji nemškega vojaka, v katerih je tičal, kot da niso njegovi, so ga tudi ločevali – kot vse drugo na njem – od ostale pisane oblečene družine sanitetcev v modrikastih, rjavkastih, svetlosivih hlačah, puloverjih nedoločljive barve, v lesenih coklah in bluzah z debelimi napis »KGF«, Kriegs-gefangene, vojni ujetnik.

K postelji je potegnil moža v rjavozelenkasti uniformi, brezhibno negovani, in odšel.

»Dzein dobri, pane. Jak zdravje?«

Tako nekako je zvenelo. Bil je Poljak, zdravnik-poročnik. Francoski sanitetci so ga pripeljali k meni obenem z Wolfom. Moje trdno spanje, trajajoče čez dvajset ur, jih je motilo.

Poljak je tipal moj pulz, pogledal očesne veznice, odmerjal dihanje in se pre-pričal da sem zdrav.

»Bi'o štrapacnje, co?«

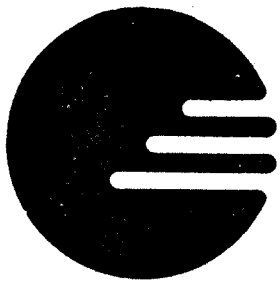
Poljščino sem slišal prvič in razumel sem jo po svoje. Pokimal sem mu zavoljo besede »štrapaciranje«. Veselilo ga je, da se razumeva in navalil je v vprašanje. Od-kod, koliko star, kako dolgo vojak – uvodna vprašanja. Nadaljevalo se je z njegovo zaskrbljenostjo, kaj bo s kraljevino Kara-dorjevičev, kaj so delali zavezniki ob našem vojskovanju, kako si predstavljamo bodočnost sveta in kako bomo zatrli svetovni komunizem s skupnimi napori.

Razgovor po poljsko, jaz po slovensko, oba vmes po nemško. Pravi slovanski esperanto, ki ne more brez nemške zabele in ki ničesar ne zagotavlja.

Biti predramljen in potegnjen v razgovor s Poljakom, katerega politični nazori se gibljejo v popolnoma drugačnem nazorskem sistemu, je svojevrsten doživljaj, ki se mu človek čimprej rad odtegne. Odgovarjal sem površno in izbrano »nič« in bil presrečen, ker so se vmešali francoski tovariši. Nekaj francoščine, ki sem se je bil naučil v gimnaziji, je zadoščalo za sporazumevanje okrog pojmov »kasarna«, »polje in hrib«, »hosta«, »železnica«, »nemški tanki« in nato konec ljube svobode. Bili so veseli mojega pripovedovanja in ko je Poljak odšel, so kazali name: »franc-tireur«. Izraza tedaj nisem razumel. Pozneje sem zvedel, da pomeni beseda prostovoljčagverilca.

Sporazumevanje s Francozi je bilo lažje od pogovora s Poljakom tudi zato, ker je bilo enojezično. Francozi razen besed »nik-s« in »nik-s gut« niso gojili nemščine. Pogovor se je vrtel torej v glavnem okrog iskanja francoske besede, francoskega stavka. Govorili francosko in svet okrog tebe te bo razumel. Izključno francoska usmerjenost Francozov je bila univerzalna, veljala je tudi v njihovih odnosih do Nemcev. Francozi so imeli zelo verjetno mnogo oblik in lastnosti, a prav tale brezkompromisni frankocizem me je po svoje navduševal. Bil je očiten ob prvem stiku s Francozi in opazoval sem ga, kako se je sproti oblikoval in utrjeval. Štiri leta je bil neusahljivi vrec za dogodivščine in anekdote.

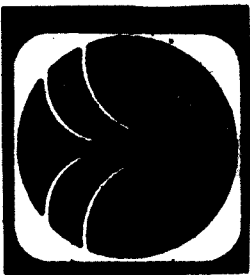
Se nadaljuje

hotel evropa

63 000 CELJE, TITOV TRG 4
SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA

VAŠ HOTEL V CELJU

Ljubljana, ulica Moše Pijada 33 IV telefon 313-044 tekoči račun
št. 50100-601-11006 sdk Ljubljana

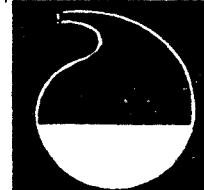
**Železniško gospodarstvo – projektivno
podjetje Ljubljana**

**LJUBLJANA
OPEKARSKA 13**

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

TELEFON: CENTRALA: 22-113, ŠEF KOMERCIALE: 20-641; TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

Uprava: Pokopališka 5 – Telefon 42-656, 42-784
Obrat: Poljska pot 2 – Telefon 41-720

**Izdelujemo: pomožna sredstva za kovinsko in-
dustrijo in gradbeništvo**

ELEKTRONABAVA

specializirano trgovsko, izvozno-uvozno
podjetje z elektrotehničnim materialom, p. o.
LJUBLJANA – Titova 40

Predstavništva:
Beograd, Čačak, Maribor, Novi Sad, Novo mesto, Rijeka, Sarajevo, Zagreb

**Nudi pod ugodnimi pogoji elektrotehnični material in opremo
vseh jugoslovanskih proizvajalcev.**

**Izvaža in uvaža ves elektrotehnični material in opremo ter
opremo za industrijo.**

AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR

KUMROVEC-STUBICA

Mogoče vas redkokdaj zapelje pot v pisane kraje ob slovensko-hrvaški meji, ki so znani po svojih vinorodnih gričih in še bolj po tem, ker so vedno prisotni ob besedi TITO. Zato ker bo izlet maja, maj pa je mesec zelenja, mladosti in radosti, smo se odločili, da vam nudimo priložnost in si te kraje ob Sotli skupno ogledamo.

Odhod avtobusa bo 23. 5. 1981 s Trga osvoboditve v Ljubljani (pred Univerzo) ob 6.30.

Popeljali se bomo prek Trojan, mimo Celja ter ob rečici Voglajni do Rogaške Slatine. Tu bo krajši postanek in iz pristnih vrelcev si bomo natočili znano zdravilno pijačo Donat. Pot bomo nadaljevali mimo Podčetrka – Atomske toplice, do kraja Trebče, kjer si bomo ogledali muzej v hiši Titove sestrice Ane Kostajnske. V Bistrici ob Sotli nas bo čakalo kosilo, nato pa bomo nadaljevali naš ogled v Kumrovcu. Stopili bomo v rojstno hišo maršala Tita in si še ogledali spominski dom borcev in mladine v Kumrovcu. Če nam bo čas dopuščal, bomo obiskali Auguštinčičevo galerijo v Klajcu.

Na poti proti Stubicam bomo videli kraje, kjer so se naši pradedje bojevali z vilami v roki za staro pravdo. Takrat je bilo to posestvo grofa Tahija in prav tu so bila žarišča kmečkih uporov. V Stubicah postanek in ogled spomenika kmečkim puntarjem.

V večernih urah vračanje mimo Brežic in Novega mesta v Ljubljano.

Cena izleta je 600 din in vključuje vstopnine, gostinske storitve, vodstvo in organizacijo izleta. V primeru večje skupine iz istega kraja (50 oseb) bomo organizirali izlet na željeni datum. Prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP VIATOR, lahko pa se prijavite tudi po pošti na naslov: Sap Viator, Trdinova 3 61000 LJUBLJANA.

AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VI

PRIJAVNICA:

Ime in priimek: _____

Stalno bivališče: _____

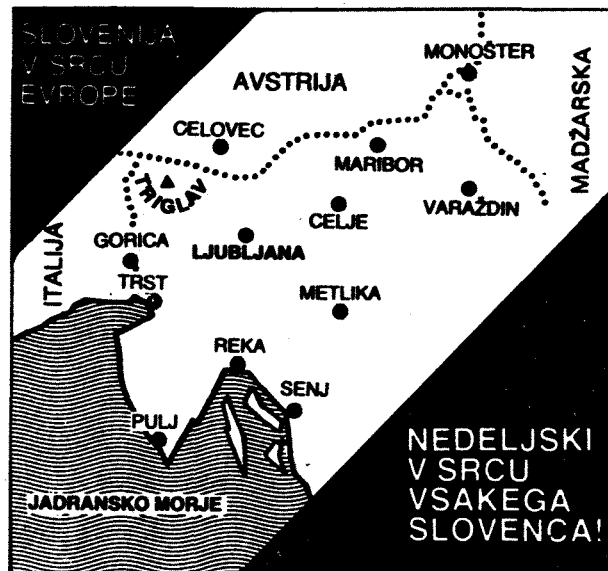
Poleg sebe prijavljam še _____ oseb

Kraj in datum prijave: _____

AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR AKCIJA TV-15 IN SAP VIATOR

NEDELJSKI je največji slovenski tednik po nakladi, številu rubrik in pestri vsebini. Že vrsto let ga tiskamo v povprečni nakladi 215.000 izvodov. Najnovejše analize kažejo, da bere en izvod NEDELJSKEGA 3,4 člana družine (gospodinjstva)... NEDELJSKI je svetovni rekorder v številu izvodov na število prebivalcev!

PRIJATELJ NEDELJSKI TRKA NA VRATA

NAROČILNICO
POŠLJITE
NA NASLOV

NEDELJSKI
Kopitarjeva 2
61000 LJUBLJANA
SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

Postanite tudi vi član te velike slovenske družine:
naročite NEDELJSKEGA!

NAROČILNICA

Naročam Nedeljskega za najmanj leto dni.

(ime in priimek)

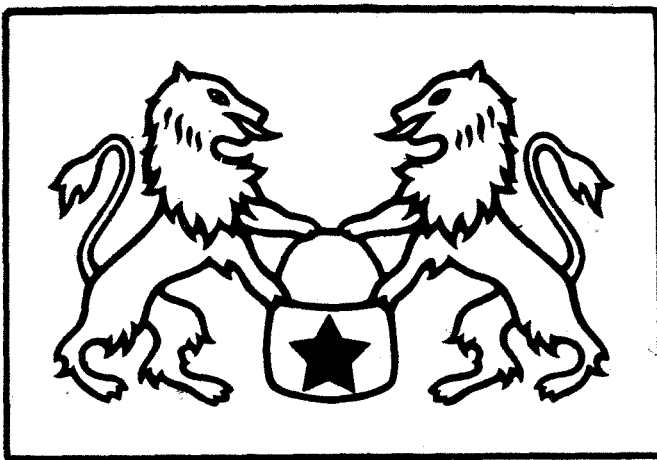
(kraj, št. ulice, pošta)

(štev. osebne izk., izdane pri SO)

(kraj in datum)

(podpis)

Naročilnico pošljite na naslov:
NEDELJSKI, Kopitarjeva 2, 61000 LJUBLJANA

EMO

EMO CELJE VEDNO Z VAMI IN ZA VAS!

EMO Celje in zaščitni znak dveh levov poznajo domala po vsem svetu in kako tudi ne bi, saj obstaja že 87 let.

DVA LEVA – simbol, ki je postal vsakdanji spremljevalec vrste proizvodov in brez katerega si težko predstavljamo normalno delo in življenje.

Danes je v EMO Celje zaposlenih 3638 delavcev, ki so lani ustvarili 2.681 milijonov dinarjev celotnega prihodka, od tega 8,7 milijonov dolarjev izvoza.

Nedvomno številke, ki veliko povedo.

EMO je v 87 letih svojega obstoja preстал veliko preizkušenj. Vseh pomembnih dogodkov seveda ni mogoče naštet. Organizacija se je vseskozi širila, tako po fizičnem obsegu proizvodnje kot po številu zaposlenih in tudi po razvejanosti programov. Kot večina organizacij s tako častitljivo starostjo je tudi EMO doživljal obdobja večjih vzponov, uspehov, pa tudi krizna obdobja. Nekaj pa je nesporno, EMO, ki ga varujeta dva leva, se je potrjeval in razvijal in neizmerljivo prispeval k razvoju družbenopolitične skupnosti v Celju, celjskem bazenu, Sloveniji in Jugoslaviji.

Odločili smo se, da vam dejavnost EMO najlaže predstavimo po posameznih TOZD.

TOZD FRITE: surovine za pripravo emajlov

TOZD proizvaja več kot polovico surovin za pripravo emajlov-frit na področju Jugoslavije. V njej pripravljajo vse vrste frit za jeklene pločevine in glazure za keramiko. K fritam dobavljajo tudi mlinске dodatke in barvila.

85-letna tradicija in kvaliteta si na tem področju proizvodnje podajata roke. Poleg omenjenе proizvodnje opravljajo tudi raziskave in preiskave materialov za kupce.

TOZD POSODE: po dohodku in številu zaposlenih na prvem mestu

Dobro ime tovarne EMO je v svet ponesla prav gotovo posoda, osnovni in prvi proizvod tovarne. Še danes je po bruto proizvodu, dohodku in številu zaposlenih to njihova najmočnejša samostojna delovna enota.

Proizvodni program za široko potrošnjo obsega:

- lahko emajlirano posodo KOMERC,
- poltežno emajlirano posodo IDEAL EXTRA in
- težko, emajlirano posodo UNIVERZAL, CELEA in ETERNA.
- manjši delež pa predstavljajo: posoda iz aluminija, posoda s teflonsko prevleko, pocinkana posoda in brušena posoda iz jeklene pločevine.

Gospodinski aparati

Gospodinske in kuhinske aparate ter opremo za kovinsko in druge stroke proizvajajo na osnovi pogodb o poslovnem tehničnem sodelovanju.

Orodja

Raznovrstna orodja in investicijska oprema za emajlirnice in pocinkovalnice.

Sanitarni izdelki

- kopalne kadi,
- WC splakovalniki,
- stenski umivalniki.

Znaki in tablice

- prometni znaki,
- ulične, napisne in številčne tablice.

Storitve

- emajliranje,
- pocinkanja in
- strojna obdelava kovinskih predmetov.

TOZD KOTLI: širok izbor za industrijo in zasebno gradnjo

Kotli EMO TPA so specialni kotli, namenjeni za proizvodnjo nizkotlačne pare do 0,5 bar in visokotlačne pare do 10 bar. Kotle lahko kurimo z oljem,

plinom, lahko pa tudi kombinirano. Grajeni so za moči od 200 kW do 1160 kW.

Po konstrukciji so ti kotli tropotni (trovlečni), mnogovodni, s potopljeno zadnjo obrnilno komoro ter prigrajeno sprednjo obrnilno komoro in dimnico.

Kotli EMO SV-N so specialni toplovodni kotli za delovno temperaturo do 110° C in za kurjenje s kurilnim oljem ali plinom, lahko tudi kombinirano. Sedemnajst tipov, ki jih izdelujejo, pokriva kapacitetno območje od 150 kW do 7 MW. Konstrukcija je znana tudi zaradi kvalitetnih vodno hlajenih vrat in skatlaste oblike. Kotli zavzemajo relativno majhen vgradbeni prostor.

Kotli EMO SV-V so variantni kotli iz programa kotlov SV. Namenjeni so za proizvodnjo vroče vode do 150° C in za delovne tlake do 10 bar. Vsi kotli s prigrajenimi gorilniki tvorijo enote, ki omogočajo popolno avtomatsko delovanje. Njihove tehnične karaktersitike nadzira Inšpektorat parnih kotlov.

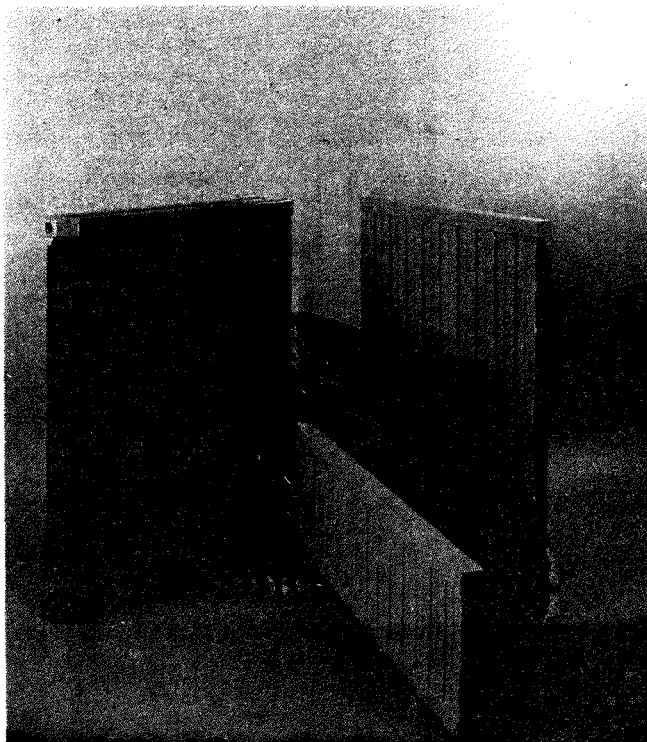
Kotli EMO OMNICAL-TV so tropotni visokotlačni parni kotli za proizvodnjo vroče vode do 200° C in za delovne tlake do 16 bar. Kotli, izvedeni v 19 različnih velikostih, pokrivajo kapacitetno območje od 1,16 MW do 18,6 MW. Kotle lahko kurimo s kurilnim oljem, plinom ali kombinirano.

Kotli EMO EMNICAL-TPV so tropotni visokotlačni parni kotli za proizvodnjo nasičene in pregrete pare, za tlake do 20 bar. Kapacitetno območje od 1,8 t/h do 28 t/h pare. Kotle na željo kupca dobavljajo tudi v blok izvedbi.

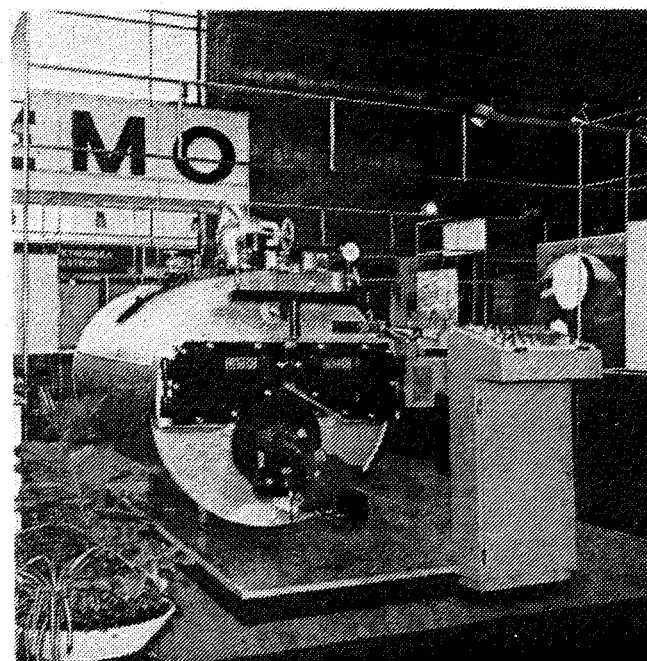
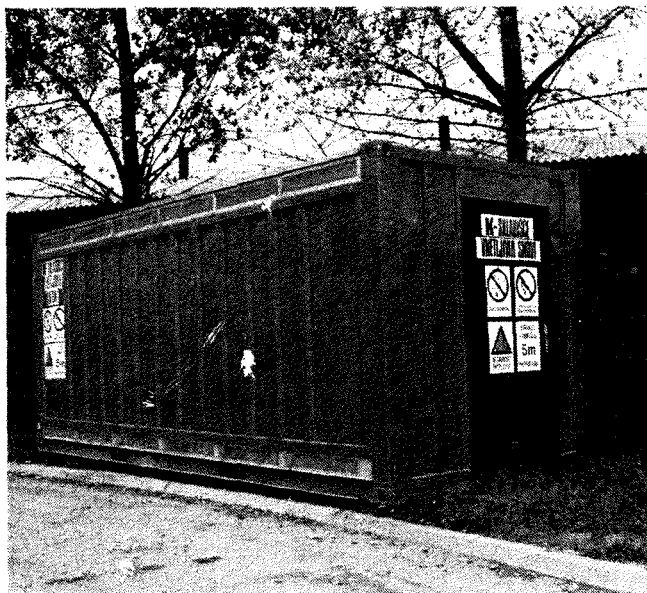
Kotle EMO OMNICAL kurimo z lesnimi odpadki. V principu so tropotni (trovlečni) in izdelani v dveh variantah. Lahko imajo notranje ali zunanje kurilnice. Izvedba omogoča kurjenje različnih goriv, tako lesnega prahu, žagovine kakor tudi večjih odpadkov. Kotli so lahko namenjeni za proizvodnjo tople vode, vroče vode, nizkotlačne in visokotlačne pare. Kapacitetno območje je do 5 MW in za delovne tlake do 16 bar. V sklopu kotlovske naprave, kurjenje z lesnimi odpadki, proizvajajo in nudijo tržišču tudi naprave za skladiščenje lesnih odpadkov (silosi), naprave za transport in doziranje (freza, transportni ventilator, cevovodi), za regulacijo ter odsesovanje dimnih plinov in njih čiščenje.

TERMOKONTEJNERJI EMO-TU

predstavljajo energetska celota, ki omogoča izredno enostavno in hitro posredovanje toplotne energije potrošnikom. Sklop vsebuje vse elemente klasične kotlarne, le da

Radiatorji EMOTERM

so ti v izvedbi EMO nameščeni v kontejnerju. Vgrajeni kotli so lahko toplovodni, vročevodni ali parni. Kapacitetno območje je do 5 MW.

KEMICNA PRIPRAVA VODE EMO

Z razširitvijo proizvodnega programa kotlov v delovni organizaciji se je pokazala potreba po boljše obdelani in kvalitetnejši pripravi napajalni vodi. Tako so v EMO izdelali kompletne naprave za kemično pripravo vode z ročnim, polavtomatskim in popolnoma avtomatskim upravljanjem. Elemente, komplete za kemično pripravo vode izdelujejo po posebnem naročilu, seveda z ozirom na kvaliteto surove vode, s katero stranka razpolaga. Kapacitetno območje je do 50 m³/ha.

INŽENIRING DEJAVNOST EMO

To je dejavnost TOZD kotlov, ki se je razvila iz razvojno-projektivne službe. Danes izdelujejo ponudbe, izvajajo projekte, nadzirajo sklope strojnih instalacij toplarn in industrijskih kotlarn.

TOZD ODPRESKI: proizvodi za avtomobilsko industrijo

V TOZD odpreskov proizvajajo v glavnem kolesa in odpreske za avtomobilsko industrijo. Manjši delež pa odpade na razne usluge, kot so: pleskanje, rezanje pločevine, žarenje, štancanje, vlečenje odpreskov in drugo.

TOZD RADIATORJI: iskan proizvod na tržišču

Ena izmed proizvodnih skupin, ki imajo bogato tradicijo, so tudi radiatorji. Njihova kvaliteta je znana po vsej naši domovini. EMOTERM radiatorji so posebnost na tržišču naprav za ogrevanje. Ti radiatorji zaradi svoje značilne oblike z ravno sprednjo steno zavzemajo veliko manj prostora kot klasični radiatorji. EMOTERM radiatorji delujejo po principu žarčenja in konvekcije. Grajeni so za toplovodno ogrevanje do 110° C in za delovni pritisk do 60 VS (6 atm).

Narejeni so iz hladne valjane pločevine, debeline 1,25 mm, kar zagotavlja maksimalno varnost. Poleg radiatorjev dobavljamo tudi dodatno opremo.

TRIKA jekleni radiatorji so namenjeni za toplovodno ogrevanje do 110° C in za delovni pritisk do 70 m VS. Izdelani so iz kvalitetne jeklene pločevine, debeline 1,25 mm. Vsak posamezen člen je sestavljen iz dveh polovic in je električno uporsko zvarjen. Radiatorji so zaščiteni proti koroziji z osnovno barvo.

V proizvodnem programu imamo tudi grelce iz nerjaveče pločevine in atmosfere plinske kotle od 15.000 do 65.000 kcal/h.

TOZD KONTEJNER: širok izbor

TOZD kontejner je eden »mlajših« v veliki družini EMO. V osnovnem proizvodnem programu imajo naslednje tipe kontejnerjev:

- ISO Steel kontejner Containers 10,
 - ISO Steel kontejner Containers 20,
 - ISO Plywood kontejner Containers 20,
 - ISO Plywood kontejner Containers 40,
 - ISO Open top Containers 40.
- Proizvodne kapacitete temeljne organizacije kontejner omogočajo proizvodnjo vrste drugih izdelkov, kot so silosi,

kesoni ipd. Silosov izdelujejo več vrst, in sicer:

- prifarmski silosi, namenjeni za živinorejo,
- silosi za procesno industrijo, žagovino, lubje, za granulato pri predelavi plastike,
- silosi za shrambo in predelavo žitaric, za zorenje žit, mešalnice živinske krme.

Vsi silosi so lahko opremljeni z ustrezno pnevmatsko in mehansko transportno opremo.

Izdelujejo tudi odprte in zaprte kesone za smeti.

TOZD EMOKONTEJNER ima moderen obrat – pocinkovalnico, kjer lahko toplo cinkamo profile do največje dolžine 12 m.

V okviru TOZD deluje tudi testna postaja kontejnerjev, v kateri izvajajo vse teste usklajene s predpisi ISO.

TOZD TOBI: proizvodi za gospodinjstva na prvem mestu

TOBI je začel svojo pot kot samostojna delovna enota v idnustrijsko nerazvitem okolju brez vsakršne tradicije. Do tenejšega sodelovanja z delovno organizacijo EMO je bil TOBI proizvajalec štedilnikov in drugih gospodinskih aparatov. Po združitvi se je TOBI specializiral na ožji proizvodni program, ki danes obsega:

- sobne peči na olje, plin in trda goriva,
- peči za etažno ogrevanje,
- bojlerje,
- sobne klimatizerje,
- klimatske omare,
- električne radiatorje,
- stenske sušilnike perila.

Danes je TOBI nosilec programa, ki ga imenujemo individualno ogrevanje – klimatizacija, hladilništvo.

TOZD ERC: razmišljamo o nakupu novega računalnika

Pred več kot dvajsetimi leti so v delovni organizaciji ugotovili, da potrebujejo sodobnejšo in hitrejšo obdelavo podatkov, ki bi dajala pravočasne, kakovostne in točne informacije o vseh področjih poslovanja. Takrat so se v delovni organizaciji EMO odločili za nakup sodobnega računalnika IBM 360/25 in z njim so nadomestili klasično mehanografijo.

TOZD ORODJARNA: med največjimi v Sloveniji

Že bežen pregled osnovne dejavnosti delovne organizacije pokaže, da je obsežno zastopana izdelava raznovrstnih orodij. Naša TOZD je ena največjih orodjarn v Sloveniji. Polovico svojih proizvodov naredimo za našo delovno organizacijo, ostalo pa za zunanje naročnike. V TOZD orodjarna izdelujejo rezilna, izsekalna, vlečna, kombinirana, upogibna orodja za predelavo kovin, orodja za tlačni liv itd. Imajo tudi lastno konstrukcijsko službo, tehnologijo in končno končno kontrolo.

Razen že navedenega se ukvarjajo tudi z izdelavo raznih naprav in po potrebi tudi z inženiringom.

TOZD VZDRŽEVANJE IN ENERGETIKA: za lastne potrebe

Glede na širok in raznolik proizvodni program delovne organizacije EMO, ki zahteva vedno nemoteno in pravilno delovanje vseh strojev in naprav, je bila dejavnost vzdrževanja in energetike vedno zelo močno in organizirano zastopana v vsakdanjem delovnem procesu.

S SAP-VIATORJEM in TV-15 na otok Krk

»Borci so pozorni, zvesti poslušalci!«

Pripoved o dveh srečnih dneh

Srečna, skrivnostno privlačna, sanjsko neresnična Arkadija, dežele v davni Grčiji, ki so jo pesniki tistega časa opevali kot kraj zadovoljnega, mirnega življenja, se je preselila v hrup in trušče treh avtobusov, ki so drveli proti Delnicam, med Gorane, na otok Krk.

Kaj malo je treba, da je človek vesel, pomirjen sam s seboj. Kot kaže, SAP-VIATORJEVI soferji Lojze, Vinko in Mile pa vodiči Stane, Dore in vedra, ciceronsko zgovorna Ditka na to vselej računajo. Brez njih Arkadije ne bi bilo. Toda tudi brez Gorana Cveta Avramovića ne.

Delnice. Ditka, ki so ji pozorno sledili vso pot nekdanji partizani in partizanke, aktivisti, kurirji, taboriščniki, pa dva trije mlajšega, povojnega rodu, ki so jih dedki in babice vzeli s seboj na daljno pot, da prisluhnejo zgodovini, neuničljiv vir kopic podatkov iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja pa tudi umetnostne in literarne, je dala popotovanju, ki ga je organiziralo z ljubljanskim prevoznikom podjetjem naše uredništvo, svoj čar. Govorila je s srcem, prepričano, popotnike je za slehernim ovinkom čakala temeljita razlaga. Na Delnicah ji je priskočil na pomoč Cveto Avramović, na videz resen možakar, ki so mu kotički ustnic trepetali od hudomušnosti. Mož, ki je partizanal v Gorskem kotaru, Goran, zviharjen kot drenovo drevo in pokončen kot jelka.

Govoril je o silni volji Goranov, o želji preživeti, bojevati se, o vstaji, o boju. O

Cveto Avramović

lepotah Gorskega kotora («Lep je moj Gorski kotor, najlepši zame!»), o slavni cesti Luiziani, pa o Dimnikarju, partizanu, o katerem so govorili otroci na paši in bali starci in starke v viharjih, z dežjem in snegom prebičanih nočeh, ki so se jih Italijani in Nemci tako bali... in spet so zaplapolali kapelski kresovi. Spomnil se je Cveto, kako je bilo, ko je tod Pehaček vodil svojo divizijo, minus trideset je viselo v zraku, da je sapa zmrzovala in spomnil se je svojih popotovanj po Gorskem kotaru, od koder je doma, vasice Črni log, kjer so ga zazibali v življenje in kjer je bila menda prva tovarna stekla na Balkanu.

«Delali smo za plesnivo koruzo, izkoriščali so nas za majhen denar, zato je ta svet rodil Dimnikarje Andrije, narodne heroja,» je mirno in zbrano pripovedoval Cveto, a se mu je iz trpkosti vendarle kaj kmalu utrnilo, «da Gorani umivajo svoja okna s sekuro in da si v neki vasi ljudje nikakor niso pomišljali, da ne bi potegnili bika v cerkveni stolp. Da jim popase travo, kajpak, ki se je razbohotila tamkaj!»

Navrgel je še dve, tri bolj ali manj zabeljene, oglati okrogli pripovedi in kmalu Ditki ni preostalo nič drugega, kot da zadovoljno družičino povede peš čez veličasten most, mojstrovino našega gradbeništva, most z največjim betonskim lokom sveta, ki spaja celino z otokom Krkom in ki s ponosom nosi še bolj ponosno Titovo ime.

Ditka in njeni fantje, vodi-

či, so pobrskali po možganskih predalčkih. In pobrskali so temeljito: kup števil o ponosnem orjaku, ki se pne čez morje, je znosil veter v valovje.

Ko smo potem zadrevili na otok in v Baško pa v Haludovo in Omišalj in še kam, sva se z Ditko mimogrede pogovarjala, o borcih kajpak, ki so ta dva dneva bili njeni varovanci.

«Če je že treba delati primerjave, naj povem, da so prav borci čudoviti gostje, naravnost imenitni. Vse jih zanima, še malo niso zahtevni, nergaški, takoj se da vzpostaviti stik z njimi, polni so humorja, vselej žari iz avtobusov, so pa tudi dobri in

nom, zakladnico srednjeveškega cerkvenega bogastva. Težko bi bilo pravično presoditi, kaj je koga bolj zanimalo: ali rokopisi iz dvanajstega stoletja in ikone ali obilje vijolic, lovorja in vsemogočega sredozemskega rastlinja...? Gotovo je le, da je tu in tam zmagala praktičnost in spoznanje, da je prenekateri jed prav imenitna z lovorjevimi listi in rožmarinovimi vejicami in da vijolice naposled sodijo tudi za zavihke brhkih ženic. Strumni kavalirji so se začeli spogledovati z naravo. Nekaj nežnih, hudo dehtečih rožic se je preselilo tudi k Ditki.

Zvečer sta nas v hotelu Adriatik pričakovala – in pozdravila – Franjo Orlič,

Doktorica Franja

pozorni, zvesti poslušalci, ki ne le poslušajo, pač pa tudi sodelujejo. Takšnim ljudem ni težko ure in ure govoriti,» je kratko odgovorila.

Pred večerjo v hotelu Adriatik v Omišlju na Krku smo z barčico, ki jo je varno vodil šjor Bepo, postaven, tršat možakar, ki se je takoj zapletel v pogovor o slavnih časih, odrinili na otok Košljun, cvetni vrtič s samosta-

član predststva občinskega odbora borčevske organizacije Krk in Marjan Žic, njen predsednik. Še preden sta spregovorila o revolucionarni preteklosti otoka, smo si skočili v lase: bo petrokemična industrija z mogočnimi terminali pregnala turiste z otoka ali ne? Biti ali ne biti? Orlič je optimist. Misli namreč, da to nikakor ne bo vplivalo na turizem, Žic pa

Da potolažimo tiste, ki mislijo, da premalo poznamo naše partizanske kraje. SAP-VIATOR ne namestava prenehati s temi izleti, potovanjem na Krk je le eno prvih. V prihodnje boste lahko z njimi in našim uredništvom odšli na pot od Dražgoš do bolnice Franje, obiskali boste spomenike partizanstva na Štajerskem, popeljali vas bomo po partizanski magistrali v Beli krajini, spoznali boste partizanski Kočevski Rog, odšli v kraje Titovega otroštva, na Kozaro, v spominski park Josip Broz-Tito, se podali po poteh Avnoja in poslušali izročilo borbene Sutjeske. Da ne bi bili v zadregi, kdaj na pot, pozorno berite TV-15, če pa želite podrobnejše informacije, se obrnite na SAP-VIATOR.

Tone Debevc

ni istega mnenja z njim.

«Stvari je treba presojati s psihološke strani, trdi. Ko bo turist že z reške strani zagledal terminale, ga bo minilo!»

Kljub vsemu je Krk lep in le za kratka dva dneva je bil za nas Arkadija. Srečna, obljubljena deželica.

«Veste, jaz bi šel večkrat na takšen izlet, pa pri nas tega nihče ne organizira, je sredi hrupa v Adriatiku pozno zvečer odgovoril na vprašanje Preserčan Tone Debevc. Prav bi bilo, če bi bilo več izletov v partizanske kraje, na Kozaro, v Jelenov žleb, Ogenjce, na Kozjansko, da bi videli, kod je hodila Stirinajsta, k Trem žebljem na Osankarico in drugam. Kar zdi se mi, da vse to premalo poznamo.»

Tone Debevc je bil aktivist od enainštiridesetega leta, dvainštiridesetega so ga aretirali in odpeljali v Italijo, po kapitulaciji pa se je znašel v Levstikovih in Gubčevi brigadi in naposled v Šestindvajseti dalmatinski diviziji.

Debevc soimenjak Taborski iz Ljubljani teh težav nima. Ko je zvedel za izlet, ki smo ga organizirali skupaj s SAP-Viatorjem, je brž zavrel telefon, poklical Nosana in Kulovca in že so bili domeni. Veselili so se srečanja prijateljev, znancev, veselili obujanja spominov, prijateljske družbe in prijetelega vzdušja.

Taborski je bil med vojno v prvem Krimskem odredu pa v Gubčevi brigadi in ker je bil po poklicu ključavničar, je naposled pristal v partizanski orožarni v Starih ža-

gah, železje pa je pilil tudi na gradu Snežnik.

«Lepe partizanske kraje imamo, pa jih ne poznamo. Saj ni treba vandrat celo večnost, en dan je dovolj. Marsikoga boste osrečili,» je nič kaj zgovorno pribil Taborski.

Z dedkom in babico je prišla na Krk tudi najmlajša udeleženka izleta Nataša Karović, ki je željno vpijala besede. Desetletno dekletce Krka lep čas ne bo pozabilo, kot ga ne bo pozabil dobrodušni in od sile zgovorni šestinsedemdesetletni Tonček Lotrič iz Zasipa pri Bledu, najstarejši popotnik.

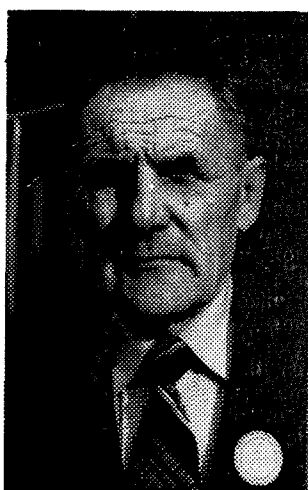
Med vrvečo množico, nad katero je plavala pesem in glasba, je bila doktorica Franja, ki je bila večkrat v središču pozornosti. Razumljivo, velika, nesebična požrtvovalnost je doktorico Franjo že danes vtkala neumrljivo v spomin in zavest našega naroda.

Ob takšnih priložnostih je vedno treba privleči na dan tisto puhlo besedovje: in vendar vse mine.

Le za hip smo se ustavili ob spomeniku padlim prekomorcem v Ilirski Bistrici. Vsakdo, ki je poslušal besede o trmoglavem odporu Brkincev, seštevaj žrtve in zmage, je bil pretresen nad silno voljo našega človeka, nihče pa ni razumel neurejene notranjosti spomenika, ki Bistričanom gotovo ni v čast.

Bili smo si edini, ko smo se ustavili na prostranem Trgu osvoboditve v Ljubljani: še se vidimo.

Milenko Strašek

Tone Taborski

Tone Lotrič

Trenutek tišine. Pred spomenikom padlim v Omišlju

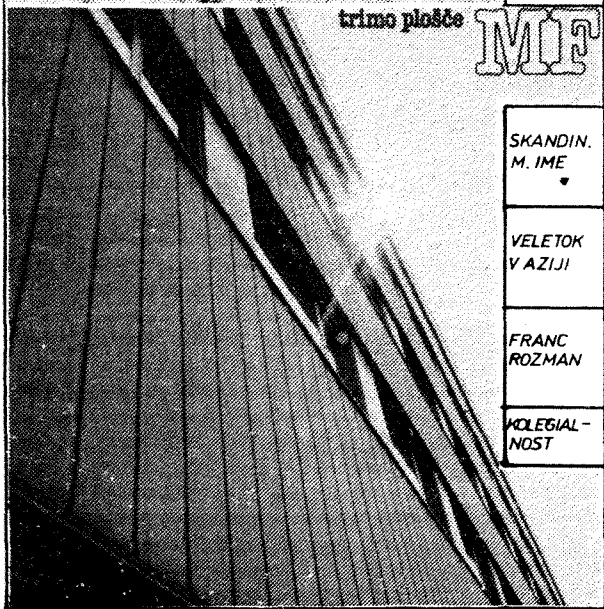
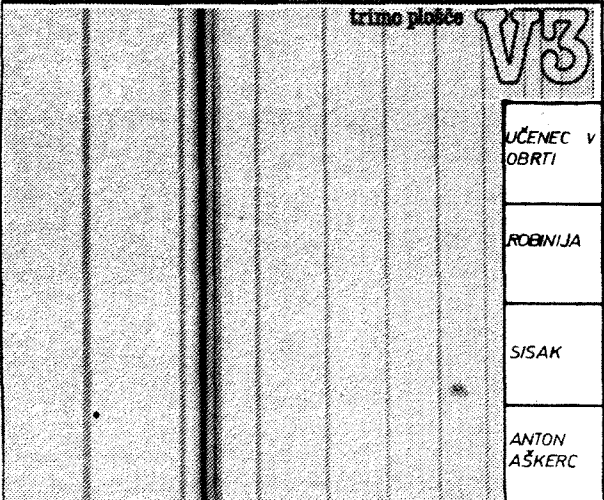
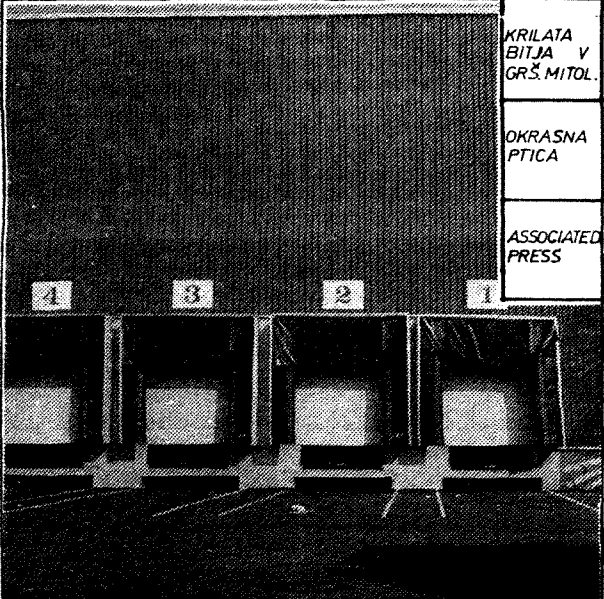
Želja vseh: fotografija za spomin

NAGRADNA KRIŽANKA

TRIMO TREBNJE

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Današnje nagradno križanko vam je pripravil kolektiv TRIMO TREBNJE. Pri reševanju vam želimo veliko znanja in sreče. Žreb bo razdelil tri lepe knjižne nagrade založbe Borec. Rešitev pošljite do 1. maja na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V levi spodnji del kuverte zapišite TRIMO.

VINORODNA RASTLINA	RUSKI SLIKAR	PONAVLJAL GLAGOL	SODRGA	OKRAS	DEL OMARE	RENJI	TOM JONES
					NAMIZNO PREGRINJ.		
					KOROŠKI PLES A.M. MOŠKO IME		
UČITELJ DOVORNIS.						ŠPANSKO 2. IME	ČOK
			INDONEZIJI POLITIK				
POGORJE V AFRIKI			JAPONSKI DROBIŽ				
NEMSKI FILOZOF							
BELGIJSKO LETOVIŠČE	OS. ZAIMEK			VRSTA ANTILOPE	MASSARI GR. BOG VETROV		
	JUG. TOVAR. TOVORNJAK.					REKA V SZ	STEBERNI SVETNIK
KRILATA BITJA V GRŠ. MITOL.					STEBER PLES		SAMO HUBAD DRAG KAMEN
OKRASNA PTICA			KRAT. JUG. OSVOB. BOJA			VRSTA PECIVA TUJ ORGAN V TELESU	
ASSOCIATED PRESS		MEŠANEC GL. MESTO BOLGARIJE				BERILIJ	JUGOSLOV. OTOK
	PAVLE ZIDAR	SELEN LUKA V SIRIJI		ŠUMNIK IN SIČNIK	LUBJE TUJ DVOGLASN.		DEL GLAVE ŽIVI FOSILI
					SOVJETSKI KOŠARKAŠ ČLANICA NEK. ANSAM. BELE VRANE		
						EDGAR VARESE REFLEKS	TATJANA DERMELJ NOGOMETAŠ HAJDUKA
TANKA TKANINA			POT NIHALA	OKOLICA IZMETAČ			VRSTA TKANINE
MANJSI KRAJ							STARA MERA
UČENEC V OBRTI						NAŠ NOGO. KLUB	
ROBINIJA						KOLIČINA V MATEMATIKI STUPIČA	
SISAK			HIDRO- ELEKTRARNA		LUČAJ		REKA V SZ
ANTON AŠKERC		VODNA ŽIVAL KRKANOV NASPROTN.			LJUBK. Ž. IME GROBO ORIE. SUKNO		DOMAČA ŽNAL
	DEL DREVESA	KOČAR VRATUŠA				MESTO V SZ	REKA V ITALIJI
SKANDIN. M. IME			BREG ŠKOTSKI FIZIK				
VELETOK V AZIJI			OZINA NA MAL. POLOT. FRAN. FILM. IGRALKA			VRANJE GRŠKA BOG. NESREČE	
FRANC ROZMAN					TUJ DVOGLASNİK	PREBIVALEC ADNIJE ŠENSLUDIN HAFIS	
POLEGIAL- NOST							

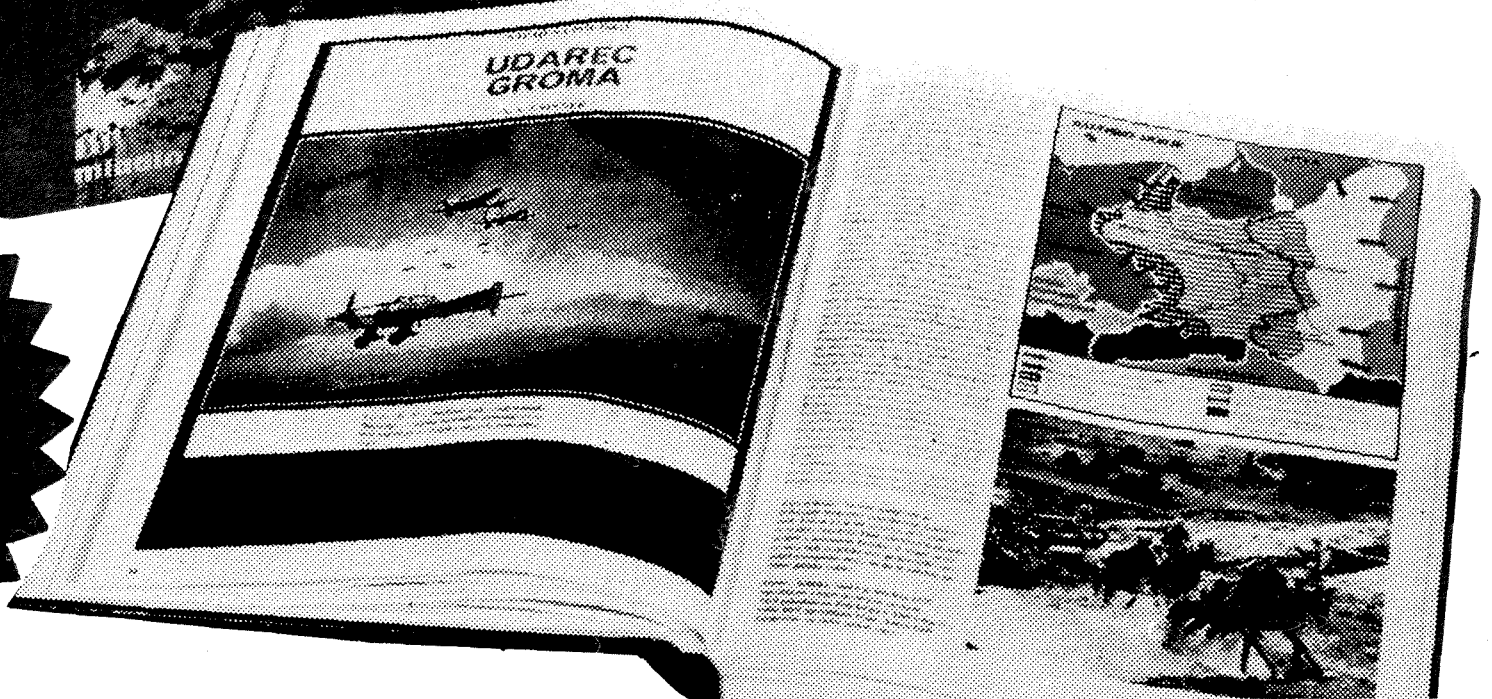
NAGRADNI
KUPON

IME
PRIIMEK
NASLOV

DRUGA SVETOVNA VOJNA

SPOPAD, KI JE SPREMENIL PODOBO SVETA

DRUGA SVETOVNA VOJNA – STAREJŠIM SPOMIN, MLAJŠIM OPOMIN

Slikovno in tekstovno bogato dokumentarno delo v treh knjigah nam nazorno predstavlja največji vojaški spopad vseh časov. V II. svetovno vojno je bilo vpletenih 60 držav z več kot milijardo in 700 milijoni svojih prebivalcev.

Zbirka treh knjig DRUGA SVETOVNA VOJNA je prirejena po nizozemski predlogi, pri čemer je sodelovalo prek 40 evropskih in svetovnih avtorjev, ekspertov za posamezna obdobja. Poglavja, ki obravnavajo vojno na Balkanu in v Jugoslaviji, pa so izčrpen prispevek strokovnjakov Vojnega inštituta iz Beograda.

Čeprav je tekst napisan poljudno, so vse knjige obogatene z izredno velikim številom fotografij, ilustracij in zemljevidov. Lahko rečemo, da je pred nami doslej najpopolnejše in najobsežnejše pričevanje o dogajanjih v letih od 1939 do 1945.

**SPOZNAJMO ŠE BOLJE TEH
2194 DNI, KI NAJ SE NIKOLI
VEČ NE PONOVIJO!**

V prednaročilu do 30. 4. 1981 700 din ceneje!

Do 30. 4. 1981 lahko po prednaročniški ceni 2.700 din naročite zbirko DRUGA SVETOVNA VOJNA, ki bo spomladi izšla v treh knjigah, vezanih v polusnje. Obseg 1.200 strani, format 22×28 cm, 2000 ilustracij, 300 ilustracij in fotografij v barvi.

Po omenjenem datumu bo za zbirko veljala nova cena 3.400 din. Prednaročniško ceno 2.700 din lahko poravnate ob povzetju v celoti, lahko pa se tudi odločite za plačilo v 10 zaporednih mesečnih obrokih. Če se boste odločili za naročilo po povzetju, bo zadoščal že vaš lastnoročni podpis.

Zaradi izredne zanimivosti in dokumentarne vrednosti zbirke vaša odločitev najbrž ne bo težka. Torej bo vaše edino opravilo, da boste izpolnjeno naročilnico čimprej poslali na naslov: Založba Mladinska knjiga, Prodaja po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.

Zbirko DRUGA SVETOVNA VOJNA lahko pod istimi pogoji naročite tudi v vseh knjigarnah in pri založniških poverjenikih Mladinske knjige.

ZAGOTOVITE SI V PREDNAROČILU DOSLEJ NAJPOPOLNEJŠE PRIČEVANJE O NAJVEČJEM SPOPADU V ZGODOVINI ČLOVEŠTVA!

naročilnica

38 01 2340 00000

Priimek										Ime									
Ulica (ali vas), številka																			
Naziv pošte										Poštna številka									
Naslov iz osebne izkaznice															Leto rojstva				
Zaposlen(a) pri (naslov)																			
Št. os. izk.										Izdane pri									

DA, želim prejeti zbirko 01 0148207 DRUGA SVETOVNA VOJNA

v treh knjigah po prednaročniški ceni 2.700.00 din

Plačal(a) bom:

☐ **po povzetju**

☐ **v 10 zaporednih mesečnih obrokih po 270,00 din**

Znesek bom poravnal(a) pod pogoji, ki sem jih označil(a), takoj po prejemu računa in položnic na tekoči račun: Mladinska knjiga, TOZD Založba, Ljubljana, 50101-603-46486. Pri naročilu na obroke se obvezujem, da bom obroke plačeval(a) redno vsak mesec. Če ne bom plačal(a) dveh zaporednih obrokov, se strinjam, da celotni znesek zapade v takojšnje plačilo s prišteti 12% zamudnimi obrestmi. Morebitne napake bom reklamiral(a) najpozneje v osmih dneh, poznejših reklamacij založba ne bo upoštevala. Ta naročilnica zavezuje naročnika in založbo. Morebitne spore rešuje pristojno sodišče v Ljubljani.

Datum:

Podpis:

Če se odločite za nakup po povzetju, zadoščata vaš naslov in lastnoročni podpis!

M založba
mladinska
knjiga

Jože Zupančič

Rojen je bil leta 1926 v Zagorju. Že prvo leto okupacije je podpiral OF in bil obveščevalec na terenu Zagorja za Savo. Aktivno se ni vključil v NOB, ker je moral opravljati razne naloge kot obveščevalec. Bil je odlikovan. Januarja smo ga pokopali na izlaškem pokopališču.

Ivan Vajde

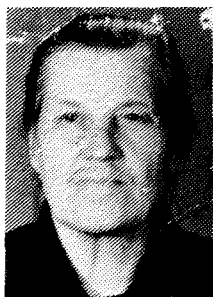
Decembra lani je umrl Ivan Vajde, star 75 let. Rodil se je v Blagovici leta 1905. V NOB se je vključil julija 1944, in sicer v 2. četo Štajerskozasavskega bataljona. V nemški ofenzivi je bil ranjen in ostal je invalid. Odlikovan je bil za hrabrost. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Tomaž Lipovec

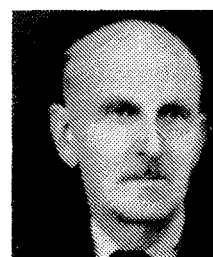
Rodil se je leta 1904 na Poljšici pri Gorjah. Večino delovnih let je prebil v jesiški železnici. Med vojno je bil aktivist, leta 1944 pa je odšel k partizanom. Januarja letos smo ga pokopali na pokopališču v Zasip.

Ivan Turk

Januarja je umrl Ivan Turk. Več let je bil zelo aktiven član upravnega odbora krajevne borbene organizacije Selo-Kotrež. Rodil se je v vasi Žvarulje pri Mišah leta 1910. Za OF sta z ženo Pavlo zelo požrtvovalno delala na terenu že od leta 1942, v NOV pa je vstopil leta 1944. Pri komandi mesta Izlake je bil do decembra istega leta, nato pa je bil prestavljen na terensko delo. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Antonija Kljun

Januarja smo na mislejsko-vatovskem pokopališču v Brkinih pokopali partizansko mamo Antonijo Kljun, Barbanovo mamo, ki je umrla v 86. letu starosti. Skupaj s člani svoje družine je začela delati v NOB jeseni 1942. Fašisti so jo decembra 1942 zaprli v Sežani skupaj z dvema sinovoma. Izbubila je sina Silva, ki je padel kot bорец Istrskega odreda.

Ana in Vinko Selko

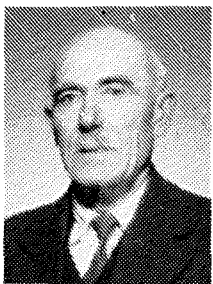
V prvi polovici januarja smo na vrhniškem pokopališču pokopali zakonca Selko, oba člana ZB Vrhniške. Vinko je bil rojen leta 1895 v Mokronogu, Ana pa leta 1897 v Sinji gorici pri Vrhniški. Oba sta med drugo svetovno vojno sodelovala v NOV.

Marjana Kajzer

Na pokopališču v Smledniku smo se januarja poslovili od dobre partizanske mame Mance Kajzer-Smekarke. Rodila se je pred 84 leti. Takoj v začetku okupacije se je vključila v OF. Že leta 1941 so prvi aktivisti, ki so prihajali na Gorenjsko, dobili pri njej zatočišče in prav tako prvi partizani iz tega območja. V njeni hiši je bila javka, tu so se zbirali vsi podatki o ilegalnem delu in seveda tudi o namehah sovražnika. Tudi ranjeni so se zdravili v njeni hiši. Že leta 1943 je bila sprejeta v KP, kateri je ostala zvesta vse do smrti. Za požrtvovalno delo je dobila več odlikovanj in priznanj.

Jože Komar

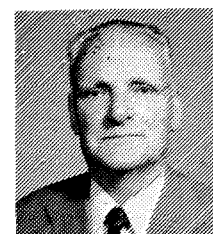
Rodil se je leta 1910 v Mevkužu nad Gorjami. Jože je bil eden prvih, ki je nudil vse potrebno prvim borbem za svobodo. Bil je aktivist NOV. Leta 1943 je bil zaprt v begunjskih zaporih. Februarja smo ga pokopali na gorjanskem pokopališču.

Franc Bela

Na pokopališču v Slavini smo se decembra poslovili od Franca Bele, zavednega primorskega Slovence. Že pod fašizmom je bil preganjan, v prvih letih vojne pa tudi aretiran in poslan v internacijo. Po razpadu Italije se je vrnil domov in se takoj vključil v NOB, postal član Narodne zaščite in to dolžnost vestno opravljal do konca vojne. Tudi po osvoboditvi je delal v raznih družbenopolitičnih organizacijah.

Riko Mežnar

Januarja smo na zagorskem pokopališču pokopali 66-letnega Rika Mežnarja. V NOB se je vključil julija 1944, in sicer v Dolenjski odred. Za zasluge v NOB je bil odlikovan.

Ivan Gričar

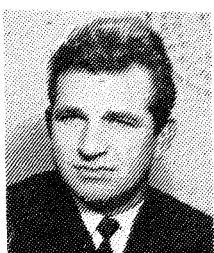
Ivana Gričarja smo pokopali na zagorskem pokopališču meseca februarja. Rodil se je leta 1905 v Krmelju. Vsa povojna leta je stanoval na Lokah pri Zagorju ob Savi. V NOV se je aktivno vključil julija 1944, in sicer v 10. Ljubljansko udarno brigado. Ranjen je bil v nogo in se je moral zdraviti v partizanskih bolnišnicah. Ostal je 80-odstotni invalid. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Ivana Simšič

Novembra smo na pokopališču v Planini pri Rakeku pokopali Črnovo mamo, članico organizacije VVI in ZB. Rojena je bila pred 86 leti v Planini. Bila je aktivna sodelavka OF. Enako je sodelovala vsa njena družina. Sinova sta bila partizana. Sin Franci je padel tik pred osvoboditvijo.

Marija Hočevar

Lani jeseni smo se na turjaškem pokopališču poslovili od Hočevarjeve mame, članice borbene organizacije Turjak. Umrila je v 87. letu starosti. Ob okupaciji se je med prvimi priključila NOB, zato je bila tudi zaprta in preganjana. Sin Jože je bil med turjaškimi prvoborci, leta 1943 je padel. Po vojni je Marija sodelovala v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je bila odlikovana.

Drago Paravinja-Zvone

Rodil se je leta 1926 v Blešnji vasi pri Trebnjem. Vsa družina je bila od vsega začetka na strani narodnoosvobodilnega gibanja. Prve dni februarja 1942 se je Zvone aktivno vključil v delo OF in delal nenehno do avgusta 1943, ko je vstopil v mitralješko četo 1. bataljona Cankarjeve brigade. Pozneje je bil še v Serčerjevi brigadi, in nato po ukazih premeščen še v nekatere druge enote NOV. S prav tako zagnanostjo se je po vojni vključil v izgradnjo domovine. Umril je julija 1980 in pokopan je na ljubljanskih Žalah.

Maks Zorko

Julija lani je umrl Maks Zorko. Rodil se je leta 1900 v Ljubljani. V NOB se je vključil julija 1944. Bil je kurir pri GS NOV in POS na Dolenjskem. Za hrabrost je bil odlikovan. Pokopali smo ga na zagorskem pokopališču.

Jože Podlogar

Novembra smo se na pokopališču v Škocjanu pri Turjaku poslovili od Jožeta Podlogarja, ki se je rodil pred 74 leti v vasi Prazniki. Takoj v začetku druge svetovne vojne se je priključil NOB. Ker ga je sovrtažnik preganjal, je odšel k partizanom in se bojeval do konca vojne. Tudi po osvoboditvi se je takoj vključil v delo za obnovo domovine. Bil je odlikovan.

Jože Mrak

Decembra lani je umrl borec za severno mejo, ki je živel v Kamniku. Rodil se je leta 1901 v Ljubljani. Ob plebiscitu je živel na Koroškem in se je priključil Maistrovim borbem. Druga svetovna vojna ga je dosegla na Štajerskem, odkoder se je kot mobiliziraneec vrnil v Ljubljano. Od tu se je družina izselila v Skrilj na Kočevskem, kjer je bil Jože predsednik rajonskega odbora Mozelj. Avgusta 1942 so ga prijeli Italjani in ga odpeljali v taborišče. Po razpadu Italije je prišel domov in v neki obrtniški delavnici delal za partizane do osvoboditve. Za zasluge je bil nagrajen s štirimi visokimi odlikovanji.

Angela Potokar

Januarja smo se poslovili od članice ZB krajevne organizacije Grosuplje, partizanske matere. Pokopali smo jo na pokopališču na Grosupljem. Pred 81 leti se je rodila na Peščenjaku. V letih okupacije je pomagala možu pri organiziranem delu za OF. Moža in hčerko je avgusta 1942 okupator aretiral in ju poslal v taborišče, kjer je mož umrl. Angela je z vso zavzetostjo in odgovornostjo nadaljevala z delom za OF.

Marija Klemen

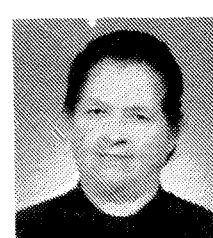
Rojena je bila leta 1920 v Pšajnovici in januarja smo jo pokopali na pokopališču v Šmartnem v Tuhinju. Leta 1942 je začela aktivno sodelovati z NOV in je bila ena najbolj delavnih aktivistk v vasi. Bila je tajnica odbora OF in ostalih DPO, predvsem je bila izredna in vestna obveščevalka. Njen brat se je vključil v NOV in že avgusta 1943 padel kot komandir čete. Za svoje delo je bila odlikovana.

Jože Nemanič

Decembra je umrl Jože Nemanič iz Božalkova, star 70 let. Leta 1941 je bil simpatizer OF, leta 1942 pa član OF in NZ. Leta 1943 je vstopil v Belokranjsko brigado.

Zofija Resnik

Januarja smo se poslovili od dobre partizanske mamice, Obcirjeve mame iz Podvolovljaka. Pokopali smo jo na pokopališču v Lučah. Rojena je bila leta 1903 v Solčavi. Za NOB je delala skupaj z možem od začetka leta 1943, nudila pomoč v hrani, materialu in obveščanju. Za te zasluge je bila odlikovana.

Pavla Melanšek

Decembra smo se na pokopališču v Podkrajju pri Velenju poslovili od 79-letne partizanske mame Pavle Melanšek, matere padlega komandirja jurišnega bataljona Tomšičeve brigade Leona. Bila je zavedna Slovenka, njen dom je bil vedno odprt za terenske delavce in aktiviste OF.

Terezija Belčič

Junija smo se na pokopališču v Planini pri Rakeku poslovili od partizanske matere Terezije Belčič, članice VVI Planina, aktivne medvojne in povojne družbenopolitične delavke. Njena družina se je že v začetku priključila NOB. Mož in štirje sinovi so bili partizani. Sin Edo je padel leta 1943, sin Milan leta 1944. Sin Matevž je umrl za posledicami vojne in internacije. Terezijo je okupator preganjal in jo zaprl.

Krista Šarc

Rodila se je leta 1904 v Ljubljani. Že pred vojno je bila vključena pri društvu Grafičar. Takoj po okupaciji se je odločno postavila v vrste OF. Z možem sta ponudila svoje stanovanje, v katerem so našli varno mesto za sestajanje in zatočišče ilegalci, aktivisti in organizatorji upora. Tu je bilo zbirališče in skladišče propagandnega materiala, sanitarnih potrebščin pa tudi orožja. Januarja 1944 jo je okupator skupaj z drugimi aktivisti aretiral na domu. Zaprli so jo v šentpeterske zapore, nato pa odgnali v taborišče. Prav tako je bila aktivna tudi po vojni v izgradnji naše domovine. Bila je aktivna borka za socializem in samoupravno skupnost.

Valentin Kolenc

Januarja smo na zagorskem pokopališču pokopali Valentina Kolenca, starega 72 let. Leta 1943 je že podpiral partizane in nosil hrano in drugi potrebni material v gozdove. Julija 1944 se je vključil v NOV, in sicer je bil v 7. korpusu kuhar. Za zasluge v NOB je bil odlikovan.

Franc Črnugelj-Zorko

Kje so meje...

9

Organizatorji reševalne akcije so se morali prepričati, ali je 18-letni Arrigo pripravljen zbežati in koliko mu fizične moči dopuščajo premikanje. Pobeg vedno zahteva določeno tveganje, išče od sodelavcev in ubežnika veliko hrabrosti, zbranosti in zanesljivosti. Arrigo je na vsa kontrolna vprašanja in poizvedovanja odgovoril pozitivno in s tem prižgal zeleno luč za pristop k izvrševanju akcije.

Spomini Arriga so za 5. maj 1944. leta zelo sveži, saj je bil ta dan odločilen. »Bila je že skoraj 10. ura. Iz omare sem vzel volnene nogavice in svoje sivozelene hlače preluknjane, toda čiste. Vse sem dal pod blazino. Ob enajstih je bil ponavadi zdravniški pregled, in že za to sem se moral pripraviti in odstraniti številne povoje. Kmalu po 11. uri se je na vratih pojavil mladenič svetlih las, čokat, ne visok, modrih oči, z naivnim izrazom nekoga, ki kaj išče. Pogled je ustavil na meni in vprašal: »Si ti partizan iz Režije?« Bil je Terzo. Osebo ga nisem poznal, a gotovo si nisem mogel predstavljati, da je prav ta mladenič predhodnica naših – fantič v kratkih hlačah in majhnem suknjicu. Odgovoril sem mu: »Ja, jaz sem tisti partizan. Odstrani se, ker je na hodniku policaj.« Mislim sem si; dobro igra vlogo naivnega fanta, gledam njegove oči, ki so mirne in pozorne na vsako malenkost, videl je vse, kar je bilo potrebno videti. »Gremo!« je bruhnilo iz njega. Izza pasu je potegnil dve pištoli in začel priganjati: »Zmigaj se, obleci hlače, hitro hodi.« Vse je spremljal s slikovitimi izrazi. Ko sem zagledal orožje, sem skočil pokonci, oblekel nogavice, hlače in se trudil, da bi obul čevlje. Ni šlo. Torej brez čevljev. Stari bolničar v moji sobi je debelo gledal, a zelo dobro razumel, kaj se dogaja. »In policaj?« sem vprašal. »V stranišču je, kadi. Nič ne skrbi, vse je urejeno, samo pohiti.«

Z bolniško haljo sem prekrival skoraj do tal razparane hlače. »Zbogom ded, videli se bomo,« sem rekel staremu. Potem sva šla iz sobe, najprej nekoliko bolj oprezno, nato vedno hitreje. Nestrpen sem bil, kajti vsak čas bi morali priti v sobo zaradi zdravniškega pregleda. Otroci, ki so me poznali, so me na hodniku pozdravljali in spraševali, kam grem »Ven na zrak, da se malo sprehodim. Na svidenje,« sem jim rekel in že sva odšla skozi neka vrata na levi. Po stopnicah sem hodil težko zaradi otrdelih kolen. Zunaj sta me objela svež zrak in lep dan. Nekaj moških se je pri vratih pogovarjalo, druga skupinica je stala ob strani s kolesi. Avto, temna »lancija«, je stal z odprtimi vrati pred vrati bolnišnice. Dva moška sta sedela na sprednjih sedežih, Terzo me je zvelkel na zadnja.

Mirno smo šli skozi glavni vhod bolnišnice, medtem ko so se naši kolesarji porazgubili v razne smeri. Nekaj časa smo krožili z avtomobilom, nato smo zavili proti vzhodu, proti Goriškim Brdom.

V avtomobilu je spredaj sedel moški, kakih trideset let, nizke postave, rjave polti, živahen, živih in ostrih oči. »Jaz sem Maks, in tisti je Terzo,« je rekel. Povedali so mi, da me morajo pustiti v neki kmetič hiši, ker se v Goriških Brdih pripravljajo sovražna ofenziva. Tja so me odpeljali drugi dan in sicer do Peternela. Tu me je dočakalo dosti partizanov, ki so postali potem moji najdražji tovariši. Vsi so se veselili in skupaj smo orosljavljali mojo rešitev. Iz gostilne pri Peternelih so prihajale steklenice vina.

S preprosto nosilnico so me spravili v vas Gradno. Čeprav je bilo težko, so me tovariši veselo nosili, šalili so se in mi nagajali, češ zakaj mi niso pobrali vsega železa iz noge, da bi bil lažji za nošenje.

Dan moje rešitve iz fašističnih krempljev se mi je za vedno vtisnil v spomin. Šesti maj 1944. leta je bil zelo lep dan. Močan veter je očistil gričevje Goriških Brd, ki je bilo že prekrito s partizanom tako potrebnim listjem. Kosi belih oblakov so bežali po nebu. V meni je vse drgetalo. Bil sem svoboden. Nisem se mogel takoj zživeti v prijetno resnico, v novo realnost. Preveč je bilo težkega, nekolikokrat sem gledal smrti v oči, zdaj pa naenkrat sama prisrčnost, tovarištvo, gotovost, domačnost.

Giorgio Šviligoj – Terzo se dobro spominja reševanja Arriga Fornitija iz videmske bolnišnice. »Nalogo je dobil Mario Kariž-Maks. Bil je vodja ter je izdelal načrt akcije. Mi smo samo izvrševali naloge. Bili smo disciplinirani. Vse, kar smo se dogovorili, smo brezpogojno izvrševali, ne samo jaz, temveč vsi smo se čutili zelo odgovorne za natančno izvajanje nalog.

V akcijo »reševanje partizana iz Režije«, tako smo je namreč imenovali, in vsaj jaz tedaj nisem vedel za Arrigovo ime, smo šli iz vasi Azzano (leži približno 7 kilometrov južno od Čedad). Pot nas je vodila po lepi furlanski ravnini v Buttrio. V Videm smo prispeli po stranskih poteh. Na poti nas ni nihče zaustavljaj, imeli smo dober avto, last nekega civila iz okolice Čedad (Cividale), Priskrbel nam ga je Ariosto, ki je kot star protifašist deloval na tem terenu. Nismo se bali kontrole, imeli smo dovolj dokumentov, ki so nam omogočali zanesljivo pot. Po potrebi bi »zapelo« orožje. Mi nismo poznali poti nazaj, vedno smo šli samo naprej.

Maks, jaz in šofer smo v Vidmu šli na dom tovariša Cincinnata, kjer nas je čakal Candidus, ki je zelo dobro poznal Videm. Tako smo bili zbrani vsi. Candidus je šel pred nami s kolesom, mi pa smo mu sledili z avtomobilom do bližnje bolnišnice, kamor smo prispeli okrog enajstih dopoldne. Tu sem jaz, ki sem bil v kratkih hlačah otroškega videza odšel proti vходу bolnišnice. Vrtar me je ustavil in dejal, da še ni čas za obiske. Vrnil sem se k Maksu in mu to povedal. Candidus nas je potem odpeljal na stransko stran bolniškega obzidja. Tu sem preskočil zid in se držal navodil, ki sta mi jih dala Maks in Candidus. Prečkal sem bolniški park, vstopil pri stranskem vходу v bolnišnico in se povzpel v 3. nadstropje do določene-sobe, kjer je ležal Arrigo.

Vedel sem, da ima Arrigo ovito glavo, zato sem z očmi iskal takega bolnika. Nobe-nega takšnega nisem opazil, že sem mislil, da sem se zmotil glede sobe. Pogledal sem v druge sobe. Nikjer bolnika z ovito glavo. Vrnil sem se po isti poti in Maksu povedal, da tako opisanega bolnika nisem našel. Maks mi je dejal, da sem se verjetno zmotil in me poslal nazaj.

Ko sem drugič prišel v določeno sobo, sem zagledal bolnika, ki si je previjal nogo. Na moje vprašanje, kaj si je naredil na nogi, je odgovoril, da je bil ranjen. »Si ti partizan iz Režije?« sem ga vprašal. Bil je presenečen, ali zaradi vprašanja ali zaradi mojega otroškega videza, ves začuden me je ogledoval, toda le kratek trenutek. Ko sem videl, da mi ne zaupa, sem mu pokazal pištoli in mu rekel, naj se hitro pripravi za odhod, jaz pa bom poskrbel za stražarja.

Stražarja sem dobil v stranišču. Zagrozil sem mu, naj bo tiho in na miru če hoče ostati živ, ker je v bolnišnici polno partizanov. Grožnja je bila očitno učinkovita, ker sva z Arrigom srečno ušla skozi glavna vrata.

Maks in Candidus sta med tem čakala za obzidjem in prežala na glavni vhod, da bi videla, kdaj bova z Arrigom izstopila iz bolniškega poslopja. Ko sta videla, da sva srečno prišla iz stavbe, sta z avtomobilom zapeljala proti glavnemu vходу. Naju z Arrigom je vrtar ustavil in vprašal, kam greva. V tem trenutku sta pristopila Maks in Candidus ter dejala vrtarju, naj miruje, Candidus pa je stopil v vrtarnico in prerezal telefonsko žico. Hitro smo stopili v avtomobil in se odpeljali, Candidus pa se je odpeljal s kolesom v drugo smer.

Peljali smo se skozi Videm v S. Gottardo, od tu pa po stranskih cestah do Premariacca in dalje Ippis, Spessa in nato v Brda – Neblo. Ko smo prispeli na križišče v Neblu, nas je lastnica trgovine opozorila, da so za hišo Nemci. Obrnili smo avtomobil in se odpeljali v Azzano. Od tu je Arrigo odšel v bataljon »Mazzini«. »Tako je sklenil svoje pripovedovanje Giorgio Šviligoj – Terzo.

Se nadaljuje

Mladi operni pevec Ignac Junkar

Izsek iz kulturnega življenja v JLA

Mladi Ljubljčan Ignac Junkar je od oktobra lani na služenju vojaškega roka v Ajdovščini. Z njim smo se pogovarjali o kulturnem življenju v vojski. Ignac namreč pripravlja glasbeni del prireditve, ki jih imajo ob državnih praznikih v armadi, pa tudi samo glasbeno razvedrilo za kolege-vojake.

Zakaj prav on? Ignac Junkar je operni pevec. Začetki njegovega solo petja segajo v sedemnajsto leto starosti, ko je hodil v drugi letnik poljanske gimnazije. Po nižji in srednji glasbeni šoli, kjer se je nad njim navdušil prof. Anrej Jarc, je prišel med učence svetovno znane operne primadone, sopranistke Ksenije Vidal. V ljubljanski operi je najprej nastopal v zboru, kmalu pa je debitiral kot solist v vlogi Fiorella v Rossinijevi operi Seviljski brivec.

Kako si se začel udeleževati v vojaškem kulturnem življenju?

»Ze prve dni vojaškega življenja sem začel opazovati, kako in koliko je razvito kulturno življenje v mojem novem enoletnem domu. Vemo, da ima Ajdovščina že dolgoletno tradicijo v glasbenem udejstvovanju pripadnikov JLA na njenem območju. Želel sem, da bi se to ohranilo in že na začetku sem začel z delom. Poleg vaj pevskega zbora sem začel sodelovati z vojaškim ansamblom DOMA JLA – GRADNIKOVCi.«

Kakšno zvrst glasbe prepevaš z vojaškim ansamblom?

»V času, ko sem na služenju vojaškega roka, prevladuje v mojem repertoarju zabavna glasba. Zanimivo je, da sem včasih, ko sem študiral solo petje, zabavno glasbo zamenjal ali celo odklanjal. Lani poleti sem bil na študentskih vojaških vajah, in prav tam sem se prvič preizkusil tudi v tej zvrsti glasbe. Moram priznati, da mi je sedaj tudi zabavna glasba postala

Operni pevec Ignac Junkar

všeč. Seveda ne morem istovetiti operne in zabavne glasbe. V zabavni glasbi čutim manjši odstotek prednosti in možnosti življenja kot v resni operni glasbi.«

Kako starešine in vojaški sprejmejo izvajanje glasbe vašega vojaškega ansambla?

»Ker je občinstvo raznovrstno, moram peti različne žanre. Rad pa bi poudaril, da je trenutno v Ajdovščini izvrsten vojaški ansambel z zelo velikimi sposobnostmi. Delo smo uskladili in pripravili raznovrsten repertoar. Vse to pa je naše poslušalce več kot navdušilo. Veliko nastopamo tudi na raznih plesih v Ajdovščini, pripravljamo družabne večere in poseben »show« program, s katerim poskušamo občinstvo čimbolj razvedriti. Uspelo mi je, da pri petju posnemam nekatere naše popevkarje, tudi ženske glasove.«

V vojašnici vodiš pevski zbor. Kako si se vključil v delo s kolegi vojaki?

»Res, vodim pevski zbor. To pot prvič. Mo-

ram priznati, da delo ni lahko, saj imam opraviti tu z glasovi, ki morda niso še nikoli sodelovali v kakem pevskem sestavu. Seveda moram imeti ob takem delu popolno disciplino. Na to so se vsi pevci – vojaki navadili in rodili so se prvi uspehi. Sodelovali smo na proslavah in drugih prireditvah. V program sem uvrstil tudi dela za bariton – solo in zbor in tako smo skupaj izvedli nekatera težja dela. Pred kratkim sem se povezal z mladinskim pevskim zborom gimnazije Ajdovščina, ki ga vodi prof. Aleksandra Trebižan. V kooperaciji smo pripravili dve pesmi. Uspeh ni izostal. Predvsem pa je nastop razbil monotonost, ki pogosto vlada dandanes na proslavah v civilnem ali vojaškem življenju.«

Sodelovanje med pripadniki JLA in šolami v ajdovski občini je precej aktivno. Kako v vaši vojašnici povezuje vse nastope?

»Želel sem, in tudi že delno začel izpeljevati, da bi čim bolj zaživel sodelovanje med pripadniki JLA in šolami, bodisi osnovno šolo, gimnazijo, vrtcem in glasbeno šolo. Začeli smo, upam pa, da bomo v tem še bolj uspešni. Komandant brigade, polkovnik Tomislav Bjondić, se trudi, da bi tako delo zaživel in se predstavilo v čim lepši luči, saj je možnosti veliko, le izkoristiti jih je treba in delo pravilno usmeriti.«

Veliko sva govorila o tvojem kulturnem udejstvovanju. Si mogoče v času služenja vojaškega roka opero začel zamenjati?

Kljub vsem številnim vojaškim obveznostim se zmeraj najdem čas za opero. Vesel sem, da mi moji starešine dopuščajo, da vadim tehniko glasu, da grem občasno na kontrolo glasu, kar je za mladega pevca, posebej še v obdobju služenja vojaškega roka, zelo pomembno.«

Zdravko Erjavec

Štafeta mladosti

Tretjega aprila so štafeto mladosti pričakali pionirji, mladina in ostali občani Skopja. Na množičnem zborovanju je predsednik predsedstva RK ZSM Makedonije Cane Mojanoski poudaril: »Mladina dobro ve, koliko dragocenih življenj je v zidanah v temelje naše svobode. Pripravljeni smo, da te dosežke branimo in jih napravimo bogatejše.«

Po šestih dneh potovanja po Makedoniji je štafeta prispela v Presevo, kjer jo je prevzela mladina iz Srbije. Petega aprila je krenila iz Crne trave, kjer so se med NOB z roko v roki bojevali partizani Makedonije, Srbije in Kosova. Na osemndnevni poti po ožji Srbiji bodo mladinci pretekli 2.384 kilometrov dolgo pot, da jo bodo 11. aprila lahko predali mladincem SR Bosne in Hercegovine.

»Proslava dneva mladosti bo taka kot prejšnja leta. Prireditve mora ostati dostojanstvena,« so poudarili člani koordinacijskega odbora ZK za obeleževanje in ohranjanje imena in dela Josipa Broza Tita. Predlagali so, naj bi zadnji nosilec izročil štafeto palico predsedniku konference ZSMJ, štafeta palica pa naj bi dobila častno mesto v muzeju 25. maj vse do maja prihodnjega leta.

Z. D.

Po poteh
revolucije

KURIRČKOVA TORBICA

Učenci novomeških srednjih šol so organizirali vrsto pohodov v naravo. Hodili so po poteh revolucije in slavnih partizanskih brigad. Učenci novomeškega gostinskega šolskega centra so obiskali znane Karlovce, kjer se je med vojno zadrževala znana novomeška partizanska železničarska brigada. Tam je bilo tudi središče organiziranega revolucionarnega odpora. O prispevku dolenjskih železničarjev med narodnoosvobodilnim bojem je mladim na Karlovcih govoril predsednik občinske organizacije ZZB NOV Vinko Bambič.

S. D.

Ob sprejemu kurirčkov torbice smo pionirji osnovne šole Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem na slovesni prireditvi, ki so ji prisostvovali tudi nekdanji borci in aktivisti ter predstavniki družbenopolitičnih organizacij, prebrali pismo, ki smo ga poslali predsedstvu socialistične federativne republike Jugoslavije:

»Pionirji osnovne šole Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem tudi letos varno prenašamo kurirčkovo torbico po poteh, po katerih so med narodnoosvobodilnim bojem hodili pionirji, od javke do javke, mimo obeležij NOB. Na tej poti se srečujemo z borci, ki nam pripovedujejo svoje spomine na težke dni vojne, s svojimi bogatimi izkušnjami pa nam pomagajo in svetujejo pri našem delu. Letošnjo kurirčkovo pošto posvečamo 40-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti, 40-letnici ustanovitve OF in 20-letnici gibanja neuvršenih.

Doslej smo v torbici prenašali pozdrave in čestitke za tovariša Tita. Letos ga ni več med nami, toda ostala nam je pot v prihodnost, ki nam jo je zarisal. Tudi mi pionirji gradimo in bomo še gradili našo samoupravno in svobodno domovino. Če bo potrebno, bomo tudi branili pridobitve naše revolucije. Taka je bila Titova pot – Titova pot pa je tudi naša pot v prihodnost!«

Pionirji
osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem

Pionirji osnovne šole Prežihovega Voranca na Ravnah na Koroškem tudi letos varno prenašajo kurirčkovo torbico od javke do javke.

Mladi in borci

V Novem mestu je bilo tradicionalno srečanje učencev dijaškega doma Majde Šilc in borcev 10. SNOUB, ljubljanske, v katere vrstah se je bojevala tudi Majda Šilc. V novomeškem domu JLA so organizirali proslavo, kjer so počastili spomin na hrabro borko. Med bogatim kulturnim programom so podelili priznanja najboljšim učencem za njihovo družbeno udejstvovanje.

S. D.

Prvoborec Jože Simončič

Tovariš Jože Simončič iz Bistrice pri Sentrupertu je prvoborec, nosilec spomenice 1941. V NOB se je vključil že leta 1941. Člani novinarskega krožka smo obiskali Jožeta, ko je praznoval svoj osemdeseti rojstni dan. Z veseljem je sprejel šopek nageljnov, ki smo mu ga poklonili, in s še večjim veseljem zadovoljil naša radovedna ušesa, ki so hotela slišati kaj o njegovem življenju in delu med narodnoosvobodilnim bojem.

Ob začetku vojne je zbiral orožje in ga doma skrival, potem pa ga je dal partizanom. Večkrat je le za las ušel, da ga pri tem delu niso zasačili sovražniki. Trikrat je bil v zaporu. Opisal je tudi svojo pot iz zapora domov, ljudi, ki so ga takrat vodili in ki jih nikoli več ni srečal. Zanimivo se mi je zdelo, kako mu je naključje rešilo življenje. Pred vojno je imel doma hlapca, ki se je odločil, da bo odšel z Nemci. Izdal jim je, da ima tovariš Simončič pod kozolcem zakopano orožje. Nemci so vse prekopali, našli pa niso ničesar.

Pozneje je bil pred sodiščem v Ljubljani. Sosed ga je namreč zatožil, da je hotel od njega kupiti puško; takrat pa je bilo prekupevanje z orožjem prepovedano. Nemci sosedu niso verjeli, ker so enkrat že nasledili napačnemu obvestilu. Tako je hlapec nehote rešil življenje svojemu gospodarju.

Še veliko zanimivega je povedal tovariš Simončič. Ko smo odhajali, nas je povabil, naj se še kaj oglasimo. Pobavilo smo z veseljem sprejeli, saj vemo, da bomo ob vsakem obisku kaj zvedeli kaj novega o tem, kako se je bilo treba med vojno bojevati za svobodo.

SLAVKA KOVAČ, 8. razred
OŠ Sentrupert

Na obisku pri osemdesetletniku prvoborcu Jožetu Simončiču

List iz dnevnika

NEDELJA

Ko sem se poslavljala od domačih, me je prevzel čuden občutek, za katerega bi odrasli rekli, da pomeni navezanost na dom. Pa sem takšne nore misli hitro odvrгла in žalovanje zamenjala za dobro voljo. Kljub temu, da smo imeli vozovnice za prvi razred, smo vso pot od Celja do Beograda sedeli v prenapolnjenem drugem razredu. S spanjem torej ni bilo nič, zato smo uvedli svojo zabavo. V Beograd seveda nismo prišli spočiti, čakalo pa nas je še 200 kilometrov poti. Vsi polomljeni od dolge poti smo okoli dvanajstih prispeli na cilj – v Trstenik. Bilo je tako, kot da smo prišli domov. Naši gostitelji so nas sprejeli kot stare znanke, čeprav smo se prvič videli.

PONEDELJEK

Dopoldne smo bili v Vrnjački Banji, kjer smo položili venec pred spomenik Miodraga Čajetinca – Čajke, po katerem se imenuje šola v Trsteniku.

Popoldne je bila proslava v počastitev dneva šole, na kateri smo nastopali tudi mi. Vsi so bili navdušeni, ko smo po nekaj slovenskih narodnih zapeli še srbsko pesem Zlatobore. Zvečer smo se spet zbrali stari, dobri prijatelji in kljub dežju smo se dolgo sprejeli in se pogovarjali. Mnogo smo si morali povedati, saj so bile to zadnje ure, ko smo bili skupaj. Zelo pozno je bilo, ko sem se odpravila spat; nekako s strahom, z željo, da nikoli ne napočijutrišnji dan – dan odhoda.

TOREK

Ze ob petih zjutraj smo se zbrali na železniški postaji. Bila sem začudena, saj me ni pospremila le moja gostiteljica, temveč so se nama kljub zgodnji uri na ulici pridružili mnogi vrstniki, ki sem jih v teh dneh spoznala.

In potem – slovo. Kaj bi govorila, ni bilo takšno kot do domačih. Od domačih sem se poslavljala za dva dni, zdaj pa sem se poslavljala za leto, dve, mogoče za vedno. Kod ve?

KARMEN KNAVS 8. a
Literarno-dopisniški krožek
O. OŠ Primož Trubar, Laško

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Za Titove
ideje

Danes, dragi naši mladi bralci, nekaj čisto na kratko, bolj v razmišljanje o vaši vlogi v praznovanju 40-letnice. »Rastemo pod Titovo zastavo« nosijo naziv 2-letne Jugoslovanske pionirske igre, ki se bodo zaključile 25. maja prihodnje leto. Z različnimi aktivnostmi se vključujete v JPI, izkazujejte odnos do vrednot naše socialistične domovine in pripravljenost za Titovo pot, za njegove ideje. Na tej poti ohranjate vrednote naše revolucije.

Da bi bile vse manifestacije opredeljene s temi cilji, je prav, da so čimbolj množične, da zajamejo celo osnovno šolo, da sežejo v širši jugoslovanski prostor, in ne samo to, pionirji in mladina, svojo pripadnost Titovi poti lahko izkazujejo še drugače, v interesnih dejavnostih, zunaj šole, v krajevnih skupnostih. Pionirska organizacija je vaša trdna vez, prva organizacija organiziranega gibanja, v katero se vključujete v osnovni šoli. Ona je moč, iz katere mora črpati vsaka pionirska organizacija pri svojem nadaljnjem razvoju. Za razvoj pa je potrebno, da ste vi sami nosilci aktivnosti, tako v pionirski organizaciji kot v drugih organizacijah in društvih.

Pišite nam, kako se vključujete v JPI Rastemo pod Titovo zastavo!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Obramba
in zaščita

Na naši šoli imamo obrambo in zaščito, ki je obvezna za sedme razrede. Namen teh predavanj je, da spoznamo puško, se naučimo prve pomoči in topografije.

Vsak petek imamo obrambo od pol enih do pol treh. Učitelji, ki so za to odgovorni, nam prejšnji dan povedo, kaj bomo spoznavali, da se na to tudi pripravimo. Spoznali smo že puško M 48, ki smo jo tudi razstavljali in sestavljali. Spoznali smo glavne dele, namen in bojne lastnosti te puške. Streljali smo z zračnimi puškami, kar nam je delalo težave. Ostala nam je še prva pomoč in topografija. Pri tem se bomo naučili, kako pravilno pomagamo ranjencu, pri topografiji pa predvsem, kako se ravnaš in orientiraš v naravi. Ko se bomo naučili še to, bomo priredili orientacijski pohod, kjer bomo dokazali, kaj smo se pri obrambi naučili. Upamo, da se bomo dobro izkazali.

SLAVICA TERŠEK 7. c
literarno-dopisniški krožek
OŠ Primož Trubar, Laško

Otrok se je lotil obup

Na starost mir, stanovanje z njim

Lakota močnejša od duše

Naravnost zadušljivo je bilo, eden prvih spomladanskih dni, ki so lepili srajco na kožo. Nad zakajenimi Trbovljami, sonce je med hiše privabilo pravi pravcati panj ljudi, vrvečo in življenja željno množico, nad rudniške luknje torej, se je naselil porajajoči nemir, novi obeti. V nekoliko temni kuhinji bloka na strmini trboveljske ulice sta se zresnjeno spogledovala Juvanova dva, Franc in Angela.

V tem stanovanju živita od zadnjega aprila lani. Franc je že precej let v pokoju.

Nihče ne trdi, da nista zadovoljna, vendar sta prav zaradi tega stanovanja zagrenjena. Govorita o nečem, česar ne bi bilo treba, če bi ljudje znali prisluhni sočloveku. Tako mislite. Angela je razburjeno, vihravo napolnila mizo z goro papirja. Prošnje za stanovanje. Orumele, nešteto preganjene, natrgane in močno obrabljene. In tisočkrat prekleto. Naneslo je zavoljo vsega tega, da smo se začeli najprej pogovarjati o stanovanju. Nekaj vzpodbudnih besed je bilo treba, da se je mlačen smehljaj prelil po Juvanovem obrazu.

»Selili smo se kot ptice selivke, je raztrgano razgrinjal neljubo zgodovino nekdanji taboriščnik Franc. Za začetek, po letu petinštirideset, ko sem se vrnil iz podljubelskega pekla, smo se morali tiskati na Bovškem, v skromni hišici nad Trbovljami in še sami nismo bili. Dve leti pozneje smo odrinili na Žabjek, kjer ni bilo dosti bolje. Od tam v rudarsko kolonijo, Šušterjevo smo ji rekli. Leta so tekla, stanovanja od nikoder, čisali smo prošnje, kleli in prosili, očitali, skorajda moledovali, pripovedoval sem svoje žalostno zgodovino vsakomur, ki bi mi lahko pomagal, rekel zame dobro besedo, dokler lani le nisva dobila tega stanovanja... Na starost, v pokoju, sem torej dobil stanovanje. To je bil moj drugi boj, morda še trši in težji od tistega, ki sem ga začel kot otrok in nadaljeval kot fant, predano in zavestno.«

Francetovo otroštvo je bilo vse kaj drugega kot prijetno. Pol kmečka pol proletarska družina dvanajstih otrok v predvojnih časih ni premogla kruha za vse. Kaj hitro so oči drobljancev začele gledati okoli sebe in iskati delo. Drobne, neutrjene ročice. Večkrat so bili lačni in bos kot deseti bratje.

Tepli so jih doma, za zajtrk, kosilo in večerjo, topli so jih v šoli. Nebogljen otroške duše je zajela jeza, žalost jim je viharila vednost o življenju. Dva sošolca sta se obesila zaradi gorja, in ko je Franc stopil iz šole, je bil presrečen. Premlad za delo v rudniku in prestar, da bi ostal na kmetiji.

Moralo je miniti precej časa, da je naposled dobil delo v rudniku. Tik preden je nameraval v francoske rudnike. Ves srečen se je zakopal v rove in vrtal, vrtal. Petintridesetega leta je odšel k vojakom, in ko se je vrnil, dela zanj v rudniku ni bilo več.

»Pridite naslednji mesec. Naslednji!«, so vedno znova odganjali tršatega mla-

France Juvan

deniča, mladega Juvana, dokler se meseci niso zavlekli v leta in ni leto dni pred vojno zdrknil pod zemljo.

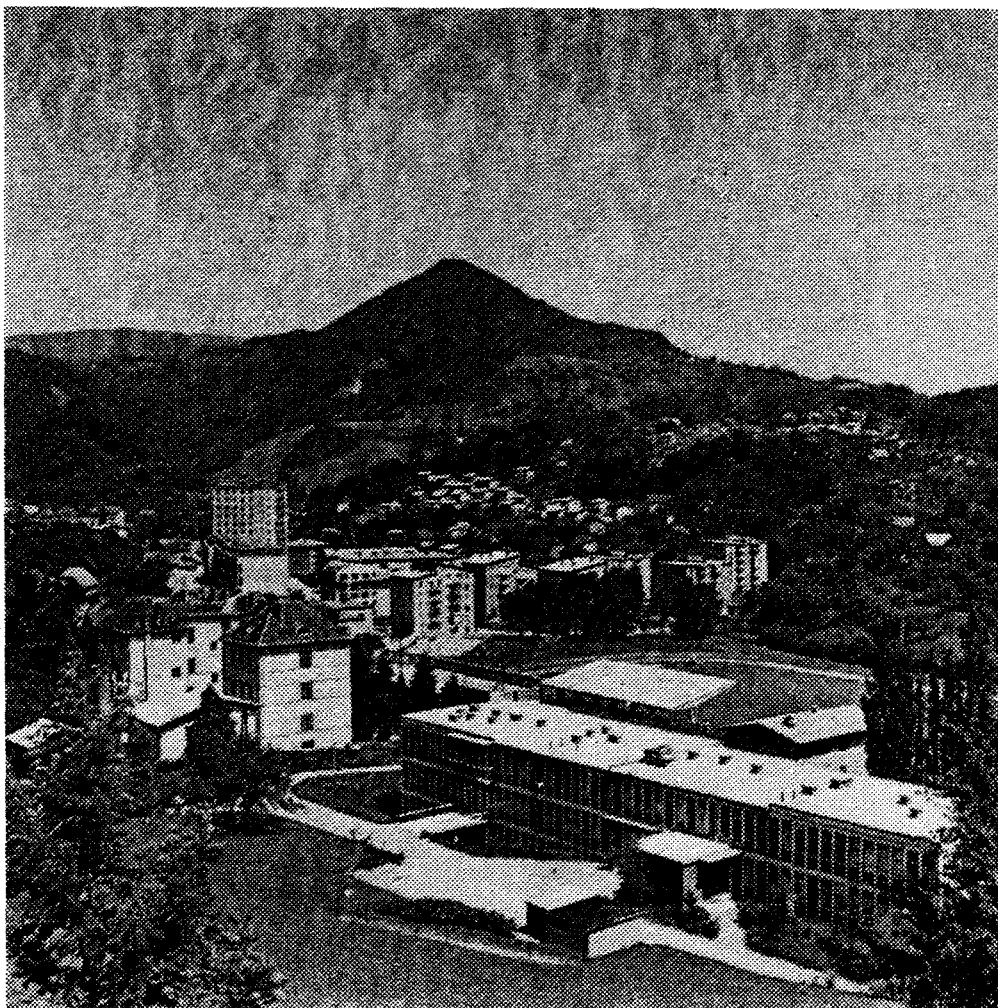
Nepripravljenost ni bila Franceva lastnost: konec starojugoslovanske vojne sta s prijateljem Koželjem izkoristila tako, da sta zbirala orožje, ki so ga odvrgli zbegani vojaki na Leskovcu.

Srečanja

Čez noč so v trboveljskih hribih vznikale skupnice nemirnežev, upornikov, ki jih je upornišva naučilo težko knapovsko življenje. Juvan je srečeval narodno herojino Tončko Čečevo, Pajerjevega Slavka, Koželja, Zupančiča in druge, hodili so na sestanke, največkrat k Zakoškovi v Ravensko vas, se dogovarjali, kaj je komu storiti. Nabirala so se zdravila, denar, iz vseh strani so se stekali koristni podatki.

Gestapu seveda vsa ta živahna dejavnost ni ušla. Stegnil je tipalke. Ujeli so Koželja, a je pobegnil. Ko so ga ujeli vdrugo, je bil v zaporu tudi Juvan. Dne 11. novembra 1942 se je za Juvana začela trnjeva pot. Pred njim je prišel v gestapovske roke tudi Zupančič. Naposled so Koželjeva ustrelili kot talca, Franceta pa so pri Forteu v Trbovljah izmučili do nezvesti, ga tri tedne tolkli vsak dan... Sumil je, da ga je izdal Zupančič, ki je Nemcem prevajal, pred Zupančičem pa je za vse skupaj moral povedati še nekdo drug. Bržkone je Zupančič klonil v zaporih. Še bolj je Juvan posumil, da ga je izdal nekdanji sodelavec, ko so ga pripeljali v sobo za zasliševanje, kjer je ležal na tleh ves pretepen Koželj, zraven pa je sedel brez besed Zupančič. Ko je gestapovec vprašal Juvana, če ležečega pozna, je France odkimal, Zupančič pa dejal: »Juvan, kar priznaj, bo bolje tako!« Zupančič ni vzdržal...

Nadaljevalo se je tako, da je ležal vsega hudega vajeni »knap« pretepen in

krvav pri Kajtni v Trbovljah (današnja gimnazija), z nabrekli očmi, ki se jih ni dalo odpreti drugače kot s prsti...

Odpeljali so ga v Maribor, ga z drugimi postavili pred zid in ko so tik pred sreljanjem vprašali, kdo je med njimi rudar, so iz vrste stopili on, Janez Ihanc, Alojz Grabner, Jože Gole in drugi, šestinsedemdeset trpinov, določenih za Dachau, kjer so prebili devet mesecev.

»Nekega dne se je drhal nažrla, je pripovedoval Juvan, do žalosti zakopan v spomine, senčnega obraza. Obesili so nas za noge, za zabavo. Zrhljal sem vrv in padel na glavo. Pustili so me pri miru. Po devetih mesecih so nas odpeljali v Mauthausen.«

Končno je Juvan prišel v domovino. V domovino, toda ne v svobodo: v ljubljansko podružnico Maathausne kopat slovit predor, o katerem je toliko let pozneje André Lacaze napisal pretresljivo pričevanje z istim naslovom.

»Strl mi je roko!«

Skozi okna temačne kuhinje prodira otroški živžav, človeku je toplo, skorajda bi si silo odgnal nevšečne, grozljive, komaj verjetne besede. Juvanova nimata otrok.

»Kopal sem nek jarek, se zbudi iz moka France. Lačen, dami je svetilo v želodcu, tik mene pa je presita pasja zverina premetavala kos kruha. Pobral sem ga, lakota je bila močnejša od mene. Gestapovec je brž opazil, kaj se godi. Pohodil me je s škornjem po roki, bila je naenkrat krvava in strta.

Dočakali smo jo, svobodo, na Ljubelju, Ihanc, Gole, Diacci in drugi, in ko sem prišel domov, tri mesece sploh nisem bil sposoben za kakršno koli delo...«

Svoboda. Trboveljčan se tolče naprej, zarine se znova pod zemljo in ostane tam do konca šestdesetega leta, odide v pokoj, presit pisanja prošenj za stanovanje, ves revmatičen, z dvakrat zlomljenimi nogami in bolečinami v hrbtenici, srcu in glavi, živčen in napet do skrajnosti.

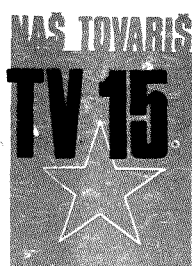
Trikrat ga pošljejo na počitek na planinsko kočjo na Vrheh, kam drugam ne, zdaj tudi ne želi, je ves odpovedujoč.

»Šli smo pred časom na Podljubelj iz Trbovelj, gledat, kje so nas mučili s tistim prekletim predorom, kaj so počeli z nami. Niso me vzeli zraven. Zgoraj smo se srečali. Glej, tudi ti si tukaj, so rekli, kako si prišel so vprašali. Tako pač, sem odgovoril in grenko požrl slino, pogledal vstran,« je v toplem pomladanskem popoldnevu izkopal krivico na plan. A če bi ga povabili, bi znal tam gori marsikaj povedati, iz scra, doživeto. Tako pa je ostal sam in grenko premleval spomine na psa, na pse v človeški podobi, ki so ga trpinčili.

Papirji, pričevanja nečesa zoprnega, nečesa, kar se pač ne bi smelo dogajati, so zašlesteli, žena med Juvanom in mano jih je tlačila v ovojnico.

»Rad bi prebral tisto knjigo, Predor, ste rekli, ima naslov. Saj vem, da mi bo težko, da bom v vsaki vrstici našel sebe, svoje ljudi, pa vendarle bi se rad vrnil za vsa ta leta nazaj. Ni lahko pozabljati.«

Milenko Strašek

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Odgovorni urednik: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino; MILENKO STRAŠEK - reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: SINE KOVIČ ml.; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486

Uprava in naročniški oddelček: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana

Letna naročnina 300 din, za inozemstvo 340 din, posamezna številka v prosti prodaji 6 din

Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov

Korekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35